

Комунальний заклад «Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

**СКАРБНИЦЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ:
ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

**Збірник матеріалів
до вивчення фразеологізмів у початковій школі**

Друкується за рішенням вченої ради
Комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»
(від 18 червня 2026 року, протокол № 3)

Кропивницький
2026

Скарбниця фразеологізмів: формування лексичної грамотності молодших школярів [збірник матеріалів до вивчення фразеологізмів у початковій школі] / уклад. Н. Г. Тіхонова. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2026. 152 с.

Збірник матеріалів до вивчення фразеологізмів у початковій школі є результатом навчання вчителів початкових класів Кіровоградщини, які підвищували кваліфікацію в КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського» за освітньою програмою семінару-практикуму «Інноваційні освітні технології для удосконалення мовно-мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти: практики для щоденного використання».

Навчальні матеріали спрямовано на формування, реалізацію та вдосконалення мовно-мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти, зокрема лексичної грамотності за допомогою фразеологізмів. Це видання поєднує використання інноваційних методів навчання для збагачення словникового запасу учнів початкових класів фразеологізмами, формування в них комунікативно необхідних фразеологічних умінь і навичок.

Збірник рекомендовано вчителям початкової школи, які прагнуть створити умови для оволодіння молодшими школярами фразеологічним багатством рідної мови, сформувати в них духовну національну культуру та вдосконалити мовленнєвий розвиток.

Рецензенти:

- Жигора І.В. – доцент кафедри методик дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, кандидат філологічних наук;
- Вікторіна О.М. – старший викладач кафедри теорії і методики середньої освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», кандидат філологічних наук.

Відповідальний за випуск – Віталій ДМИТРУК

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ТЕМА «ЛЮДИНА. ЛЮДСЬКЕ ТІЛО»	
ВРАДІЙ Тамара Фразеологізми зі словом «нога».....	5
ГОЛОВАНОВА Ольга Фразеологізми зі словом «вухо / вуха».....	10
ДАР'ЄВА Інна Фразеологізми зі словом «око».....	16
ДМИТРІЄВА Світлана Фразеологізми зі словом «ніс».....	21
ЛИСЕНКО Оксана Фразеологізми зі словом «язик».....	25
ПЕТРЕНКО Оксана Фразеологізми зі словом «баба».....	35
ШУМЕЙКО Юлія Фразеологізми зі словом «руки».....	40
ТЕМА «ПРИРОДА. ТВАРИНИ»	
ГВОЗДАРЬОВА Світлана Фразеологізми зі словом «ведмідь».....	44
ДАБИЧ Антоніна Фразеологізми зі словом «рак».....	52
ДЕМЕНКОВЕЦЬ Людмила Фразеологізми зі словом «комар».....	56
ІВАНОВА Ксенія Фразеологізми зі словом «собака».....	68
КОВАЛЬСЬКА Тетяна Фразеологізми зі словом «вода».....	74
ЛУЦЕНКО Марія Фразеологізми зі словом «жаба».....	82
МОМОНТ Віта Фразеологізми зі словом «кіт».....	86
ПОЛОЗ Ганна Фразеологізми зі словом «вітер».....	94
СТЕЦЕНКО Галина Фразеологізми зі словом «ворона».....	98
СТУКАЛЕНКО Ольга Фразеологізми зі словом «кінь».....	102
ЧОРНОБРИВЕЦЬ Лариса Фразеологізми зі словом «горобець».....	106
ТЕМА «ДОБРОБУТ. ДОБРОЧИННІСТЬ.»	
АГЕСНКО Ольга Фразеологізми зі словом «хата».....	111
ДУБИНА Марія Фразеологізми зі словом «знання».....	116
ЛАЗАРЕНКО Юлія Фразеологізми зі словом «розум».....	120
ЛЕВЧЕНКО Олена Фразеологізми зі словом «добро».....	124
РОМАНЮКОВА Валентина Фразеологізми зі словом «гроші».....	131
ХАРИТОНОВА Марина Фразеологізми зі словом «нота».....	135
СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	139
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	150

ПЕРЕДМОВА

Українська фразеологія – це неоціненна духовна скарбниця, у якій віддзеркалено культурний досвід, побут, історію та світогляд нашого народу.

Світ фразеології відкриває перед молодшими школярами неймовірні скарби рідної мови. Цей навчально-методичний посібник створено, щоб перетворити вивчення лексики на захопливу подорож. Він допоможе учням початкової школи не лише збагатити словниковий запас, а й навчить відчувати тонкі відтінки значень та влучно вживати фразеологізми в щоденному спілкуванні.

Відповідно до концепції Нової української школи (НУШ) вивчення фразеології в початкових класах спрямовано на реалізацію змістової лінії «Досліджуємо мовні явища». Зміст навчання передбачає дослідження ролі лексичних груп слів (слова з прямим і переносним значеннями, синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми, застарілі й нові слова) в мовленні.

Зазначимо, що оволодіння фразеологічним багатством української мови учнями 1-4 класів є складним і водночас цікавим та корисним процесом для розвитку мовлення. Саме збагачення словникового запасу молодших школярів, формування в них лексичної грамотності є одним із пріоритетних напрямів розвитку дитячої особистості засобами читацької діяльності, формування мовно-мовленнєвої компетентності здобувачів освіти.

У представленому навчально-методичному посібнику подано матеріали для вивчення фразеологізмів у початковій школі, розроблені учасниками творчої групи вчителів початкових класів, які навчалися за освітньою програмою «Інноваційні освітні технології для удосконалення мовно-мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти: практики для щоденного використання».

Змістове наповнення представлених навчальних матеріалів висвітлює сучасні методичні підходи з формування лексичної грамотності молодших школярів за допомогою фразеологізмів.

Добірка навчальних завдань передбачає опрацювання прозових та віршованих текстів із застосуванням різних видів і прийомів роботи з фразеологізмами, зокрема, дібрати до фразеологізмів близькі або протилежні за значенням слова, пояснити значення найуживаніших фразеологізмів, знайти синоніми, антоніми, багатозначні слова, стійкі сполучення слів у тексті і пояснити їх роль тощо.

Пропонований матеріал допоможе педагогічній спільноті в роботі над фразеологізмами в початковій школі, в упровадженні стійких словосполучень на уроках української мови та літературного читання, у вживанні в повсякденному житті, а також у формуванні лексичної грамотності молодших школярів.

Наталія ТІХОНОВА

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «НОГА»

«Одна нога тут, а друга там»

1. Розгадай ребус. З'ясуй, про який фразеологізм йдеться мова. Поясни його значення.

2. Розглянь малюнок. Ознайомся з лексичним значенням фразеологізму

«Одна нога тут, а друга там».

Значення: Уживається для вираження наказу, прохання або обіцянки дуже швидко сходити, збігати і т. ін. куди-небудь [1, с.438].

3. Прочитай фразеологізми. З'ясуй їхнє лексичне значення.

Аж у вухах вітер свистить; семимильними кроками; вітер у кишенях свистить; кований на всі чотири ноги; конем не доженеш, на всіх парах; ні пари з вуст; підкласти хмизу в багаття; як на пожежу.

Знайди серед поданих висловів синоніми до фразеологізму «Одна нога там, а друга тут» та запиши їх.

4. Вправа «Доповни речення».

Доповни речення фразеологізмами, поданими в довідці. Готові висловлювання запиши.

1. Почувши гавкіт сусідського собаки, Маринка злякалась і чкурнула так, що... 2. Андрій зрозумів, що запізнюється на тренування, тому помчав до стадіону ... 3. Матуся попросила сина збігати до магазину: «Артеме, тільки не барися - ...»

Довідка. Одна нога тут, а друга там; семимильними кроками; конем не доженеш.

5. Вправа «Фразеологічна пантоміма». Передай значення фразеологізму «Одна нога тут, а друга там» за допомогою жестів.

6. Робота в парах «Діалог».

Уяви ситуацію спілкування, у якій було б доречним використати фразеологізм «Одна нога тут, а друга там». Склади діалог та розіграй його в класі.

«Нога людська не ступала»

1. Вправа «Збери фразеологізм».

Закресли склади, які повторюються. Зі складів, що залишилися послідовно склади слова. Прочитай фразеологізм, що утворився. Поясни його лексичне значення.

сква	Но	бру	змі	кли	га	опт	зне
люд	тук	опт	стра	сне	зда	дру	тук
вбрі	пкі	дне	ська	спло	для	здво	вбрі
спло	зне	здво	зда	пере	сква	стра	пир
пере	не	змі	пир	пкі	сту	акра	для
дру	акра	сне	па	бру	дне	кли	ла

Місце, де ніхто
ніколи не ходив

2. Розглянь малюнок, прочитай тлумачення

«Нога людська не ступала» – ніхто ніколи не ходив, не бував, не жив і т. ін., де, нікого не було де-небудь [1, с.437].

3. Вправа «Фразеологічне лото. Антоніми».

Знайди серед фразеологізмів антоніми та поєднай їх.

Одна нога тут, а друга там *	* яблуку ніде впасти
кури не клюють *	* як черепаха
нога людська не ступала *	* не вистачає клепки
мати голову на плечах *	* як кіт наплакав

4. Вправа «Оживи комікс».

Розглянь малюнки.

- Про що ти дізнався?
- Хто герої цієї історії?
- Де відбуваються події?
- Якою побачили нову планету земляни?
- Що їх найбільше дивувало ?

Склади план та запиши розповідь про космічну подорож до іншої планети (5-7 речень), використовуючи фразеологізми.

«Нога за ногою»

1. Прочитай текст. Про який фразеологізм йде мова?

На вулиці світило яскраве сонечко. Друзі на подвір'ї саме збиралися грати у схованки. Мишкові в цей час потрібно було йти на тренування. Він неохоче закинув рюкзак на плече і рушив неквапливо, нога за ногою. Навіть старий поважний кіт обігнав Мишка, адже хлопець зовсім не поспішав.

Повільна хода

Запиши текст. Фразеологізм підкресли. Поясни його лексичне значення. Перевір свої припущення, почитавши пояснення нижче.

Нога за ногою – *повільно, неквапливо, ледве-ледве* [1, с.437].

2. Вправа «Детектив. Знайди зайве» .

У кожному рядку є три фразеологізми-синоніми й один «шпигун» з іншим значенням. Поясни значення фразеологізмів, якщо потрібно звернися до словника. Запиши лише синоніми.

Як мокре горить, ледве ноги пересувати, аби день до вечора.

Як черепаха, розбігтися в різні сторони, волочити ноги.

За двома зайцями ганяти, плентатися у хвості, нога за ногою.

3. Вправа «Фразеологічний аукціон».

Розділіться на дві команди та позмагайтесь. За відведений час кожна з команд повинна дібрати і записати якомога більше фразеологізмів зі словом *нога*.

4. Вправа «Шкала швидкості».

Розмісти фразеологізми на «шкалі швидкості» від найповільнішого до найшвидшого: одна нога тут, а друга там; як мокре горить; нога за ногою; як на пожежу.

5. Ситуативна вправа «Рекламний агент».

Робота в групах. Напишіть коротке рекламне оголошення (3-4 речення), використовуючи фразеологізми: одна нога тут, а друга там; нога за ногою; нога людська не ступала.

- *Тема 1:* Реклама нових кросівок (наприклад: «У них ви зможете **накивати п'ятами** від будь-яких проблем»).
- *Тема 2:* Соціальна реклама для пішоходів.
- *Тема 3* Реклама туристичної агенції або еко-відпочинку.

«Жити на широку ногу»

1. Розглянь малюнок. З поданих слів утвори фразеологізм.

З'ясуй його лексичне значення.

На широку ногу – жити розкішно, багато, без будь-яких обмежень [1, с.439].

2. Історична довідка

Цікаве походження цього вислову. Виявляється виник він через моду, що з'явилася в Англії ще У XII–XIV століттях при дворі англійського короля Генріха II Плантагенета (за іншими версіями — у Франції за часів Філіпа IV) виникла екстравагантна мода на взуття з довгими загнутими носами, які називали «пулени». Подейкували, що на великому пальці правої ноги англійського короля Генріха II з'явився жаклиний нарост. Король ніяк не міг змінити форму спотвореної ноги. Тому він замовив собі черевики з довгими, гострими, загнутими догори носками. Ефект виявився приголомшливим. Вже наступного дня шевці були завалені замовленнями на «носате» взуття. Кожен новий замовник прагнув перевершити попереднього. Тому король вирішив обмежити довжину носків, запровадивши закон: простим громадянам дозволялося носити черевики з носком не довше 1,27 сантиметрів, лицарям та баронам – близько 30 сантиметрів, а графам – 60 сантиметрів. Через неймовірну довжину носки такого взуття доводилося підв'язувати до коліна ланцюжком, щоб не перечіплюватися під час ходьби. З того часу й повелось, що довжина носка взуття вказувала на знатність та багатство: чим вищий титул, тим довший і ширший черевик. Цей первісний вислів «жити на велику ногу» закріпився в багатьох європейських мовах, а згодом трансформувався в українське «жити на широку ногу» як символ заможності та марнотратства.

3. Обери правильну відповідь.

Жити на широку ногу означає:

- а) носити велике взуття;
б) жити так, щоб не економити гроші;
в) швидко бігати.

До фразеологізму «жити на широку ногу» антонімом є вислів:

- а) економити;
- б) жити скромно;
- в) марнувати гроші.

4. Вправа «Ланцюжок синонімів».

Обери вислів, який продовжить ланцюжок синонімів.

Жити на широку ногу → купатися в розкошах → ...

Ні в чому собі не відмовляти; як у воду впасти; накивати п'ятами; сидіти склавши руки.

5. Вправа «Вислови думку».

Ситуація: Оленка щомісяця відкладає кишенькові гроші і купує тільки необхідні речі. Чи можна сказати, що вона живе на широку ногу? Чому?

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «ВУХО / ВУХА»

1. Розглянь малюнок. Прочитай та поясни даний фразеологізм.

«ПРОПУСКАТИ МИМО ВУХ» мал. [3, с.1]

Не реагувати на те, що говорять [1, с. 578].

2. Прочитай вірш Дмитра Білоуса. Дай відповіді на питання.

Чи не знаєте ви Петі Мимовуха,
Що ніколи і нікого він не слуха?
Всі поради пропускає мимо вух.
Через те його прозвали – Мимовух.
Всі заслухались: урок новий іде.
Мимовух собі і вухом не веде.
Коли щось йому у вуха і влітає,
То одразу в друге вуха вилітає.

[2, с.74]

– Чому Петрика назвали Мимовухом?

– Чому він не зважає на те, що йому говорять?

3. Випиши з вірша усі фразеологізми. Чи можна назвати їх синонімами?

4. «Детектор брехні». Постав + якщо фразеологізм вжито доречно; – якщо не підходить за змістом.

- Роман дуже уважно слухав вчительку і кожне слово пропускав мимо вух.
- Поради старших часто пропускають мимо вух, про що потім шкодують.
- Оля намагалася згадати пояснення вчителя, яке вона пропустила мимо вух.
- Люди уважно слухали виступ лектора і все пропускали мимо вух.

Не виконувати наказу, прохання, волі кого-небудь, зовсім не слухати

[1, с.60]

1. Розглянь малюнок. Прочитай та поясни цей фразеологізм.

2. Визнач, які з наведених висловів є синонімами, а які антонімами до фразеологізму «І вухом не веде»? Розподіли та запиши їх у два стовпчики: *Брати близько до серця. І бровою не веде. І оком не моргне. Нагострити вуха.*

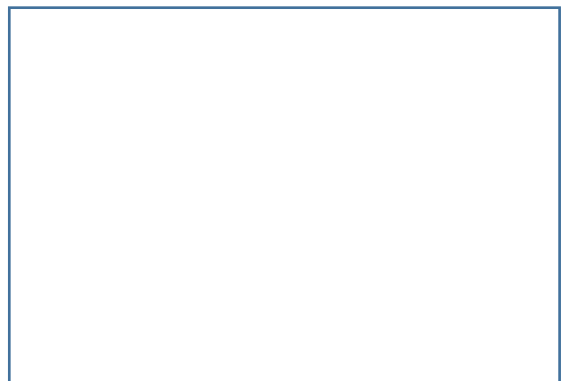
синоніми	антоніми

3. «Детективи тексту». Визнач, чи доречно вжити вислів «І вухом не веде» у цих ситуаціях. Постав + або –.

- Дмитрик почув сигнал машини і швидко відскочив убік.
- Мама третій раз просить сина винести сміття, а він продовжує грати у відеогру на телефоні.
- Як тільки пролунав дзвінок з уроку, Максим миттю вилетів з класу.
- Вчителька декілька разів нагадала Ромі прибрати зайві речі з парти і розпочати виконання вправи, а хлопчик продовжував малювати.

4. Творче завдання «Оживи малюнок»

Намалюй людину, яка не веде вухом.

Бути надзвичайно здивованим, почувши що-небудь [1, с.111]

1. Розглянь малюнок. Обери серед запропонованих варіантів правильне значення:

- А. Погано чути через шум.
- Б. Дуже дивуватися почутому, бути враженим.
- В. Мати проблеми зі слухом.
- Г. Спеціально ігнорувати чийсь слова.

2. Робота з контекстом. Доповни речення так, щоб фразеологізм виглядав доречним:

- А. Коли мама сказала, що ми їдемо в Діснейленд, я _____.
- Б. Почувши від друга таку брехню, Єва просто _____.
- В. Миколка _____, коли дізнався, що саме його малюнок переміг на обласній виставці.

3. Редагування. Знайди помилку у вживанні фразеологізму та виправ її:

Коли почалася сильна злива, я не повірив своїм вухам і відкрив парасольку (Тут краще підійде «не повірим своїм очам»).

4. Творче моделювання ситуації. Уяви, що ти потрапив у ситуацію, коли можна сказати: «Я не повірив своїм вухам!» Напиши коротку розповідь (3-4 речення) про таку ситуацію.

Підказка: Це може бути несподівана новина чи подія, що здивувала.

Слухати з непідробною цікавістю, з великим захопленням, хоча розповідь не варта уваги [1, 604].

1. Розглянь малюнок. Прочитай та поясни цей фразеологізм.

(Чому «розвісити»? Уяви тваринку, яка підіймає і повертає свої вуха у бік звуку. Людина, яка дуже зацікавлена чимось, ніби «витягує» вуха назустріч інформації, втрачаючи пильність.)

2. «Дзеркало». Як називають людину, яка не хоче слухати?

Встав пропущені слова.

Пропускати повз..... Слухати краєм.....

В одне вуха, а в друге.....

3. Склади короткий діалог, де один герой «розвішує вуха», а інший застерігає.

Почни так:

- Ти чув?

- Не розвішуй вуха, це

4. «Хвилинка мудрості». Чому «розвісити вуха» іноді буває небезпечно?

Коли це добре?

Коли це погано?

5. Намалюй малюнок, де фразеологізм «розвісити вуха» вжито у переносному значенні (коли учень захоплено слухає казку).

Інші «вухаті» фразеологізми

Пошукова хвилинка. Встанови синонімічні пари до фразеологізмів. Запиши їх під відповідними картинками та поясни значення.

Приголомшений почутою інформацією. Зовсім не чути, що говорять.

Бути насторожі, прислухатися до чогось. Говорити тихо, бо можуть підслухати. Довірко слухати, повірити в почуте. Слухати уважно.

Мал. [3, с.5]

Мал. [3, с.6]

Мал. [3, с.7]

Мал. [3, с.8]

Мал. [3, с.9]

Мал. [3, с.10]

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «ОЧІ / ОКО» «СВІТ ЗА ОЧІ»

Значення. Світ за очі – вирушати в далеку дорогу, невідомо куди [1].

Вправа 1. Користуючись словником фразеологізмів, вибери правильне пояснення для фразеологізму «Світ за очі»:

- а) бачити весь світ;
- б) іти дуже далеко, куди-небудь;
- в) закинути за себе;
- г) віддати багато за гарні очі.

Вправа 2. Склади речення з одним із фразеологізмів (за вибором).

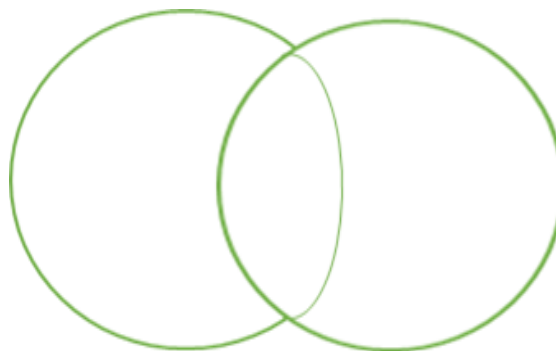
Вправа 3. Гра «Знайти фразеологізми». Запиши один зі створених фразеологізмів.

Ч сем світ за очі р мел ди у а р ол же бе рег ти як з і ни цю о ка
м й ь ш щ з і х е х пр ло та в ке св р в па ст и во ко ь т ва н ди в и ти с я у в
і ч і.

4. Запам'ятати новий фразеологізм за допомогою ілюстрації [5].
Заповни діаграму Венна за фразеологізмами: «Світ за очі» та «Про людське око»

Я насварила його
про людське око, а насправді ним пишалася.
P. S. Про людське око — заради
пристойності, для порядку.

5. Творче завдання. «Листівка з мандрівки». Згадай героя казки, якому захотілося піти «світ за очі» (наприклад, Котигорошко чи Телесик).

Завдання: Намалюй те саме таємниче місце, куди привів героя цей шлях. Що там? На звороті малюнка потрібно написати одну «пораду» від героя: як не заблукати, коли йдеш світ за очі.

«ПОЗИЧАТИ В СІРКА ОЧІ»

Значення. Позичати в Сірка очі – соромитися, почуватися ніяково [1].

Вправа 1. Дібрати синоніми _____
(втратити сором, не мати совісті, очі витріщити).

Дібрати антоніми: _____
(пекти раки, горіти від сорому, крізь землю провалитися, мати сором).

Обговори з другом утворені фразеологізми.

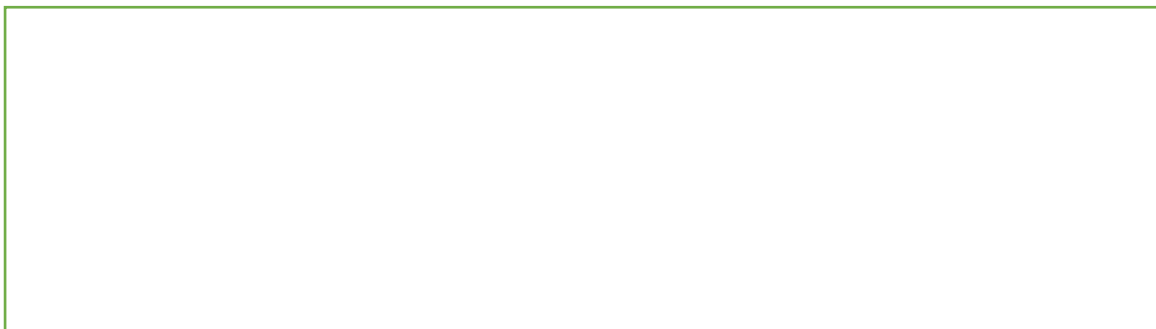
Вправа 2. Попрацюй зі словником фразеологізмів:
«Не знати, де й очі подіти» є синонімом чи антонімом до фразеологізму «Позичати в Сірка очі»? Обґрунтуй свою відповідь. Скористайся QR-кодом.

"Позичити в Сірка очі"

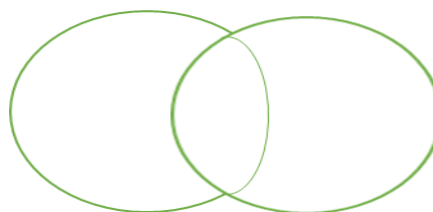

Вправа 3. Намалювати малюнок до фразеологізму «Позичати в Сірка очі».

Вправа 4. Запам'ятай новий фразеологізм за допомогою ілюстрації [5].

Замилювати очі

Заповни діаграму Венна за фразеологізмами:

«Позичати в Сірка очі» та «Замилювати очі»

Творче завдання «Детективне бюро: Таємниця Сіркових очей».

Уявіть, що Сором зник з міста, і персонаж «позичив очі» у собаки Сірка, щоб не червоніти за свої вчинки.

Завдання: Намалюй цього персонажа та напиши 2–3 речення: як змінилася його поведінка і що допоможе йому повернути власні очі (тобто, як виправити вчинок).

«БЕРЕГТИ ЯК ЗІНИЦЮ ОКА»

Значення. Берегти як зіницю ока – дуже пильно, дбайливо та старанно охороняти, оберігати когось або щось надзвичайно цінне [1].

Вправа 1. Гра «Знайди пояснення». Перевір за джерелом. Скористайся

QR-кодом.

Вправа 2. «Пряме чи переносне значення».

Попрацюй зі словником фразеологізмів. Перевір за джерелом. Скористайся QR-кодом.

Колоти очі

Дерти очі

Докинути оком

Очі беруться сном

Очі розбігаються

Відкрити очі

Завдання «Фразеологізми та їхнє значення»

<https://learningapps.org/display?v=pwsgon42n26> Скористайся

QR-кодом.

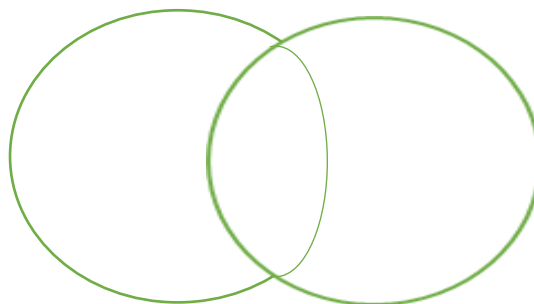
Вправа 3. Запам'ятати новий фразеологізм за допомогою ілюстрації [5].

Заповни діаграму Венна за фразеологізмами:

«Берегти як зіницю ока» та «Мов полуда з очей впала»

Мені мов полуда з очей спала!
P. S. Полуда з очей спала — правильно зрозуміти, усвідомити.

Творче завдання. Написати твір-роздум «Чи міг би існувати цей фразеологізм без слова «око / очі»?

«В ОЧІ ЛИСТОМ СТЕЛИТЬСЯ»

Значення. «В очі листом стелиться» означає улесливо, підлесливо поводитися з кимось, бути хитрим та удавано привітним [1].

Вправа 1. Виділи фразеологізми у прислів'ї. Поміркуй: у яких життєвих ситуаціях можна використати подані фразеологізми?

В очі листом стелиться, а позаочі собакою бреше.

Бачили очі, що купували — їжте, хоч повилазьте [2].

Поділися своїми міркуваннями. Що важливого для себе взяли на замітку?

Вправа 2. Відгадай загадки-жарти.

- ☐ Що робити «правді в очі»?
- ☐ Чим кидають у вічі, коли це означає обдурювати кого-небудь.
- ☐ Чим беруться очі, коли хочеться спати?

Обговори в групі жартівливі загадки.

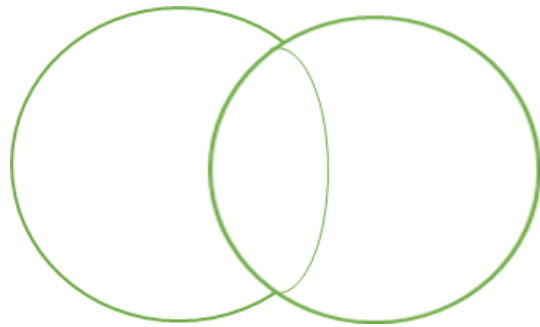
Відповіді до загадок: Дивитися. Пісок. Сном.

Вправа 3. Запам'ятай новий фразеологізм за допомогою ілюстрації [5]. Заповни діаграму Венна за фразеологізмами:

«В очі листом стелиться» та «Пуска бісики очима».

Пускати бісики (очима) — кокетувати очима, загравати з кимось.

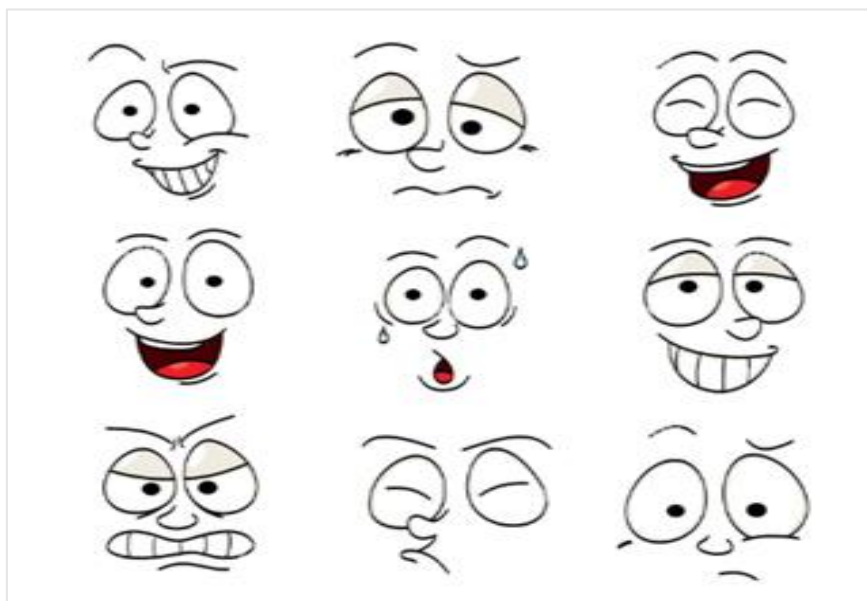
Творче завдання. Швидко прочитай фразеологізм: **В ічо лиомст стетьлися.** Склади та запиши есе (4-5 речень), взявши за заголовок поданий вислів.

Фразеологізми зі словом «око (очі)».

Завдання. Запиши число (номер) фразеологізму під малюнком, який на вашу думку відповідає його змісту.

1. *Аж іскри з очей сиплються* – дуже злий.
2. *Аж око в'яне* – стає страшно, моторошно.
3. *Аж очі рогом* – хтось має насуплений, сердитий вигляд.
4. *Дерти очі* — неприємно вражати, дратувати кого-небудь своїм виглядом; неприємно докоряти кому-небудь чимсь; заздрісно чи з зацікавленням поглядати на кого-, що-небудь.
5. *Кинути оком*— час від часу дивитися, поглядати на кого-, що-небудь; дивитися, роздивлятися навколо, кругом себе; звертати увагу на кого-небудь, цікавитися кимсь, залицятися до когось; стерегти що-небудь.
6. *Очі беруться сном* – хто-небудь дрімає, засинає.
7. *Мати гостре око* — бути надзвичайно спостережливим, кмітливим, уважним, настороженим.
8. *Мати пам'ятке око* — бути спостережливим, надовго запам'ятовувати побачене.
9. *Одним оком скинути* — глянути на кого-, що-небудь мимохідь, ненароком.
10. *Око губиться* — хто-небудь не може побачити, розрізнити зором чогось.
11. *Оком накидати* — примічати, мати на прикметі, потай слідкувати; уподобати когось, задивлятися.
12. *Різати око*— бути дуже примітним, різко виділятися серед чогось чим-небудь незвичайним; неприємно вражати зір, викликати болючі відчуття в очах [3].

[4]

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «НІС»

«Водити за носа»

1. Прочитай довідку про фразеологізм. Поясни його значення.

[Словник фразеологізмів на порталі Горих](#)

Перевір за джерелом.

Скористайся QR кодом.

2. Вправа «Редактор». Уяви, що ти редактор газети. Заміни підкреслені слова фразеологізмом «водити за носа», змінюючи його за потреби.

Хитрий лис довго обманював мисливців, заплутуючи сліди.

Не вір Олегу, він знову тебе дуриць і не віддасть книгу.

Досить дарма обіцяти, вивчи нареши віри!

3. Вправа «Шифрувальник-фразеолог». Віднови фразеологізм, вставивши пропущені голосні, та склади з ним речення про героя своєї улюбленої казки.

В_д_т_ з_ н_с_. _____.

4. Вправа «Детективне розслідування». Прочитай показання трьох підозрюваних у зникненні щоденника. Хтось один із них точно **водить нас за носа** (каже неправду). Знайди хитруна.

Артем: «Я весь вечір був у бабусі. Ми з нею пекли пиріжки з яблуками. Ось, пригощайтесь!»

Оленка: «Я була в бібліотеці, готувала проєкт про космос. Ось моя довідка про відвідування, видана о 16:00».

Максим: «А я... я... був у школі і бачив, як щоденник забрав прибулець на літаючій тарілці!». **Запиши своє рішення:** Хто водить нас за носа?

Чому ти так вважаєш? Обґрунтуй одним реченням.

5. Вправа «Шифрувальник». Розшифруй «золоте правило» за допомогою алфавіту (кожна цифра — це номер літери в українському алфавіті):
3,19,6,11,23,11 10,1 18,19,22,1 — 20,19,4,1,18,1 22,20,21,1,3,1!

Порада: Спілкуйся чесно і не дозволяй нікому водити тебе за носа!

«Крутити носом»

1. Прочитай довідку про фразеологізм. Поясни його значення.

[Словник фразеологізмів на порталі Горих](#)

Перевір за джерелом.
Скористайся QR-кодом.

2. Вправа «Словниковий детектив». Прочитай варіанти пояснення і вибери той, що точно описує значення фразеологізму «крутити носом». Правильну відповідь запиши у зошит.

- а) Швидко повертати голову в різні боки.
- б) Виявляти незадоволення чимось, бути занадто вибагливим або вередувати.

3. Вправа «Редактор». Уяви, що ти працюєш у дитячому журналі. Заміни в реченнях підкреслені слова на фразеологізм «крутити носом» (не забувай змінювати форму слова).

Миколка почав вередувати, бо хотів сунічний сік замість яблучного.

Не треба виявляти незадоволення від корисної каші, вона дає нам сили!

Наталка довго гребувала частуванням на святі, аж поки все не з'їли інші гості.

4. Вправа «Сценарист». Створи розповідь за мотивами коміксу «Пригода на дні народження».

Кадр 1: Щедрий стіл

Кадр 2: Перші вередування

Кадр 3: Поки Наталка вередує...

Кадр 4: Сумний фінал

5. Вправа «Художня майстерня». Намалюй у зошиті два обличчя:

- ✓ Обличчя людини, яка всьому рада та вдячна за частування.
- ✓ Обличчя людини, яка крутить носом (виражає незадоволення).

Подумай: Яке обличчя виглядає приємнішим для друзів?

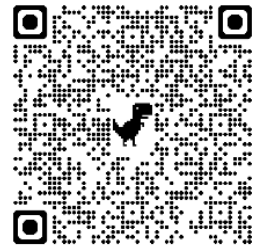
Порада: Пам'ятай, справжня насолода не в ідеальній страві, а в умінні бути вдячним за те, що маєш. Не дозволяй примхам псувати тобі настрої!

«Пхати свого носа»

1. Прочитай довідку про фразеологізм. Поясни його значення.

[Словник фразеологізмів на порталі Горох](#)

Перевір за джерелом.
Скористайся QR кодом.

2. Вправа «Словниковий лабіринт». Обери правильне пояснення вислову «пхати свого носа» та запиши його у зошит: а) мати дуже довгий ніс; б) втручатися у справи, які тебе не стосуються, або проявляти зайву цікавість; в) сильно застудитися.

3. Вправа «Редактор». Уяви, що ти допомагаєш героям казок стати ввічливішими. Заміни підкреслені слова фразеологізмом «пхати свого носа».

- Не треба втручатися у розмову дорослих без дозволу.
- Цікава Варвара завжди виявляє надмірну цікавість до того, що лежить у чужих портфелях.
- Мій сусід постійно цікавиться не своїми справами, розпитуючи про мої оцінки.

4. Вправа «Сценарист». Створи розповідь за мотивами коміксу та поданим початком: Жив-був хлопчик на ім'я Микита, дуже добрий і веселий, але мав одну маленьку слабкість — він був аж занадто допитливим...

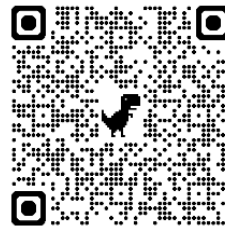

5. Вправа «Порада для друга». Напиши коротку пораду Микиті (1–2 речення), як поводитися наступного разу, коли він побачить щось таємниче, що йому не належить.

Порада: Пам'ятай, що втручатися в чужі справи — це не тільки нечемно, а й іноді може накликати біду. Поважай особистий простір інших.

«Задирати носа»

1. Прочитай довідку про фразеологізм. Поясни його значення.

[Словник фразеологізмів на порталі Горох](#)

Перевір за джерелами.
Скористайся QR кодом.

2. «Словниковий вибір». Обери правильне значення фразеологізму «задирати носа» та запиши його:

- Високо піднімати голову, щоб роздивитися пташок у небі.
- Виявляти чванство, гонор, уважати себе кращим за інших.
- Мати дуже довгий ніс.

3. «Редактор». Уяви, що ти працюєш в газеті «Шкільні новини». Заміни виділені слова фразеологізмом «задирати носа».

- Микола виграв змагання і почав **пишатися перед друзями**.
- Андрій написав самостійну роботу найкраще у класі і **загордився**.
- Тарасику купили дорогий телефон і тепер він **вважає себе кращим за інших**.

4. «Сценарист». Створи розповідь «Пригода «Володаря слив» та розбитий ніс» за мотивами коміксу та поданим початком.

Жив-був хлопчик Андрій, звичайний хлопчик, поки одного разу в домашньому садку не вродило неймовірно багато соковитих, великих та солодких слив. Такого врожаю не було ні в кого!

Замість того, щоб пригостити друзів, Андрій раптом відчув себе зіркою...

5. «Порада для Андрія». Напиши у зошит коротку пораду для хлопчика Андрія.

Порада: Чим вище задираєш ніс, тим болючішим буде падіння. Справжній успіх приємніший, коли його можна розділити з друзями.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «ЯЗИК»

«Тримати язик за зубами»

1. Відгадування загадки: **Завжди в роті, а не проковтнеш.**
Тлумачення. Що це означає? Словникова скринька.

Тримати язик за зубами – мовчати, не говорити зайвого, зберігати таємницю [3, с.221].

Це означає вміти вчасно зупинитися і не розказати чийсь секрет або не сказати те, що може образити іншу людину.

Походження. Звідки це взялося?

Народний фразеологізм, який виник дуже давно завдяки спостережливості наших предків.

Наш язик – це м'яз, який постійно рухається, коли ми говоримо. Але природа дала нам надійний «паркан» для захисту – це наші зуби. Коли ми міцно стискаємо зуби, язик опиняється в «пастці» і не може рухатися, а отже, ми не можемо говорити.

2. Ознайомлення та пояснення.

Уважно прочитай висловлювання: «**тримати язик за зубами**».

1) Як ти думаєш, що це означає?
Спробуй пояснити своїми словами.

2) Словник / Інтернет. Знайди

точне визначення цього висловлювання в Академічному тлумачному словнику української мови (паперовий варіант) або в Інтернеті (електронний варіант). Порівняй зі своєю думкою.

Підказка: це означає «мовчати, не виказувати таємниці».

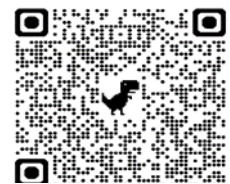
3. Добір синонімів та антонімів.

➤ Добери синоніми. Спробуй знайти інші слова або інші фразеологізми. Наприклад: мовчати, язика проковтнути, ні пари з вуст.

➤ Добери антоніми. Наприклад: молоти язиком.

4. Робота з літературними творами.

Пригадай героїв казок чи мультфільмів, поведінці яких відповідає цей фразеологізм. Хто вміє мовчати, зберігати таємниці, або навпаки, не вміє?

Скористайся QR-кодом.

Підказки: Це може бути **Ніндзя** (завжди мовчазний), **Мавка** (яка зберігає таємниці лісу), або навпаки — **Посіпаки** (Minions) з їхніми нескінченними балачками, чи Віслюк зі «Шрека» (який ніяк не міг замовкнути).

5. Робота з ілюстраціями

Розглянь серію картинок. Яка з них найкраще відображає значення фразеологізму? Поясни свій вибір.

6. Творче завдання.

Склади два речення з використанням фразеологізму «тримати язик за зубами».

Речення 1. Про ситуацію, де хтось вміє тримати таємницю.

Речення 2. Про ситуацію, де комусь важко тримати язик за зубами.

(Наприклад: «Моя подруга Олена завжди вміє тримати язик за зубами, тому я довіряю їй усі свої секрети»).

7. Складання казки-мініатюри.

Тема: «Як Хвалько вчився тримати язик за зубами».

8. Творче малювання (домашнє завдання):

Завдання: Намалюй цей фразеологізм у двох варіантах: як ти його розумієш буквально (стиснуті зуби, за якими видно язик) та в переносному значенні (людина, яка мовчить, коли всі обговорюють секрет, або людина, яка

«Язык до Києва доведе»

1. Тлумачення. Що це означає? Словникова скринька.

Язык до Києва доведе – вміння спілкуватися, розпитувати та домовлятися допоможе знайти вихід з будь-якої ситуації, знайти потрібну людину, місце або досягти мети. Також використовується у значенні: не бійся питати і ти все дізнаєшся. Цей фразеологізм має переносне значення, яке не пов'язане з буквальним доведенням до міста [1].

Вислів означає, що якщо ти будеш ввічливим, сміливим і не соромитимешся питати дорогу або допомогу в інших людей, то зможеш знайти все, що тобі потрібно.

Походження. Звідки це взялося?

Це історичний фразеологізм, який виник за часів Київської Русі. У стародавні часи Київ був столицею величезної держави – Київської Русі, найбільшим, найбагатшим і найважливішим містом. Усі дороги вели до Києва, тому що туди їхали купці торгувати, посли – на перемовини, а звичайні люди на прощу (молитися в монастирях) або шукати справедливості у князя. Проте у ті часи не було карт у телефоні, GPS-навігаторів чи дорожніх знаків. Дороги ж часто були стежками через ліси та поля. Людині, яка подорожувала, доводилося питати дорогу у зустрічних людей, жителів сіл та хуторів. Ті, хто не соромився питати та був ввічливим, завжди знаходили шлях і благополучно діставалися до Києва.

2. Вправа «Віртуальна мандрівка до стародавнього Києва».

Розглянь карту України. Покажи Київ. Чому всі дороги вели туди? Що там було цікавого?

Завдання-гра «Знайди шлях».

Уяви, що ви — мандрівники з різних міст (Львів, Одеса, Харків, Чернігів). За допомогою деталей LEGO проклади маршрут до Києва.

3. Створення діалогів.

Розіграй ситуацію: ти загубився у великому місті (школі, супермаркеті). Тобі потрібно знайти дорогу до аптеки (кабінету психолога, виходу з магазину). Як ти ввічливо звернешся до перехожого (працівника школи, магазину), щоб запитати дорогу? Склади та розіграй діалог. **Увага!** Обов'язково обговори з учнями безпековий момент: до кого можна звертатися у випадку, коли загубився.

Пояснення: Ось як твій язик «доводить» тебе до мети.

4. Обговорення «Ввічливе спілкування».

Чи будь-який «язик» до Києва доведе? Якщо ти будеш нечемним, чи буде

5. Проєкт «Google Maps 1000 років тому: Аудіогід від Язика».

Ідея. Люди сьогодні звикли до навігаторів. Давайте поєднаємо сучасні технології зі старовинним змістом фразеологізму.

Завдання. Уяви, що 1000 років тому, за часів князя Ярослава Мудрого, вже існували смартфони та Google Maps. Але замість стрілочки на екрані дороги вказував голосовий помічник, якого звали Язык.

6. Творча робота. Склади короткий текст (3-4 речення), який би озвучив цей давній голосовий помічник.

Важлива умова. Текст має бути ввічливим, чітким, містити назви давніх орієнтирів (наприклад: «Йдіть прямо до старого дуба», «Поверніть ліворуч біля млина», «Питайте дорогу у коваля в наступному селі») і обов'язково закінчуватися фразою: «Язык до Києва доведе!».

«ЯК КОРОВА ЯЗИКОМ ЗЛИЗАЛА»

1. Тлумачення. Що це означає?
Словникова скринька.

Як корова язиком злизала – що-небудь зникло раптово, швидко, безслідно [1].

Так говорять у випадку, коли якась річ (або навіть людина) була на місці, а потім за мить її не стало, і ніхто не знає, куди вона поділася. Зникла, як за помахом чарівної палички.

Походження. Звідки це взялося? Це народний фразеологізм, який виник завдяки спостережливості наших предків за свійськими тваринами. Усі знають, що корова – це велика тварина, яка харчується травою чи сіном. Щоб захопити жмуток трави, корова використовує свій дуже довгий, сильний і шорсткий язик.

Образна історія для дітей. Уяви велику добру Корівку. Ти поклав на травичку гарне червоне яблучко для неї. Потім подивилися на метелика, а коли повернули голову до Корівки – яблучка вже немає. Куди воно зникло? Це Корівка своїм довгим язиком – вжух! – і злизала його за секунду. Швидко, безслідно і чисто. Ось так і речі в нашому житті іноді зникають – раз, і їх немає, як корова злизала.

2. Вправа «Знайди пару».

Знайди серед фразеологізмів той, що означає зникнути і поєднати його з карткою, що означає протилежне. Прямого антонімічного фразеологізму немає, але можна поєднувати з реченнями: речі лежать на місці, він несподівано з'явився.

[1]

3. Медіапроект. Створення Stop-Motion анімації.

Створи короткий анімаційний ролик (5-10 секунд) на тему «Як корова язиком злизала». Скористайся QR-кодом.

Послідовність роботи

1. Напиши сценарій. Скласти історію про зникнення предмета.
2. Підготуй локацію та акторів. (Може бути стіл учня, канцелярське приладдя).
3. Зйомка. Робити фотографії, змінюючи положення предмета. Ключовий момент – кадр, де предмет є, і наступний кадр, де його вже немає.
4. Як креативний елемент, вирізається з паперу або ліпиться з пластиліну рожевий язик, який з'являється на мить і «забирає» предмет.
5. Додай звук. Накладається звуковий ефект «Вжух!».

4. STEM-челендж «Пастка для Корови-злизайки» (конструювання).

Сконструй пастку або систему захисту для важливого предмета, щоб його «не могла корова злизати».

Інструменти: конструктор LEGO, картон, скотч, клей, кольоровий папір.

Послідовність роботи

1. Обери предмет, який будете захищати.

2. Придумай, яка система захистить олівець. Це може бути закрита скринька, складна лабіринт-головоломка, механізм, що ховає предмет при натисканні або навіть «охоронна сигналізація».

3. Конструй. Збери модель свого захисного пристрою.

4. Презентація. Продемонструй свій пристрій, поясни його логіку.

5. Медіавправа. Створення МЕМ-плакату.

Створи МЕМ плакат на тему «Як корова язиком злизала», використовуючи відомі шаблони або створюючи власні.

Інструменти: папір та кольорові олівці або прості графічні редактори Paint, Canva.

Послідовність роботи

1. Обери ситуацію. Згадай ситуацію з життя, до якої підходить цей фразеологізм. Наприклад: «Коли зробив домашнє завдання, а воно зникло із зошита» або «Коли відкрив коробку з цукерками, а там порожньо».

2. Створи ілюстрацію. Намалюй або знайди відповідне зображення корови, яка здивовано або хитро дивиться.

3. Додай текст. Напиши короткий, влучний та смішний текст у стилі мему.

6. Створення постеру.

Намалюй постер для класу «Золоте правило класу: тримай речі на місці, щоб корова язиком не злизала!»

7. Складання казки-мініатюри.

Тема. Історія про олівець, який постійно зникає.

«ВИСОЛОПИВШИ ЯЗИКА»

1. Тлумачення.

Словникова скринька.

У словниках цей вислів має переносне значення, пов'язане з фізичним станом.

Висолопивши (або висунувши, висолопивши) языка

1) дуже швидко, квапливо бігти, йти, їхати, з усіх сил, щодуху.

2) дуже сильно втомитися, знесилитися від швидкого бігу або важкої роботи [4, с. 91].

Цей вислів означає робити щось так швидко і старанно (бігти, працювати), що ти навіть відкриваєш рот, від втоми та сильного дихання, щоб організм отримав більше повітря. Це стан, коли ти «дуже-дуже поспішаєш» або «дуже-дуже втомився».

Звідки взялося.

Це фізіологічний народний фразеологізм. Його походження дуже просте і пов'язане зі спостереженням за людьми та тваринами (наприклад, собаками). Поспостерігайте за собакою, яка біжить дуже швидко або виконує важку роботу, її організму потрібно набагато більше кисню. Собаки не мають потових залоз на тілі (вони є лише на подушечках лап), тому вони охолоджуються через дихання. Висунутий язик і часте дихання допомагають їм випаровувати вологу та знижувати температуру тіла в спеку або після активності. Коли людям жарко, вони пітніють, коли собакам стає жарко, вони дихають. Обидві ці реакції охолоджують тіло, і вони працюють однаково – обидві призводять до випаровування вологи. Такі вдихи допомагають воді випаровуватися з язика та верхніх дихальних шляхів. Це випаровування допомагає собачці охолонути.

При активній роботі м'язи всього тіла напружуються, в тому числі і м'язи щелепи. У стані сильного напруження та необхідності глибокого дихання рот відкривається, а язик, як м'який орган, може трохи висунутися назовні (висолопитися). Це фізична ознака сильної втоми або максимального зусилля під час поспіху.

Образна історія для дітей. Уявіть собачку Дружка, з яким ви граєте. Ви кидаєте м'яч, Дружок біжить за ним щодуху, наздоганяє, ловить і несе вам назад. Коли він приносить м'яч, він важко дихає і його язик висунутий назовні. Чому? Дружок біг дуже швидко, йому необхідно більше кисню та позбутися зайвого тепла! Саме тому і з'явився вислів «висолопивши языка». Так і людина, коли

поспішає на автобус або дуже швидко біжить на уроці фізкультури, може бігти, напруживши всі сили, тобто висолопивши язика.

Переглянь за QR-кодом мультфільм від Аудіо Мами «А чому собака висовує язик?». Обговори з другом: *Навіщо і чому собака висовує язик? Як треба піклуватися про тварин?*

«Синонімічна доріжка»

Дібрати інші вислови, які означають «дуже швидко» або «дуже втомитися».

Для довідки: (Швидко) Щодуху, з усіх сил, на всіх парах, як вихор, стрімголов. (Втомитися) Знесилитися, ледве ноги тягти, вибитися з сил.

2. Творче малювання.

Завдання. Намалювати цей фразеологізм у двох варіантах: як ти його розумієш буквально (людина, яка біжить з дуже довгим висунутим язиком) та в переносному значенні (спортсмен на фініші, або дитина, що поспішає до школи).

3. Цифрова творчість, медіаграмотність та STEAM-інтеграція.

Медіапроект: створення Stop-Motion анімації (групова робота).

Ідея. Stop-motion (покадрова анімація) — це ідеальний спосіб візуалізувати поспіх, що є основою фразеологізму.

Завдання. Створити коротке відео (5-10 секунд) на тему «Чому ми біжимо висолопивши язика».

Інструменти: Смартфон або планшет із безкоштовним додатком для Stop-Motion анімації (наприклад, Stop Motion Studio).

Послідовність роботи

1. Написати сценарій. Скласти історію про те, як учень біжить на автобус, на урок, або за м'ячем.

2. Підготувати локацію та «акторів». Локацією може бути клас або шкільне подвір'я, «акторами» — однокласники, ляльки або фігурки спортсменів.

3. Зйомка.

4. Творча робота. Складання казки-мініатюри.

Тема: «Історія про те, чому Язик іноді висолоплюється».

Додаткові завдання для роботи з фразеологізмами зі словом «ЯЗИК»

Флеш-картки

Фразеологізм	Значення та приклад
Язик без кісток	Значення: про дуже балакучу людину. Приклад: «Не слухай його, у нього язик без кісток, він за годину розкаже історію всього свого життя».
Розпускати язика	Значення: говорити зайве, видавати секрети. Приклад: «Нам довірили таємницю, тому не варто розпускати язика перед сторонніми».
Чесати язика	Значення: займатися марними балачками. Приклад: «Замість того, щоб працювати, вони весь ранок просто чесали язики в коридорі».
Довгий язик	Значення: Невміння тримати таємниці. Приклад: «Через свій довгий язик Максим посварився з найкращим другом».
Тримати язик за зубами	Значення: мовчати, не розголошувати таємницю. Приклад: «Якщо хочеш, щоб тобі довіряли, навчися тримати язик за зубами».
Прикусити язика	Значення: раптово замовкнути, щоб не бовкнути зайвого. Приклад: «Вона вчасно прикусила язика, мало не розповівши про сюрприз».
Язик прилип до піднебіння	Значення: замовкнути від страху чи здивування. Приклад: «Коли вчитель викликав Сашка до дошки в нього від хвилювання язик прилип до піднебіння».
Немов язика затягло	Значення: хтось раптово втратив здатність говорити. Приклад: «Чому ти мовчиш? Тобі немов язика затягло?»
Проковтнути язика	Значення: наполегливо мовчати (часто від образи чи впертості). Приклад: «Я запитую вже втретє, а ти ніби язика проковтнув».
Гострий на язик	Значення: вміння дотепно або саркастично відповісти. Приклад: «Оксана дуже гостра на язик, тому з нею краще не вступати в суперечки».
Язик як бритва	Значення: дошкульно, боляче висловлюватися. Приклад: «Його критичні зауваження завжди влучні, а язик як бритва».
Мати язика на мотузці	Значення: сильне виснаження, втома або захеканість від важкої фізичної праці, бігу чи довгої дороги; коли людина дуже сильно втомилася і важко дихає, вона висолоплює язик, і він ніби «звисає» безсило, як на мотузці. Більш поширений фразеологізм «язик на плечі». Приклад: «Тато так тяжко працював на луках, що аж язик на мотузці».

Свербить язык	Значення: сильне бажання щось розповісти. Приклад: «Мені так свербить язык розповісти тобі новину, але я обіцяла мовчати».
Язык не повертається	Значення: немає сміливості щось сказати. Приклад: «У мене язык не повертається сказати Сашкові, що його проєкт відхилили».
Крутиться на язиці	Значення: неможливо згадати знайоме слово. Приклад: «Прізвище цього актора крутиться мені на язиці, але ніяк не згадаю».
Зірвалося з языка	Значення: ненароком проговоритися. Приклад: «Вибач, я не хотів цього казати, це просто зірвалося з языка».
Тягнути за языка	Значення: змушувати когось говорити. Приклад: «Я сам усе розповім, не треба мене тягти за язык».
Тіпун тобі на язык	Значення: побажання не говорити поганого. Приклад: «Не кажи, що ми можемо програти! Тіпун тобі на язык!»

Робочі аркуші для роботи з фразеологізмами зі словом «ЯЗИК»:

Ланцюжок слів: фразеологізми:

<https://app.chalkie.ai/documents/a18f113a-89c9-42e7-a324-c9af8473082c>

Підсумок уроку. Фразеологізм “Язык до Києва доведе”:

<https://app.chalkie.ai/documents/a203cb08-1b73-4f01-a8af-58d3b58877aa>

Світлофор моїх знань:

<https://app.chalkie.ai/documents/a1a33cf4-c075-4c0b-9f9b-e3b4c7341c46>

Інтерактивні завдання:

Таємниці чарівного: <https://share.gemini.google/Pz46r5MCn5nd>

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «БАБА»

«Баба з воза — кобилі легше!».

1. Тлумачення. Фразеологізм «Баба з воза — кобилі легше!» — звільнення від зайвого вантажу, обов'язків або присутності людини, яка лише заважала, що значно полегшує справу [1, с. 61].

2. Розглянь малюнок [13].
Ознайомся з лексичним значенням фразеологізму.

Так кажуть, коли хтось позбувається зайвого вантажу або клопоту.

3. Виконай одне із запропонованих завдань: прочитай текст та знайди фразеологізм / спиши текст та підкресли фразеологізм / випиши з тексту фразеологізм та поясни його значення.

Велика допомога

Ми з друзями грали у футбол, але нас попросили допомогти прибрати шкільне подвір'я. Коли нарешті винесли останній кошик із сухим листям, Сашико весело вигукнув: «Баба з воза — кобилі легше!». Вчителька пояснила нам, що так кажуть, коли хтось позбувається зайвого вантажу або клопоту, і справа від того йде швидше.

4. Розвиток мовлення. «Коли так кажуть?»

Прочитай. Продовж історію, дібравши фразеологізм на вибір.

Мама запропонувала Маринці й Петрику поїхати в парк на прогулянку. Петрик не захотів, бо домовився піти з дідусем на риболовлю. Мама сказала....

Довідка: *носиться як баба зі ступою, надвоє баба ворожила, баба з воза — кобилі легше.*

Завдання: Згадай ситуацію у якій доречно використати фразеологізм «баба з воза — кобилі легше!». Обґрунтуй свій вибір.

5. «Веселий театр» (творче завдання).

Створи діалог та розіграй невелику сценку, де б зустрілися два персонажі:
Баба з воза та Кобила, яка тягла віз.

- Яка подія відбулася? Яка розмова могла відбутися між персонажами?

«Де багато баб, там дитя без ока».

1. Тлумачення фразеологізм «Де багато баб, там дитя без ока».

Цей вислів означає, що коли за одну справу береться занадто багато людей або відповідальність розпорошена між багатьма виконавцями, результат часто виявляється незадовільним, а сама справа — занедбаною чи зіпсованою [1, с. 563].

2. Розглянь малюнок [13].

Ознайомся з лексичним значенням фразеологізму. Так кажуть, коли клопоту багато, а результат незадовільний.

3. Виконай одне із запропонованих завдань: прочитай текст та знайди фразеологізм / спиши текст та підкресли фразеологізм / випиши з тексту фразеологізм та поясни його значення.

Про безвідповідальність

Під кінець уроку вчителька попросила дітей навести лад у класі. На перерві в коридорі було дуже гамірно. Кожен вирішив, що хтось з однокласників виконає прохання вчителя, адже у класі 30 учнів. Закінчилася перерва, а клас залишився неприбраним. Вчителька сказала нам, що *де багато баб, там дитя без ока*.

4. Знайди правильне пояснення змісту фразеологізму. З'єднай.

Де багато баб, там дитя без ока.	Про відповідальність.
	Про хворобу.
	Клопоту багато, а результат незадовільний.

5. Творче завдання. «Кухарська плутанина».

Прочитай історію: «П'ять кухарів готували один борщ. Кожен думав, що інший уже посолив страву, тому ніхто цього не зробив. Або навпаки — кожен додав солі по ложці».

6. Завдання: Намалюйте «обличчя того, хто скуштував такий борщ», та напишіть одну коротку пораду кухарям, як уникнути такої ситуації у майбутньому.

«У баби язык як лопата».

1. Тлумачення фразеологізму «У баби язык як лопата».

Характеристика **надміру балакучої, язикатої або сварливої людини, особи, яка любить пліткувати** та розпускати чутки, кричати [3, № 9082].

2. Розглянь малюнок [13]. Ознайомся з лексичним значенням фразеологізму.

Так кажуть, коли сварлива, язиката та пихата особа.

3. Прочитай текст, знайди фразеологізм та поясни його значення.

Про язикатих друзів

Денис і Артем були найкращими друзями. Одного разу Денис по секрету розповів Артемові, що насправді боїться темряви. «Тільки нікому не кажи!» — попросив він. Але в Артема «язык свербів». Спочатку він розповів про це Катрусі, потім Мишкові, а до вечора про секрет знав уже весь клас....

Коли Денис почув, як однокласники обговорюють його секрет, він лише зітхнув. Бабуся завжди казала: «У баби язык — як лопата», маючи на увазі тих, хто не вміє тримати таємниці.

Артем зрозумів свою помилку, йому стало дуже соромно. Він щиро вибачився перед другом. Хлопці помирилися, але Артем засвоїв важливий урок: справжня дружба міцніша за будь-яке бажання попліткувати, а чужа таємниця — це велика відповідальність.

4. Творче завдання «Чарівне сито для слів».

Уяви, що «язык-лопата» розкидає слова навсібіч, немов пісок.

Завдання: Нехай учні намалюють «Сито для таємниць». Усередині сита напиши 3 запитання, які варто поставити собі, перш ніж щось розповісти про іншого (наприклад: «Чи це правда?», «Чи це приємно?», «Чи це секрет?»).

Запропонуйте дітям «просіяти» вчинок Артема через це сито. Чи пройшла б його новина про страх темряви перевірку ситом?

«Як сім баб пошептало».

1. Тлумачення фразеологізму «Як сім баб пошептало».

Означає раптову позитивну зміну в стані або поведінці людини — стати набагато кращим, добрішим або сумирним («хоч у вухо бгай») [3, с.4].

Розгляньте малюнок [13].

Ознайомтесь з лексичним значенням фразеологізму.

Так кажуть, коли поведінка та вчинки людини змінюються на краще.

2. Вправа на розвиток мовлення «Коли так кажуть?»

Створи усну розповідь за кінцівкою.

Образливе слово

Орися завжди сперечалася, була незадоволена, а тут тихо погодилась і почала виконувати завдання.

(Відповідь: Як сім баб пошептало).

3. Знайди правильне пояснення змісту фразеологізму. З'єднай.

Як сім баб пошептало.	Про зміни на краще.
	Про працелюбство.
	Про сварливість та пиху.

4. Творче завдання. «Словесний детектив: Таємниця зникнення».

Воно допоможе дітям не лише зрозуміти значення, а й навчитися влучно вживати вислів «Як сім баб пошептало» у мовленні.

Завдання: Згадай прикру помилку в зошиті або безлад на столі, який «магічно» зник після прибирання чи виправлення.

Творче письмо: напиши коротку історію (2–3 речення), де спочатку опиши проблему, а потім використай фразу: «...і раптом , як сім баб пошептало».

5. Підсумкова вправа. Визнач, який вислів відповідає ілюстрації, підпиши.

«Баба з воза — кобилі легше!».

«Де багато баб, там дитя безпупе».

«У баби язик — як лопатень».

«Як сім баб пошептало».

6. Попрацюй з фразеологічним словником.

Знайди ще фразеологізми зі словом «баба». Запиши декілька (на вибір). Поясни їх значення.

Підготуй інформацію про фразеологізми зі словом «баба» для однокласників.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «РУКА / РУКИ»

Зверни увагу! Фразеологізмів зі словом «рука» близько 200. Ось найбільш уживані: носити на руках, махнути рукою, валитися з рук, золоті руки, узяти себе в руки, руки сверблять. Які з них тобі відомі? Як ти можеш пояснити їхнє значення? Давай розглянемо й інші фразеологізми.

«Майстер на всі руки»**1. Прочитай текст. Поясни значення та походження фразеологізму.**

Багато фразеологізмів відображають професійну майстерність людей. Їх так і називають – професійні фразеологізми. Вислів «майстер на всі руки» з'явився в середовищі майстрів, що шили рукавиці. Майстрами на всі руки називали умільців, які могли зробити рукавиці на будь-яку руку. Сьогодні ж зміст фразеологізму інший: майстер на всі руки – людина, яка все вміє робити, вправна, тямуща в будь-якій справі [1].

2. Прочитай речення. Підкресли фразеологізм. Заміни його синонімічними словами, які є поясненням фразеологізму.

Лаврін був розумака і майстер на всі руки – і косити, і молотити, і навіть сам шив чоботи. (О. Донченко)

Панас Юхимович на всі руки майстер. Як кажуть: і швець, і жнець, і на дуді грець. (Ю. Збанацький)

Батько її Сила Гаврилович – майстер на всі руки: і швець, і столяр, і скляр. (О. Гончар) [3].

3. Добери антоніми до фразеологізму «майстер на всі руки». Зафарбуй віконечка з цими фразеологізмами.

ні швець, ні жнець, ні на дуду грець	як рукою зняло	на швидку руку
легка рука	криві руки	рука руку миє

4. Добери синоніми до фразеологізму «майстер на всі руки», підкресли

їх. Золоті руки; махнути рукою; майстер своєї справи; узяти себе в руки; і швець, і жнець, і на дуду грець; руки не доходять; опустити руки.

Порівняй фразеологізми, використовуючи діаграму Вена.

Фразеологізм «Прикласти руку»

1. Прочитай текст. Поясни значення та походження фразеологізму.

За часів Київської Русі багато людей були неписьменними. Замість підписів вони прикладали руку. Легенько пофарбувавши пальці чи один палець руки, прикладали їх до паперу. У природі немає двох осіб, у яких би узор тонких ліній на пальцях точнісінько повторювався. Тому відбиток пальців на папері вважався рівноцінною й надійною заміною підпису. Коли людина мусила ставити на документі відбиток пальця чи кисті руки, то це й називалося «прикласти руку». Зараз цей вислів означає взяти участь у чомусь, бути причетним до створення або виконання чого-небудь [1].

2. Прочитай речення, підкресли фразеологізми. Заміни їх синонімічними словами, які є поясненням фразеологізму. Наш клас теж приклав руку до облаштування шкільного подвір'я перед святом. Відомий архітектор приклав руку до розробки нового сучасного житлового комплексу в нашому місті. Вся родина приклала руки до ремонту будинку.

3. Добери антоніми до фразеологізму «прикласти руку».

байдики бити	умивати руки	сидіти склавши руки
подати рукою	стояти осторонь	нічого не робити

4. Добери синоніми до фразеологізму «прикласти руку», підкресли їх.

Докласти рук, вдарити по руках, брати участь, як без рук, бути причетним, гріти руки, прикласти силу, на швидку руку.

5. Поєднай фразеологізм у реченні з його поясненням у різних значеннях.

Він приклав руку до організації свята.		участь
У цій сварці Марко теж приклав руку .		допомога
Вона приклала руку до створення цієї картини.		шкода

6. Склади діалог, у якому використаєш фразеологізм «прикласти руку» на одну з обраних тем.

Допомога вдома. Підготовка свята. Робота в групі

Фразеологізм «Умивати руки»

1. Прочитай текст. Поясни значення та походження фразеологізму.

За євангельською легендою, римський намісник Понтій Пілат не хотів засуджувати на смерть Ісуса Христа, але під тиском натовпу був змушений віддати такий наказ.

Щоб показати свою незгоду та зняти з себе провину за страту, він привселюдно умив руки перед народом і сказав, що невинний у крові цього чоловіка. Сьогодні цей фразеологізм означає усунення від відповідальності за що-небудь або оголошення про свою непричетність до певної справи [1].

2. Розглянь малюнки [2].

Які з них є поясненням фразеологізму «умивати руки»? Поясни свою відповідь.

Прочитай речення. Підкресли фразеологізм. Заміни його синонімічними словами, які є поясненням фразеологізму.

Я хочу сказати вам усім, я вмиваю руки. Я мушу вам заявити цілком офіційно — всякі подальші експерименти над моїм винаходом провадяться тут без мого дозволу (В. Собко) [3].

3. Добери антоніми до фразеологізму «умивати руки».

брати на себе	брати до рук	прикладати руку
гріти руки	брати до серця	головою накладати

4. Напиши есе на одну із обраних тем.

Чи можна умивати руки в складних ситуаціях? Чому не можна умивати руки, коли виникла проблема? Що означає – умивати руки?

Фразеологізм «Рукою подати»

1. Прочитай текст. Поясни значення та походження фразеологізму.

Колись давно замість сучасних одиниць вимірювання довжини (міліметра, сантиметра, дециметра) використовували руки чи ноги. Наприклад, на палець, на ніготь, ні на крок. Рукою подати – це віддаль у довжину руки, тобто зовсім близько [1].

2. Розглянь малюнки [2]. Розкажи, що на них відбувається. Який з цих малюнків пояснює значення фразеологізму «рукою подати»?

3. Прочитай речення. Підкресли фразеологізми. Заміни його синонімічними словами, які є поясненням фразеологізму.

Від Солоних Хуторів уже рукою подати до містечка. (О. Донченко)

Від Сімферополя до Євпаторії рукою подати. (Ю. Збанацький)

Я падаю, падаю, падаю, і лише тоді, коли до землі рукою подати, розкриваю парашут... (А. Дімаров) [3].

4. Добери антоніми до фразеологізму «рукою подати».

за тридев'ять земель	не за горами	куди ворон кісток не носив
під боком	де Макар телят не пас	на краю світу

5. Перефразуй речення, використовуючи фразеологізм. Запиши утворене речення.

Моя бабуся живе дуже близько. Ми підняли очі угору і побачили, що Говерла була зовсім недалеко. Від села до найближчого лісу йти декілька хвилин.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «ВЕДМІДЬ»

«Ведмежа послуга»

Уяви, що великий і сильний Ведмідь дуже хотів допомогти своєму другу — маленькому Хлопчику. Але оскільки Ведмідь занадто великий і незграбний, його допомога тільки все зіпсувала.

Що таке «Ведмежа послуга»?

Ведмежа послуга — це допомога, яка приносить замість користі шкоду або неприємності [2].

Головна особливість у тому, що той, хто допомагає, **не хоче зробити нічого поганого**. Він щиро прагне бути корисним, але через свою незграбність, неуважність або нерозуміння ситуації робить тільки гірше.

ВИКОНАЙ ЗАВДАННЯ

✓ Швидке сортування: корисне чи незграбне?

Прочитай кожну дію. Це корисна дія чи «послуга ведмедя»? Постав позначку у відповідному полі.

Дія	Корисно	Ведмежа послуга
1. Твій друг допомагає тобі готуватися до тесту з української мови.		
2. Твій молодший брат намагається помити твій ноутбук водою з милом, щоб зробити його чистим.		
3. Друг робить за тебе домашнє завдання, тож тобі не доводиться вчити математику.		
4. Сашко хотів допомогти татові помити машину. Він взяв стару металеву щітку і так сильно тер дверцята, що разом із брудом здер і фарбу.		
5. Бабуся попросила онука полоти квіти. Він полив їх рівно стільки, скільки вона сказала, і квіти стали ще красивішими.		

🔊 Книжковий QR-драйв.

«Ведмежа послуга» – це дуже гарна та корисна річ для друга.

правда

неправда

 Мій досвід. Час для роздумів: Ми всі робимо помилки, коли намагаємося бути корисними!

Згадай випадок, коли ти намагався комусь допомогти, але випадково все погіршилося. Або ж згадай випадок, коли хтось зробив це з тобою! Коротко поділися своєю історією.

 Коротка розминка: ПлескоНіс

Якщо це прояв Ведмежої послуги – ви плескаєте. А якщо ні — хапаєте себе за ніс!

- ✓ Ти пояснив другові важку тему, і він сам розв'язав задачу.
- ✓ Ти вирішив «порадувати» котика і згодував йому цілу пачку сосисок, від яких у нього заболів живіт.
- ✓ Ти допоміг мамі розібрати речі в шафі, акуратно складаючи одяг.
- ✓ Ти вилив на маленький кактус відро води, щоб він «швидше ріс», і він почав гнити.
- ✓ Друг хотів побути в тиші, а ти цілу годину голосно розважав його жартами, від яких у нього тільки розболілася голова.

 Час вікторини!

1. Що означає фразеологізм «Ведмежа послуга»?
 - а) надання найкращої можливої допомоги;
 - б) допомога, яка завдає шкоди або проблем;
 - в) служба, де ведмеді доставляють мед.
2. Якщо ви надали комусь «ведмежу послугу», що ви зробили?
 - а) міцно обійняв їх;
 - б) допоміг їм чудово;
 - в) намагався допомогти, але спричинив проблему.

 Час для творчості! Намалюй власну «Ведмежу послугу!»

Уяви собі кумедну ситуацію, коли хтось намагається допомогти, але влаштовує безлад. Намалюй комікс про момент «незграбного ведмедя»! Наприклад, спроба полити маленьку квітку величезним пожежним шлангом!

Обов'язково використай у фіналі хмаринку з текстом: «Оце так ведмежа послуга!»

«Ведмідь на вухо наступив»

Плаче їжак.

Яке горе!

Бути хотів солістом у хорі.

Але їжакові, сказала Муха,

Наступив Ведмідь на вухо.

Фраза «Ведмідь на вухо наступив» — це український фразеологізм, який вживається для характеристики людини, у якої відсутній музичний слух або взагалі відсутнє почуття ритму, мелодії [1, с. 56].

ВІКОНАЙ ЗАВДАННЯ

Поміркуємо разом!

Чому саме ведмедя обрали героєм цього вислову? Як ви думаєте, чи міг би це бути заєць або метелик?

✓ **Порівняй ситуації** Кому з них «ведмідь на вухо наступив»?

А)

Б)

Завдання для обговорення.

1. Яке пряме значення має вислів «наступив ведмідь на вухо»?
А) Людина має дуже чуйний слух
Б) Людина не має музичного слуху
В) Людина дуже повільно ходить
Г) Людина боїться лісових звірів
2. Який із наведених фразеологізмів є антонімом (протилежним за значенням) до вислову «наступив ведмідь на вухо»?
А) Мати тонкий слух
Б) Мати золоті руки
В) Тримати вуха гостро
Г) Говорити крізь зуби
3. Який із цих висловів є синонімом до фрази «Наступив ведмідь на вухо»?
А) Тримати вушка на маківці
Б) Пропускати повз вуха
В) Слон на вухо наступив
Г) Аж за вухами лящить

Творча лабораторія

Склади 2 речення з цим фразеологізмом. В першому реченні використай його у прямому значенні (як казкову подію), а в другому — як переносне значення про музику.

«Ділити шкуру невбитого ведмедя»

Звідки це пішло?

Ця історія прийшла до нас із байок. Два мисливці побачили ведмедя і почали сперечатися, хто забере шкуру і за скільки її продасть.

Повчальний урок

Поки вони сперечалися, ведмідь просто пішов геть! Мисливці залишилися ні з чим, бо почали ділити здобич завчасно.

🐻 Таємниця фрази

Фразеологізм «ділити шкуру невбитого ведмедя» означає будувати плани на те, чого ти ще не маєш.

🐻 Як це розуміти?

Це коли ми радіємо успіху або розподіляємо прибуток ще до того, як робота виконана, або мета досягнута.

🐻 ВИКОНАЙ ЗАВДАННЯ 🐻

📖 Скарбничка слів

Використай слова з банку, щоб закінчити речення-пораду.

🏠 **Банк слів:** ділити, купувати, великого, швидко, невбитого.

Не варто _____ шкуру _____ ведмедя, якщо хочеш досягти справжнього результату.

🔍 Життєві ситуації

Прочитай ситуацію та дай відповідь на запитання.

Ситуація: Діти зібралися будувати халабуду у дворі. У них ще немає ні гілок, ні дошок, ні ковдр, але вони вже голосно сперечаються, хто буде головним у цій халабуді та хто де буде сидіти.

Чи можна сказати, що ці діти «ділять шкуру невбитого ведмедя»? Поясни чому.

💡 Чи правильно вжито вислів?

Якщо я вже виграв забіг і отримую медаль, то я ділю шкуру невбитого ведмедя.

правда

неправда

Коротка розминка. ПлескоНіс

Вчитель швидко називає ситуації. Якщо це є прикладом "ділення шкіри"- ви плескаєте. А якщо ні — хапаєте себе за ніс!

- ✓ Тарас тренувався цілий місяць і нарешті пробіг дистанцію швидше за всіх, отримавши медаль.
- ✓ Хлопці на перерві почали сперечатися, хто буде капітаном футбольної команди, хоча м'яча у них ще немає і в футбол грати вони ще не вміють.
- ✓ Рибалка ще навіть не закинув вудку в річку, але вже запросив усіх сусідів на вечерю їсти смажену рибу.
- ✓ Оленка ще не почала писати контрольну з математики, але вже вирішила, що за «відмінний результат» мама купить їй морозиво.
- ✓ Фермер, посіявши пшеницю, доглядає за полем.

Гра слів: Синоніми та антоніми

Фразеологізми роблять нашу мову багатшою. Спробуй визначити влучний вираз, який має схоже або протилежне значення до фразеологізму **Ділити шкіру невбитого ведмедя**.

Синоніми (схожі за значенням)

Антоніми (протилежні за значенням)

Кіт наплакав	Прикусити язика
На голові ходити	Мати синицю в руках
Рахувати курчат до осені	Будьте реалістами!

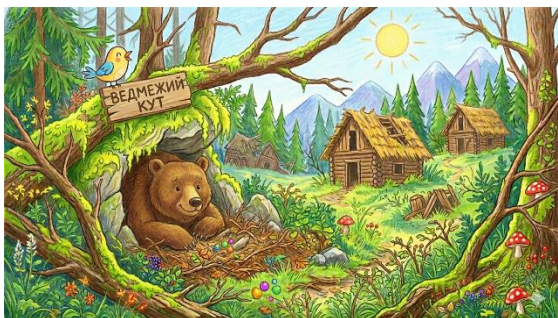
 Словесний архітектор. Прочитай речення та заміни виділений вислів на один із синонімів з таблиці(попереднє завдання).

Коли ми з Максимом почали планувати, куди витратимо гроші за перше місце в конкурсі, мама сказала: «Досить вам вже **ділити шкіру невбитого ведмедя!**»

 Хвилинка розваг. Жива картина (Пантоміма). Поділіть клас на групи. Кожна група має без слів показати ситуацію, де хтось «ділить шкіру». Решта класу має вгадати, що саме «ділять» герої (це може бути не ведмідь, а, наприклад, перший приз на конкурсі танців).

 Час для творчості! Уяви ту саму історію: двоє мисливців сперечаються, хто забере шкіру, а справжній ведмідь стоїть поруч і слухає це! Намалюй ведмедика, який ховається за деревом і спостерігає за мисливцями-планувальниками. Придумай йому смішну репліку у хмаринці думок!

Фразеологізм «Ведмежий кут (закуток)»

Ви колись бували в місці, де немає інтернету, не ходять автобуси, а до найближчого магазину потрібно йти цілий день через ліс?

Саме про таке місце кажуть: «Це справжній ведмежий кут!»

Ведме́жий кут — віддалене, глухе місце [2].

ВИКОНАЙ ЗАВДАННЯ

Синоніми та антоніми

Банк слів та висловів: Глушина, Гамірне місце, За тридев'ять земель, Центр міста, Столиця.

Розподіли слова та вислови з банку у правильні колонки таблиці.

Синоніми (схожі за значенням)	Антоніми (протилежні за значенням)

Допоможи мандрівнику

Мандрівник заблукав. Допоможи йому розпізнати «ведмежі кути» серед описів.

1. «Навколо лише смерековий ліс. Єдина стежка вже давно поросла травою. Останню машину я бачив три дні тому».
2. «Я на центральній площі. Навколо кав'ярні, магазини, бездротовий інтернет і автобуси кожні 10 хвилин».
3. «Тут лише три хати біля річки. Хліб привозять раз на тиждень, а новини дізнаються з газети, яку листоноша кидає у скриньку».

Поміркуй та поясни

1. Як ти вважаєш, чому саме ведмедя обрали для назви глухого місця? Які риси характеру або звички цієї тварини допомогли утворити цей фразеологізм?
2. Уяви, що ти потрапив у «ведмежий кут». Назви дві переваги (чому це класно) та два недоліки (чому це складно) життя в такому місці.

Рекламний агент Спробуйте змінити ставлення до поняття.

Уяви, що тобі потрібно продати тур у цей «Ведмежий кут». Склади коротке рекламне оголошення (3-4 речення), перетворивши недоліки (відсутність доріг, інтернету, людей) на переваги для еко-відпочинку.

 Творча хвилинка «Лист із Ведмежого кута».

Уяви, що ти — мандрівник, який випадково потрапив у це закинуте село. Напиши коротку записку (2-3 речення) батькам.

Шаблон: «Мамо і тату, я опинився у справжньому ведмежому куті! Тут навколо лише... (що саме?), а замість інтернету я чую... (кого / що?)».

 Перевір свої знання

1. Що означає фразеологізм «Ведмежий кут»?
 - а) зоопарк
 - б) місце, де живуть лише ведмеді
 - в) дуже далеке, глухе, малолюдне місце
 - г) кут у кімнаті, де стоять іграшкові ведмедики
2. Яке з цих місць можна назвати «ведмежим кутом»?
 - а) шкільний стадіон
 - б) станція метро
 - в) центральна площа міста
 - г) закинута хатинка глибоко в лісі
3. Обери синонім до вислову «ведмежий кут»:
 - а) вулик
 - б) музей
 - в) глушина
 - г) столиця
4. У якому реченні фразеологізм вжито правильно?
 - а) На столі лежав ведмежий кут торта.
 - б) Його дача розташована у такому ведмежому куті, що туди навіть пошта не доходить.
 - в) Цей аеропорт — справжній ведмежий кут.
 - г) Ми зайшли у ведмежий кут кімнати, щоб пограти.

 Географічний пошук:

Знайди на карті України чи світу реальні місця, які можна було б сьогодні назвати «ведмежим кутом». Чим вони відрізняються: через рельєф, через економіку, через історію? Дебати «За і Проти»: Об'єднайтесь у дві команди. Одна доводить, що жити в «ведмежому куті» — це мрія (природа, спокій, екологія), інша — що це проблема (немає роботи, медицини, перспектив).

 Час для творчості! Уяви, як виглядає твій ідеальний ведмежий кут. Це хатинка в горах чи будиночок на дереві в джунглях? Намалюй це місце та розкажи, чому там цікаво було б побувати.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «РАК»

«Як рак на горі свисне»

Значення. Ніколи, невідомо скільки, невідомо коли [4, с. 592].

1. Роздивись і поміркуй.

Поглянь на малюнок. На ньому зображено дивного героя.

1. Хто зображений? _____
2. Де він перебуває? _____
3. Що він тримає у лапках? _____

2. Постав + біля тверджень, з якими ти згоден/згодна.

- () Раки живуть у річках, а не на горах.
- () У раків є губи, щоб голосно свистіти.
- () Рак зможе залізти на високу скелю дуже швидко.
- () Свист рака на горі — це те, чого **ніколи не буває**.

3. В українській мові є вислів: «Коли рак на горі свисне». Поміркуй, що він означає. Обведи правильну відповідь.

- А. Дуже скоро.
- Б. О другій годині дня.
- В. Ніколи.

4. З'єднай героя та його дію.

Соловейко	мовчить
Вітер	щебече
Рак	віє

Отже, фразеологізм «як рак свисне» означає «ніколи», тому що рак завжди мовчить.

5. Уяви, що ми потрапили до чарівного світу, де стаються дива!

Допиши казку за її початком.

Жив собі Рак. Він дуже мріяв стати музикантом, але всі в річці казали: «Ти ніколи не зможеш грати, бо ти рак!». Одного дня Рак.....

Фразеологізм «Пекти раків»

Значення. Червоніти від сорому, ніяковіти [4, с.488].

1. Прочитай казку, дай відповіді на питання.

Пригода Клешика

Маленький рак Клешик дуже любив вихвалитися перед рибками. «Я найспритніший у річці! Можу задкувати швидше за всіх!» – говорив рак.

Одного дня Клешик вирішив показати свої вміння. Він гордо виліз на берег річки і почав швидко задкувати. Йому стало дуже жарко: сонце пекло своїм промінням його панцир так, що він почав червоніти. Рак почав задкувати, задкувати та й перечепився через суху гілочку, перекинувся просто на спинку.

Рибки здивовано ахнули, а Клешикові стало так соромно, що його панцир не лише від тепла, а від сорому геть почервонів. Він швидко сховався у прохолодну воду. А річкові мешканці відтоді говорили фразу «пекти раків», коли хтось сильно соромився й червонів.

1. Коли рак став червоним? _____

2. Що стається з обличчям людини, коли їй дуже-дуже соромно? _____

Фразеологізм «пекти раків» означає сильно червоніти від сорому.

1. Обери правильну відповідь. Що означає фразеологізм «пекти раків»?

1. Готувати смачну вечерю.
2. Ловити раків у річці.
3. Червоніти від сорому або ніяковості.
4. Засмагати на сонці.

2. Прочитай ситуації та познач ту, у якій доречно вжити вислів «пекти раків»:

- Оленка отримала 12 балів за контрольну роботу.
- Максим ненавмисно розбив вазу і, коли мама запитала, хто це зробив, він опустив очі.
- Андрійко допоміг бабусі перейти дорогу.

3. Добери до фразеологізму «пекти раків» близькі за значенням слова (синоніми) та запиши їх.

Слова для довідки: червоніти, сміятися, соромитися, бліднути, бігати, пишатися, ніяковіти, сопіти, вихвалитися, бентежитися, стидатися, мовчати, стрибати.

Фразеологізм «Як рак у торбі»

Значення. Дуже тихо, невиразно, нечітко [4, с. 593].

1. Уяви, що в полотняну торбу поклали живого рака.

Як він почуватиметься у тісному просторі?

Чи буде він сидіти спокійно, чи почне ворухитися й шкребтися клешнями?

Які звуки можна почути з такої торби? _____

В українській мові вислів «Як рак у торбі» використовують, коли хочуть сказати, що щось відбувається дуже тихо, невиразно, нечітко або потайки.

2. Прочитай речення та підкресли правильну відповідь:

Хлопчик щось бурмотів собі під ніс, як рак у торбі. Це означає, що хлопчик говорив:

- Так голосно, що було чути на вулиці.
- Дуже тихо й зовсім нерозбірливо.
- Співав пісню.

3. Постав галочку (V) біля тих випадків, де доречно сказати «як рак у торбі»:

- () Шелест сухого листя під лапками маленької мишки.
- () Гуркіт великої вантажівки на дорозі.
- () Тихе бурмотіння людини, яка розмовляє сама з собою.
- () Свист чайника, що закипає.
- () За партою, бо не можеш дочекатися кінця уроку.

4. Прочитай речення. Знайди в ньому помилку, пов'язану з використанням фразеологізму.

На весь ліс пролунав гучний крик розбійника. Він кричав як рак у торбі, так, що птахи розлетілися від переляку.

Яке слово у реченні зайве? Чому фразеологізм тут вжито неправильно? Зміни та запиши речення, в якому було допущено помилку.

Фразеологізм «Як рак на мілкому»

Значення. Потрапити у скрутне, безвихідне або дуже незручне становище. Без засобів існування, без підтримки, без грошей [4, с.593].

1. Поміркуй та дай відповідь на питання.

Рак звик жити на глибині у прохолодній воді, раптом опинився на сонці, на мілкому

піску, де майже немає води.

1. Чи зможе він там швидко сховатися? _____

2. Як він почувається: впевнено чи безпорадно? _____

В українській мові вислів «Як рак на мілині» описує людину, яка опинилася у дуже важкому становищі й не знає, що робити.

2. Обери правильне пояснення фразеологізму «опинився як рак на мілині», це означає:

- Людина поїхала відпочивати на море.
- Людина потрапила в біду і почувається безпорадно.
- Людина знайшла багато скарбів на березі.

3. Прочитай ситуації. Постав галочку (V), де герої почуваються «як рак на мілині»:

() Андрійко прийшов у магазин, вибрав ласощі, але на касі зрозумів, що забув гаманець удома.

() Андрійко виграв у лотерею квиток у цирк.

() Олеся заблукала у незнайомому районі міста, а її телефон розрядився.

() Юрко швидко розв'язав усі приклади на уроці математики.

4. Прочитай текст. Знайди слово, яке «зіпсувало» значення фразеологізму.

Сьогодні урок математики. Михайлик дуже зрадив, бо опинився як рак на мілині під час контрольної роботи.

Що треба змінити в реченні? Зміни та запиши текст, використавши фразеологізм «як рак на мілині» правильно.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «КОМАР»

«Комару по коліна»

Значення. Комару по коліна — так кажуть про дуже мілку водойму (аналог «курці по коліна») або про щось зовсім нікчемне, не варте уваги.

Комару по коліна —
так кажуть про дуже мілку водойму або про щось зовсім нікчемне, не варте уваги.

Що це означає?
Вираз «комару по коліна» означає, що водойма дуже мілка. Її можна перейти, навіть не замочивши штани вище колін. Також так кажуть про щось незначне, маленьке, не варте серйозної уваги.

Приклади:

- Це озеро таке мілке, що комару по коліна.
- Його допомога була комару по коліна — зовсім непомітна.

Вправа 1 (2-3 клас) «Чому так кажуть?» (етимологічна логіка).

Завдання: поясни письмово або усно (2–3 реченнями), чому люди обрали саме комара для цього вислову?

Підказка для учня. Якого зросту комар? Де у нього коліна? Чи багато треба води, щоб закрити йому ніжки?

Вправа 2 (1-4 клас) Гра «Буква загубилася» (орфографія).

Напиши на картках слова з пропущеними буквами:

К_м_р, к_лін_, в_д_йм_, м_лк_.

Завдання: встав букви та прочитай вголос весь фразеологізм якомога швидше 5 разів (скоромовка).

Вправа 3 (2-3 клас) «Майстер порівнянь» (робота з прикметниками).

Завдання: продовж речення, використовуючи різні ознаки:

Якщо річка мілка — вона... (тиха, прозора, безпечна).

Якщо справа нікчемна — вона... (нецікава, пуста, дріб'язкова).

Якщо води «комару по коліна», то вона... (сонячна, тепла, стояча).

Вправа 4 (3-4 клас) «Комарина географія» (дослідницька).

Уяви, що дитина — це вчений-картограф, який складає мапу «Мілких місць світу».

«З комара зробити вола (слона)»

Значення. З комара зробити вола (слона) — сильно перебільшувати масштаби якоїсь події чи проблеми.

З комара зробити вола (слона)

так кажуть, коли з маленької дрібниці роблять велику проблему.

Що це означає?

Вираз «з комара зробити вола (слона)» означає, що людина перебільшує, робить з маленької дрібниці щось велике та страшне.

Насправді проблема може бути зовсім незначною.

Приклади:

- Мама сказала прибрати іграшки, а ти вирішив, що це найстрашніше покарання у світі.
- Друг не відповів на повідомлення, а ти подумав, що він більше не хоче з тобою дружити.

НЕ ПЕРЕБІЛЬШУЙ

ДУМАЙ СПОКІЙНО

Пам'ятай! Спершу розберися, що сталося насправді. Не поспішай хвилюватися і перебільшувати!

Вправа 1 (2-3 клас) «Шифрувальник» (робота з літерами).

Запиши фразеологізм, пропустивши всі голосні:

З К_М_Р_ ЗР_Б_Т_В_Л_

Завдання: віднови вислів, запиши його в зошит і підкресли іменники.

Вправа 2 (3–4 клас) «Аукціон синонімів» (лексична).

Завдання: якими словами можна замінити цей вислів? Хто назве останнє слово — той переміг.

Варіанти: роздувати, перебільшувати, робити трагедію, згущувати фарби, вигадувати зайве.

Завдання: склади своє речення з одним із цих слів.

Вправа 3 (1-2 клас) «Перетворювачі» (замість казки).

Візьми маленьку іграшку або малюнок комарика, розкажи одну «страшилку» про цю іграшку.

Учень 1: «У цього комара ніс, як шаблюка!»

Учень 2: «Він може нас проколоти!»

Учень 3: «Він може випити всю кров!»

Сховай іграшку чи картинку в кишеню і скажи:

«Бачите, яка вона маленька? А ми з неї вола зробили!»

Вправа 4 (3–4 клас) Творча вправа «Казка про Хвалька – Перебільшувальника».

Розвиток зв'язного мовлення.

Завдання: склади колективну розповідь (по одному реченню від кожного учня) про лісового звіра (наприклад, Зайчика), який зустрів у лісі справжнього комарика, а розповів друзям, що зустрів страшного дракона.

Фінал: скажи разом з усіма: «Ех, Зайчику, знову ти з комара вола робиш!»

Вправа 5 (1 клас).

Не пишіть слова. Просто покажіть дві картинки: **Комара і Вола.**

Завдання. У мене є слово К_М_Р. Хто тут сховався?

Дія: учень підбігає до картинки й плескає по ній.

Висновок. Сьогодні ми дізнались, як маленький комар перетворився на великого вола.

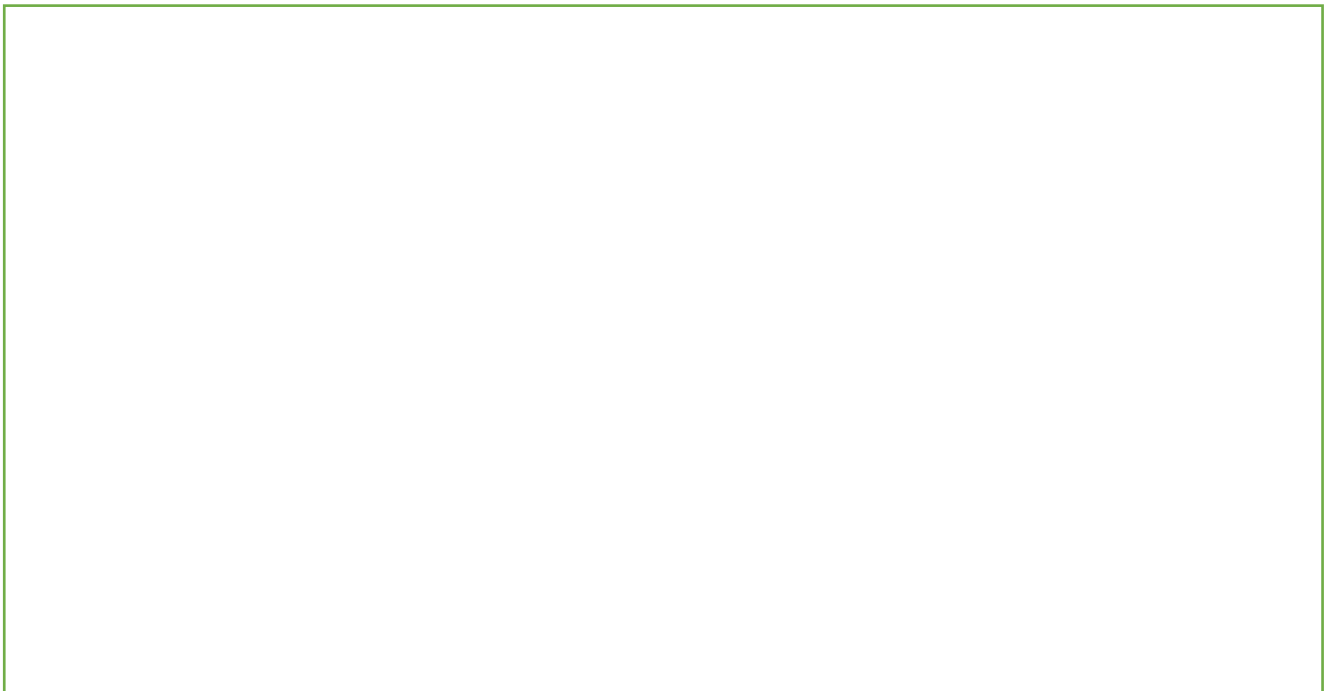
Вправа 6 (1-2 клас) «Букви розбіглися» (робота в зошиті).

Запиши на дошці або роздрукуй на картці слово з пропусками.

Завдання: встав літеру **О**, щоб прочитати слова.

Зразок: К__МАР, В__Л.

Додатково: поруч у зошиті намалюй маленьку крапку (комар) і велике коло (віл).

«Ніхто не чув, як комар чхнув»

Значення. Ніхто не чув, як комар чхнув — про те, що відбулося абсолютно непомітно або тихо.

Ніхто не чув, як комар чхнув

Так кажуть про те,
що відбулося абсолютно
непомітно або дуже тихо.
Нічого не здивувало,
ні на кого не вплинуло.

Що це означає?

Вираз «ніхто не чув, як комар чхнув» означає, що подія пройшла так тихо і непомітно, що ніхто навіть не звернув на неї уваги.

Приклади

Мама прибрала кімнату, поки ми гуляли. Ми нічого не помітили – ніхто не чув, як комар чхнув!

Запам'ятай!

Цей вислів допомагає описати щось дуже тихо або таке, що пройшло непомітно для інших.

★ Інколи найменші події можуть залишитися непоміченими, якщо вони дуже тихі!

Вправа 1 (2-3 клас) «Тихше за мишу» (розвиток асоціацій).

Запропонуйте дітям скласти список речей або подій, які відбуваються так само непомітно, як чхання комара.

Завдання: доповни речення: «Так тихо, що чути, як...» (варіанти: росте трава, падає сніжинка, сонечко закриває очі, павучок плете сітку).

Запишіть речення в зошит.

Вправа 2 (3 -4 клас) «Заховане порівняння».

Завдання: склади та запиши власні речення за схемою.

1. [Хто?] + [що зробив?] + так тихо, що ніхто не почув, як комар чхнув.
2. [Що?] + [сталося?] + і ніхто не почув, як комар чхнув.

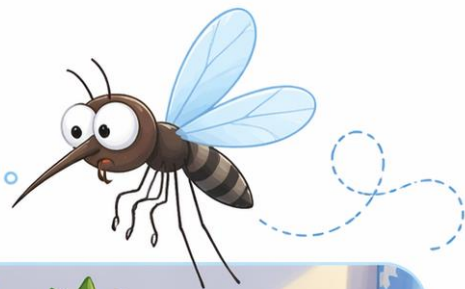
Вправа 3 (3 клас) «Логічні пари».

Завдання: поєднай початок речення з лівого стовпчика та логічне продовження з правого. Запиши утворені речення в зошит.

«І комар носа не підточить»

Значення. «І комар носа не підточить» — означає, що все зроблено бездоганно, дуже якісно, і до роботи неможливо причепитися.

І комар носа не підточить

Що це означає?

«І комар носа не підточить» — означає, що все зроблено бездоганно, дуже якісно, і до роботи неможливо причепитися.

Наприклад: Микита прибрав кімнату так, що і комар носа не підточить!

Вправа 1 (1-2 клас) «Майстри-детективи».

Завдання: прочитай речення. Вибери те з них, де роботу виконали ідеально.

Оленка поспішала і залишила в зошиті плями від ручки.

Тато так відремонтував стілець, що він став як новенький — і комар носа не підточить.

Мишко склав конструктор, але кілька деталей загубив.

Запитання для обговорення: Як ти гадаєш, чому про татову роботу так сказали?

Вправа 2 (2-3 клас) «Синонімічна пара». Попрацюй зі словником.

Завдання: поєднай фразеологізм з його значенням. Запиши утворену пару.

1. П'яте колесо до воза — ..._____
2. І комар носа не підточить — ..._____
3. Як кіт наплакав — ..._____

Варіанти для вибору: дуже мало; зайвий; зроблено бездоганно.

Вправа 3 (3–4 клас) «Шукачі помилок».

Завдання: прочитай речення. Знайди те, у якому фразеологізм вжито **неправильно**. Перепиши його, виправивши зміст.

1. Маляр так пофарбував стіни, що вони були кривими та плямистими — і комар носа не підточить.
2. Юля вишила рушник надзвичайно охайно: жодного вузлика з вивороту не видно, і комар носа не підточить.
3. Костюм сидів на акторові ідеально, кожна складка була на своєму місці — і комар носа не підточить.

Вправа 4 (2-4 клас) «Граматична хвилинка».

Завдання: зроби звуко-буквений аналіз слова «підточить».

Полічи кількість букв і звуків.

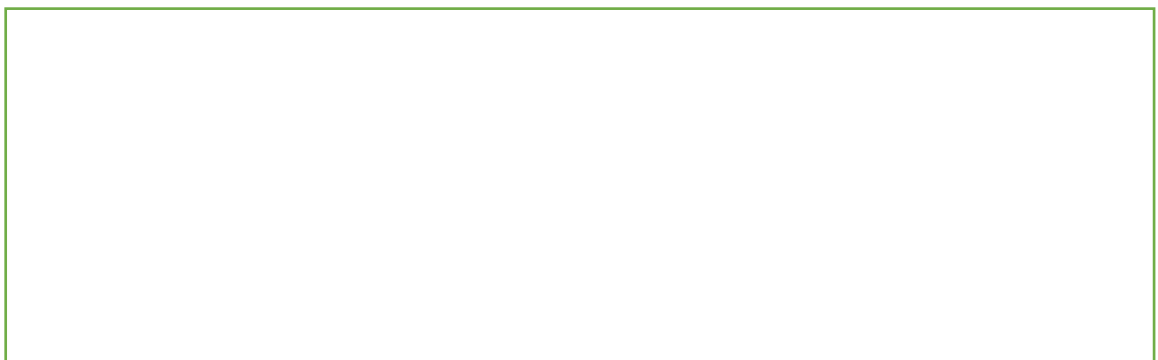
Поділи слово на склади для переносу.

Склади з цим словом власне речення про будь-яку шкільну справу, запиши.

Вправа 5 (1 клас) «Допоможи комарику» (робота з буквами).

Завдання: розглянь слово **КОМАР**.

1. Полічи, скільки в ньому букв (_____).
2. Запиши це слово у зошит.
3. Підкресли букву, яка позначає перший звук (**К**).
4. Намалюй поряд маленького комарика.

«Чути, як комар летить»

Значення. Чути, як комар летить — про ідеальну, мертву тишу.

Чути, як комар летить

Що це означає?

«Чути, як комар летить» — це коли навколо така тиша, що чути найменші звуки. Навіть здається, що можна почути, як комар летить!

Наприклад:

У бібліотеці така тиша, що чути, як комар летить.

Вправа 1 (1 клас) «Слова-невидимки» (робота зі звуками).

Завдання: спиши речення, вставляючи пропущені букви. Підкресли слово, яке позначає звук комара.

У кімнаті стало дуже т_хо.

З-з-з! Чути, як летить к_мар.

Навіть к_тик спить і не мур_оче.

Вправа 2 (2 клас) «Творче доповнення» (робота з реченням).

Завдання: прочитай початок речення. Запиши його в зошит за зразком, щоб показати, наскільки вдома було тихо.

Зразок: Було так тихо, що я почув, як за вікном шелестить листочок.

1. У класі було так тихо, що...
2. Вночі в лісі так спокійно, що...
3. Коли мама вимкнула телевізор, стало чути, як...

Вправа 3 (3 клас) «Оживи образ» (епітети та порівняння).

Завдання: прочитай вислів: «Чути, як комар летить». Це означає, що навколо панує **мертва тиша**.

1. Добери 3 слова-ознаки до слова **тиша** (яка вона?).
2. Напиши 2 речення про те, де можна зустріти таку тишу (наприклад, у бібліотеці, у засніженому парку чи вночі).

3. Чому тишу називають «мертвою»? Напиши свою думку одним реченням.

Вправа 4 (4 клас) «Міні-есе «Голоси тиші» (розвиток мовлення).

Завдання: Напиши невеликий текст (3-5 речень) на тему «Коли навколо тиша». Використовуй фразеологізм «чути, як комар летить».
Підказка: Подумай, які дрібні звуки стають помітними, коли всі мовчать? (Тікання годинника, дихання собаки, шурхіт сторінок, стукіт крапель дощу).

Вправа 5 (2-3 клас) «Детективи тиші».

Завдання: уяви, що ти опинився у порожньому класі, де «чути, як комар летить». Які ще звуки можна там почути? Продовж список дієсловами і запиши в зошит:

- Годинник — *(цокає)*.
- Крейда на дошці — *(скрипить)*.
- Сторінка книги — ...
- Серце — ...
- Власна ручка — ...

«Сіли як у комара під коліном»

Значення. Сіли як у комара під коліном — кажуть про дуже слабку, немічну людину.

Вправа 1 (1-2клас) «Букви розсипалися».

Запиши вислів правильно, вставляючи пропущені букви:

С..л.. як у к..мар.. під к..лін..м.

Вправа 2 (1-2клас) «Виправ помилку».

Маленький комар хотів записати приказку про себе, але помилився.

Перепиши речення правильно:

Сили як у слона під вухом. — Ні!

Сили як у

Вправа 3 (3 клас) «Доповни порівняння».

Спиши речення, вставляючи фразеологізм замість крапок. Визнач відмінок іменника «кома́ра». Після довгої хвороби кошеня було таке кво́ле, що мало

Вправа 4 (3 клас) «Склади речення».

Запиши три речення:

Про того, хто має багато сили.

Про того, у кого «сили як у комара під коліном».

Про те, що допомагає стати сильнішим (спорт, вітаміни).

Вправа 5 (4 клас) «Редактор».

Перепиши текст, замінюючи повторюване слово «слабкий» фразеологізмом або синонімами.

Хлопчик був дуже слабкий. Його голос звучав слабко. Навіть підняти портфель йому було важко, бо мав він сили як у...

Вправа 6 (4 клас) «Твір-мініатюра».

Напиши коротку відповідь (3-4 речення) на запитання: «Чи завжди погано мати мало сили?» Використовуй у тексті вивчений вислів.

(Наприклад: комар маленький і слабкий, але він дуже прудкий та вміє літати).

Фразеологізми зі словом «собака»

«Жити, як кішка з собакою»

Значення. Вислів «як кішка з собакою» – про людей, які постійно сваряться, живуть немирно, конфліктують
[1, с. 404].

1. Звідки прийшов вислів?

Ви, напевне, бачили, як на вулиці кіт тікає від собаки, а собака голосно гавкає навздогін? Люди помітили, що ці тварини зрідка товаришують, тому, коли рідні чи друзі часто сваряться, про них кажуть: «Живуть як кішка з собакою». Це вислів-підказка про те, що комусь бракує злагоди!

2. Образна історія. Прочитай, дай відповіді на питання після тексту.

Двоє сусідських півнів ніяк не могли поділити подвір'я. Щоранку вони здіймали куряву та затято билися за кожне зернятко. Так і жили вони як кішка з собакою, постійно влаштовуючи сварки.

- Як жили сусідські півні?
- Чому вони постійно сварилися?
- Підкресли у тексті фразеологізм, який характеризує спілкування двох півнів.
- Порадь півникам, як налагодити спілкування і подружитись.

Прочитай питання й познач правильну відповідь.

Якщо мама каже: «Друзі, ну годі вже жити як кішка з собакою!», то що вона просить зробити?

- а) почати гратись з домашніми тваринами;
- б) перестати сваритися і помиритися;
- в) прибрати іграшки в кімнаті;
- г) швидше з'їсти свій обід.

4. Знайди зашифрований фразеологізм. Намалюй його.

м	п	а	к	у	я	к	ц
в	у	ц	в	ф	д	ж	к
к	і	ш	к	а	р	о	л
у	н	г	р	ц	ю	ж	г
в	и	к	ц	з	м	о	г
л	р	н	е	у	ц	с	а
т	с	о	б	а	к	о	ю
б	л	о	н	к	у	й	щ

«Як собаці п'ята нога»

Значення. Щось абсолютно зайве, непотрібне, недоречне [2, с. 674].

1. Прочитай. Дай відповідь на запитання.

- Максимові купили зимову шапку в розпал спекотного літа. Тепер ця шапка лежить у шафі, бо влітку вона потрібна хлопцеві як собаці п'ята нога.

а) Чому шапка лежить у шафі? Вона не підійшла за розміром?

б) Поясни, як ти розумієш фразеологізм «як собаці п'ята нога».

- Татові запропонували в подарунок стару, зламану парасольку, на що він відповів: «Дякую, але вона мені потрібна, як собаці п'ята нога».

Що саме мав на увазі тато?

а) ця річ йому дуже потрібна і він буде нею часто користуватися;

б) ця річ йому абсолютно не потрібна;

в) він не впевнений, чи знадобиться йому ця річ у майбутньому;

г) він хотів би мати таку річ, але зараз не може прийняти цей подарунок.

2. Знайди і підкресли в ряду фразеологізмів ті, які будуть синонімічними до «як собаці п'ята нога».

Комар носа не підточить, як п'яте колесо до воза, поки рак на горі свисне, як лисому гребінь, не приший кобилі хвіст, як торішній сніг, язик до Києва доведе.

Склади і запиши з одним із підкреслених тобою фразеологізмів речення.

3. Вибери із перерахованих фразеологізмів антонімічні до даного й з'єднай їх рискою. Усно поясни їх значення. Побудуй речення з одним із них.

як кішка з собакою	як Пилип з конопель
	як сіль у страві
	на вагу золота
	як муха в окропі
	як повітря (потрібен)
	як сич (надутися)
	як без рук

«Як собака на сіні»

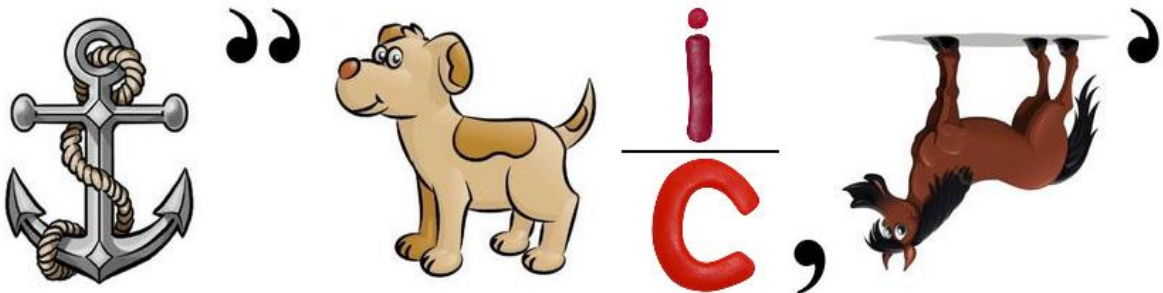
Значення. Такий, що сам не користується чим-небудь й іншим не дає [2, с. 674].

1. Прочитай текст.

Андрійко приніс до школи цікаву гру, але й сам у неї не грав, й друзям не давав. Він весь час просто тримав коробку в руках й спритно відвертався від інших дітей. Про таких людей говорять, що вони поводяться як собака на сіні. Як ти думаєш, чому? **Запиши свою думку.**

2. Розшифруй ребус. Запиши відповідь.

<http://rebus1.com/ua/index.php?item=r>

3. Обведи правильну відповідь.

Про сусіда кажуть, що він поводить ся як «собака на сіні». Яка з наведених ситуацій найкраще ілюструє таку поведінку?

- а) сусід дуже пильно охороняє свій врожай від шкідників та злодіїв;
- б) сусід не користується своєю старою косою, вона просто іржавіє в сараї, але він відмовляється позичити її вам;
- в) сусід працює з ранку до вечора, зовсім не маючи часу на відпочинок;
- г) сусід постійно свариться з усіма навколо через дрібниці.

4. Знайди зашифрований по горизонталі фразеологізм, познач кольором. Намалюй його.

к	г	ш	щ	в	і	у	ц
п	я	к	г	д	ж	т	м
в	т	м	ч	ф	л	д	ж
с	о	б	а	к	а	т	а
с	п	н	а	д	ж	є	я
м	п	й	ц	а	п	о	л
к	р	л	д	ж	х	з	щ
в	р	п	к	с	і	н	і

«Собаку з'їсти»

Значення. Бути майстром, мати великий досвід, чудово знатися на чомусь [1, с. 352].

1. Прочитай текст, дай відповідь на питання.

Наш дідусь Іван вміє вправно полагодити будь-який годинник. Він займається цією справою вже багато років і досконало знає кожен механізм. На ремонті годинників наш дідусь собаку з'їв.

- Який фразеологізм використано у тексті?
- Поясни, що він означає?

2. Обведи правильну відповідь.

Пані Марія дуже довго випікає торти. Вона може на око визначити необхідну кількість інгредієнтів і прикрасити виріб за лічені хвилини. Професійні кондитери кажуть, що Марія в цьому «собаку з'їла». Що це означає?

- а) вона дуже любить експериментувати з незвичними інгредієнтами для десертів;
- б) вона настільки досвідчена та вправна, що знає всі тонкощі своєї професії;
- в) вона працює настільки багато, що в неї зовсім не залишається часу на обід;
- г) вона нещодавно відкрила власну школу для молодих кухарів.

3. Знайди і приєднай до фразеологізму ті, які будуть синонімічними до нього.

собаку з'їсти	зуби з'їсти
	собака на сіні
	спіймати облизня
	тертий калач
	стріляний вовк

З одним із синонімів склади і запиши речення.

4. Знайди і підкресли в ряду фразеологізмів ті, які будуть антонімічними до «собаку з'їсти». З одним із них склади й запиши речення.

Не нюхав пороху, тягти кота за хвоста, молоко на губах не обсохло, жовтороте пташеня, аж руки горять.

Завдання для закріплення вивченого матеріалу

1. Прочитай фразеологізми, поєднай їх зі значенням.

Жити, як кішка з собакою.	Бути зайвим, непотрібним.
Як собаці п'ята нога.	Ні собі, ні іншим.
Собаку з'їсти (на чомусь).	Дуже сваритись, постійно конфліктувати.
Як собака на сіні.	Уміти щось дуже добре, мати великий досвід.

2. Доповни речення відповідним доречним фразеологізмом.

Мої сусіди весь час сперечаються. Вони живуть, як

Ця стара полиця мені зовсім не потрібна. Вона для мене, як

Андрійко не дає нікому гратись машинкою і сам не грається. Справжній

Наш тато _____ на ремонті велосипеда.

3. Гра «Так-ні».

Прочитай речення. Якщо фразеологізм в ньому вжито доречно, постав поряд у клітинці «+», якщо недоречно – «-».

	Новий рюкзак був для мене, як собаці п'ята нога, бо я його дуже хотів.
	Мій дідусь собаку з'їв на малюванні портрета.
	Наша Марійка – собака на сіні. Сама не користується олівцями й нікому не дозволяє.
	Іван і Максим живуть як кішка з собакою, бо дружать з народження.

4. Допиши фразеологізм, скориставшись словами з довідки.

Як кішка з _____.

Як собака на _____.

Собаку _____.

Ось де собака _____.

Як собаці _____ нога.

Довідка: заритий, сіні, нога, з'їв, собакою.

5. Знайди і запиши зашифровані фразеологізми.

Яквaкiшкaнeзнгксoбaкoю. _____

Сoбaкyапкз'їcти. _____

Яквaпcобaкaтимнaнeкcіні. _____

Якгнecобaцішoлп'ятaбдлнoгa. _____

6. Прочитай, знайди й підкресли фразеологізми, поясни їх значення.

Як собака в будці – як собака сіні – як собака на вулиці.

Як кішка з собакою – як мама з татом – як півень з куркою.

Собаку з'їсти – з'їсти бутерброд – з'їсти обід.

7. Добери до кожного фразеологізму антонімічний за значенням.

Поєднай пари.

Як собаці п'ята нога.

Жити душа в душу.

Як собака на сіні.

Як без рук.

Жити як кішка з собакою.

Молоко на губах не обсохло.

Ось де собака заритий.

Останню сорочку віддасть.

8. Добери до фразеологізму синонімічний за значенням. Поєднай пари.

Як собака на сіні.

Як п'яте колесо до воза.

Собаку з'їв.

Як вогонь із водою.

Жити як кішка з собакою.

Сам не гам й іншому не дам.

Як собаці п'ята нога.

Стріляний горобець.

9. Підпиши малюнок відповідним фразеологізмом.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «ВОДА»

«Як з гуски вода» - цей вислів уживають, коли хочуть сказати, що комусь усе байдуже, ніякі зауваження чи події на людину не впливають і не залишають слідів.

Походження вислову «Як з гуски вода».

Ще давним-давно люди помітили унікальну здатність гусей не намокати під впливом води. Птахи <https://pernatidruzi.org.ua/> виходять на берег, злегка обтрушуються, і пір'я повністю сухе. Секрет криється в куприковій залозі. Від натискання дзьобом вона виділяє маслянисту речовину.

Коли здається, що гусак просто чистить пір'ячко, насправді відбувається важливий процес. Він розмазує субстанцію по поверхні тіла, завдяки чому пір'я має водовідштовхувальні властивості. Можна неспішно плисти, не ризикуючи потонути. А під впливом сонця речовина перетворюється на вітамін D. Подвійна користь.

Але люди не просто відзначили властивість гусей і качок виходити сухими з води, але і використовували цей образ в магічних цілях. Знахарки лікували хвороби, примовляючи: «З гусака вода, з (сюди вставляли ім'я пацієнта) вся худоба!» Під худорбою розумілася конкретна хвороба, а не особливості статури. За задумом, хвороба мала швидко втекти від бідолахи, як вода стікає з оперення птаха.

1. Дай відповіді на питання:

- 1) У чому полягає унікальна здатність гусей і качок?
- 2) На яку речовину перетворюється субстанція?

А) Калій

Б) Вітамін P2

В)

Вітамін D

- 3) Як використовується цей образ у магічних цілях?

2. Продовжи (3-4 речення) запропонований початок історії, використовуючи фразеологізм «як з гуски вода».

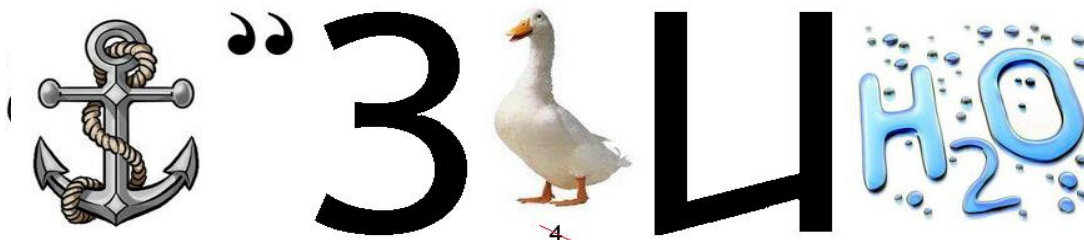
Іванко був дуже гордовитим і любив вихвалитися, насміхатися над іншими. Одного разу...

<https://www.youtube.com/>

Серед поданих фразеологізмів знайди синоніми до фразеологізму «як з гуски вода»: море по коліна; вода не освятиться; вивести на чисту воду; хоч трава не росте; набрати води в рот; як об стіну горохом.

4. Розгадай ребус.

5. Детективне розслідування.

- Прочитай ситуації та постав ✓ навпроти тієї, де головному герою все «як із гуски вода»:

- ☐ Максим отримав зауваження, почервонів і ледь не розплакався.
- ☐ Софійка розбила улюблену чашку мами й дуже хвилюється, як про це розказати.
- ☐ Денис знову забув домашку. Вчителька робить йому зауваження, а він малює в зошиті карлочки й навіть не слухає.

1) Чому ти так вважаєш? _____

6. Асоціативний куш.

- 2) Склади асоціативний куш до фразеологізма «Як з гуски вода».
- 3) Попрацюй за підказкою:

- поведінка та ставлення;
- дії та процеси;
- образи та метафори;
- характеристика людини.

«Носити воду решетою»

Значення. «Носити воду решетою» означає виконувати марну роботу, даремно гаяти час, займатися чимось непотрібним.

- Поясни, чому саме «решето» і «вода» стали основою для позначення марної праці?

- Що станеться з водою, якщо її дійсно налити в решето?

1. Вправа «Антоніми».

- Добери фразеологізм-

антонім

(протилежний за змістом).

<https://create.vi>

Підказка: доберіть вислови про ефективну, наполегливу або результативну працю.

- Склади і запиши 1-2 речення з дібраними фразеологізмами.

<https://zakarpattya.net.ua/>

<https://life.pravda.c>

2. Творча лабораторія.

- Склади два речення:

Перше: опиши ситуацію в навчанні, де доречно вжити цей вислів (наприклад, коли учень не вчить правила, а просто гортає книгу).

Друге: використай цей фразеологізм у формі поради другові.

3. Робота з ілюстрацією.

- Намалюй комікс із двох кадрів.

1. *На першому* — буквальне значення (людина з решетою біля річки).

На другому — переносне (наприклад, хтось намагається пофарбувати паркан під час зливи).

- Додай репліки персонажів.

<https://depositphotos.com/ua>

4. Редагування тексту.

- Заміни виділені слова фразеологізмом «носити воду решетою».

Петро знову почав займатися безглуздою справою, намагаючись полагодити старий велосипед за допомогою скотчу. Всі розуміли, що це даремна праця.

5. Творче конструювання.

- Склади і запиши 3 коротких речення, де фразеологізм виступає в різних синтаксичних ролях:

1) Як підмет:

<https://vseosvita.ua/>

2) Як присудок: _____

3) Як обставина: _____

6. Словесний ребус.

- Прочитай ланцюжок дій і намалюй свій ребус:

Орган нюху (у множині) + займенник другої особи + рідина, що тече з крана + назва кухонного начиння для просіювання борошна в орудному відмінку.

<https://vseosvita.ua/>

«Буря в склянці води»

«Буря в склянці води» означає – велике хвилювання, галас, метушня або переполох, підняті через дрібницю, незначний привід.

1. Вправа «Детектив-ілюстратор».

- Намалюй два малюнки.

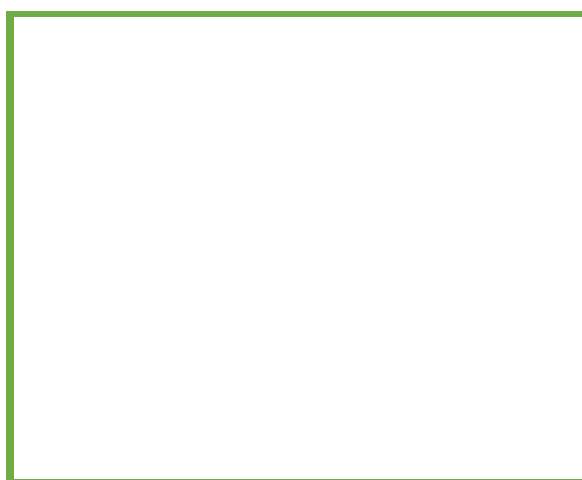
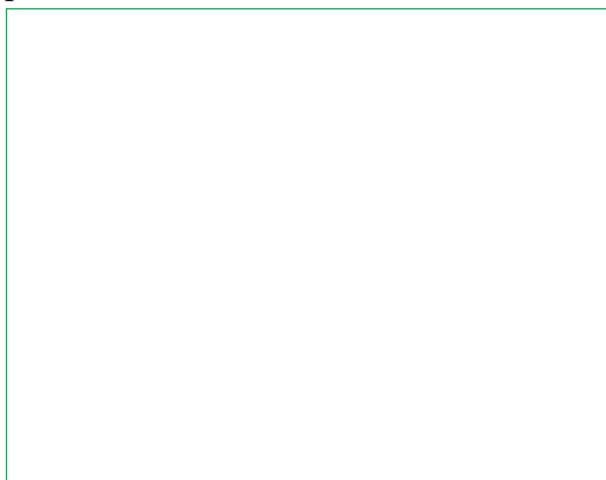
Перший: справжню грозу, блискавки та величезні хвилі всередині маленької склянки.

Другий: сварку через дрібницю (наприклад, діти не поділили останню цукерку або колір олівця).

-Поясни різницю між емоціями та реальною причиною.

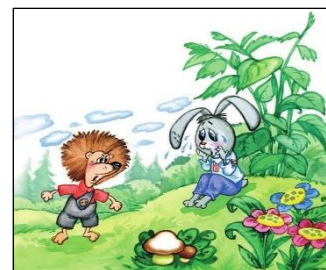
<https://zakarpattva.net.u>

2. Гра «Роздуй або заспокой».

- Прочитай ситуацію та визнач, яка з них є «бурею в склянці води», а яка — справжньою проблемою:

- У лісі почалася велика пожежа.
- Кіт випадково скинув порожню коробку, а всі сусіди збіглися на звук і почали сперечатися, хто її прибере.
- Друзі посварилися на хвилику, бо не могли вирішити, хто перший натисне кнопку ліфта.

<https://scontent.fdnk3->

3. Творча лабораторія «Склади історію».

- Придумай історію, де головні герої, лісові звірята, влаштували неймовірний галас через щось несуттєве. Розіграйте її з однокласниками.

4. Пантоміма «Вгадай емоцію».

- Без слів покажи «бурю в склянці води» (сильне обурення, розмахування руками й тупання ногами, а потім різко зупинитися і вказати на якусь дрібничку-причину істерики).

5. Гра «Знайди помилку».

- Розглянь фото, воно має назву «Буря в склянці води».
 - Домалюй навколо хвиль гігантські стінки склянки, щоб масштаб став правильним.
 - Як ти думаєш, чому люди іноді так сильно хвилюються через дрібниці?
- 6. Склади та запиши твір-міркування з фразеологізмом «Буря у склянці води».**

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

«Набрати в рота води»

Набрати в рота води – означає мовчати, приховувати щось, не реагувати на питання.

- Подумай і поясни, чому саме «вода» і «в роті» стали символом мовчання?

<https://onclinic.ua/>

<https://depositphotos.com/ua>

1. Заміни одним словом.

- Запиши речення, замінюючи виділені слова фразеологізмом «набрати в рота води» у правильній формі:

* Весь вечір Максим уперто *мовчав*.

* Свідки події ніби *заніміли від переляку*.

* Чому ти *не відповідаєш*, коли тебе запитують?

2. Вправа «У пошуках».

- Добери по 3 синоніми та антоніми до поданого фразеологізма:

Синоніми: _____

Антоніми: _____

- Склади по одному реченню з фразеологізмом-синонімом та фразеологізмом-антонімом. Запишіть.

3. виправ помилку.

- Знайди і виправ помилки. Запиши правильний варіант.

* Микола образився і набрав у рота піску, тому за весь вечір не зронив жодного слова».

[1https://dity](https://dity)

* Дівчатка набрали в роти води і не розповідали, куди поділися цукерки».

* Оратор вийшов на сцену, набрав у рота води і почав свою палку промову перед глядачами».

* Коли вчитель запитав про розбите вікно, клас наче набрав у свій рота холодної води».

* На іспиті Олег раптом забув усе, що вчив. Він стояв біля дошки, наче набрав у зуби води, і перелякано дивився на викладача».

4. Вернісаж творчості. Відгадай загадки:

Він не п'є її нітрошки,
Не шукає собі ложки.
Щоки дує, не питає,
Хоч води і не ковтає.
Що це робить наш Тарас,
Як мовчить він увесь час?

<https://www.dyvotsvit.com.ua/>

Коли ти ображений дуже на друзів,
Або розгубився у лісі чи лузі,
Ти губи стискаєш, мов риба німа,
Здається, що мови у тебе нема.
Кажуть люди тоді залюбки:
«Ти набрав у рота...»

Створи малюнок до однієї із загадок.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «ЖАБА»

«Дивиться як жаба в болоті»

Цей вираз пов'язаний із народним сприйняттям жаби, яку часто вважали істотою, пов'язаною зі злими духами, або ж просто неприємною на вигляд. Тому погляд, порівняний із «жабою в болоті», асоціюється з чимось настороженим, холодним, непривітним або заздрісним [1].

[2]

1. Ознайомся. Зоофразеологізми – це фразеологізми з тваринними компонентами, що відображають багатовікові спостереження людини за зовнішніми ознаками та поведінкою тварин. У фразеологічній системі України окремі тварини стали уособленням тієї чи іншої риси характеру. Зокрема, актуальним є потрактування тваринної символіки у образі жаби [1].

- Вживання фразеологізмів, пов'язаних із жабою, характерне для позитивного чи більш негативного ставлення до певних рис характеру людини?

- У яких випадках люди використовують сталий вислів «Дивиться як жаба в болоті»:

- коли людина говорить по телефону?
- плаває в басейні?
- має холодний насторожений погляд.

2. Пофантазуй!

Створи жабку Добринку!

Опиши її риси характеру та розмалюй справа:

- _____
- _____
- _____

19

3. Творча хвилинка від Дюймовочки.

Спробуй скласти про мене речення з висловом: «Дивиться як жаба в болоті». (Наприклад: «Коли знайомі Хруща побачили мене, вони дивилися, як жаби в болоті»)

«Кожна жаба своє болото хвалить»

Фразеологізм «Кожна жаба своє болото хвалить» означає, що кожна людина схильна вихвалити своє, рідне, близьке або звичне (дім, місто, роботу), навіть якщо воно об'єктивно не найкраще. Це влучний вислів про суб'єктивну любов до свого краю, звичок або оточення [1].

Виконай завдання:

[2]

1. Гра «Рекламне агентство». Уяви собі, Жабка хоче запросити друзів на гостини через запрошення. Завдання:

Сформулюй зміст запрошення, використовуючи такі словосполучення: *смачна їжа, прозора водиця, тиша, спокій, весела громада, духмяні квіти, найкраще місце на жаб'ячій землі.*

2. Творче завдання. Придумай цікаву пригоду із щасливим закінченням.

Пригоди маленької Ква-Квійки

Одного разу смілива та допитлива маленька зелена жабка на ім'я Ква - Квійка вирішила змінити свою домівку. Вона зранку почула розмову двох старих лелек про життя в сусідньому озері, що за високим очеретом. Там, мовляв, замість болота чиста прозора водиця й ростуть великі білі квіти із широким листям, на якому можна добряче поснідати...

Не довго розмірковуючи (над чим?), сміливиця зібрала свій улюблений наплічник із сушеними комарами на сніданок та й пірнула назустріч невідомому.

Першим дорогою Ква-Квійці зустрівся Горобець, який ретельно снідав й зовсім не зважав новому знайомству...

...

- Рідне болото найкраще! – із радості квакнула жабка й миттю пірнула з головою! Так і є, кожна жаба своє болото хвалить!

3. А чи знаєш ти, де мешкають жаби? Поділися знаннями із друзями та дізнайся більше про факти земноводних фактів про земноводних [6].

4. Поміркуй, чи є близькими за змістом такі вислови (синоніми):

1. Усяк кулик до свого болота звик.
2. Кожна лисиця свій хвостик хвалить.
3. Своя стріха – своя втіха.
4. Слово – не горобець, вилетить не спіймаєш.

«Старій жабі по коліна»

Фразеологізм «Старій жабі по коліна» означає **дуже мілко, неглибоко, зовсім мало**. Вираз підкреслює, що водойма малка, через що в них ній не можна втопитися [1].

1. Фразеологізм означає **дуже мілко, неглибоко...**

[2]

- **Класичний приклад:** Вислів став відомим завдяки повісті Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я»: «*В Семигорах нема де і втопиться, бо в ставках старій жабі по коліна*».

- **Контекст:** Оскільки жаба сама по собі маленька істота, то рівень води «по її коліна» вказує на фактичну відсутність глибини [1].

Поміркуй, коли доречніше можна вжити при спілкуванні фразеологізм «Старій жабі по коліна?»:

- коли на дереві мало листя?
- якщо потрібно вивчити напам'ять невеликий вірш?
- коли пройшов невеликий дощ, й на асфальті з'явилися калабані?

2. Завдання від Царівни-Жаби «Обери взуття»: Уяви, після дощу на вулиці води «жабі по коліна». Яке взуття слід обрати, щоб були сухими ноги?

- високі рибальські чоботи;
- гумові чоботи;
- звичайні кросівки;
- ласти.

3. Гра «Хто вищий». Слід розставити героїв від того, кому вода найглибше до того, кому наймілкіше, якщо всі разом в одній калабатині:

- кінь;
- жаба;
- ти;
- пінгвін.

			
https://lnk.ua/CFxqDaOXE	https://lnk.ua/4HnNPXCHy	https://lnk.ua/ktjb4XL9o	Намалюй себе

«Як зазиміє, то й жаба оніміє»

Фразеологізм «Як зазиміє, то й жаба оніміє» використовується, коли емоції вщухають, гучні суперечки закінчуються або ж хтось, хто раніше багато й зухвало говорив, раптом замовкає.	
---	--

2

1. Цікаво знати! Образність: Пряме значення вказує на те, що з приходом холодів (зазимків) жаби впадають у сплячку, припиняють кумкати та стають неактивними. Натяк на те, що суворі умови (або неприємності) змушують навіть найгаласливіших бути тихішими та обережнішими. Використовується в розмовному мовленні, коли потрібно підкреслити раптове припинення гучної суперечки [1].

2. Заміни фразеологізми одним словом, не втрачаючи значення.

- Змерзнути як жаба — _____
- Тремтіти як жаба — _____
- Холодна жаба сидить під серцем — _____
- Якби жабі хвоста, була б не проста — _____

(Слова для довідок: холодно; невизначений стан людини; хвалькуватість та завищена самооцінка; «крижаний», неживий стан тіла; збудження, страх або фізичний дискомфорт).

3. Відгадай фразеологізми за картинками

	[8] 	[10]
---	---	---

(Підказка: Жаба душить. Де не квакають жаби. Пробирати аж до кісток.)

4. Синонімічні фразеологізми, що яскравіше описують стан змерзлої людини: Змерзнути на кістку. Змерзнути як на морському дні. Зуб на зуб не попадає. Дрижаки хапати. Аж іскри з очей сипляться. Циганський піт пробирає. Скрутитися в три погібелі. Аж сині горобці в очах скачуть.

5. Склади речення із фразеологізмом «Коваль коня кує, а жаба лапу подає».

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «КІТ»

«Тягнути kota за хвіст»

1. Вправа «Фразеологічний детектив».

Знайди «порушника» — зайву букву і викресли

її. Прочитай утворений фразеологізм і поясни його значення.

Тягнутти коота за хвііст [6].

Значення

Зволікати, не поспішати з чим-небудь [1, с.729].

Походження

Припускають, що цей вислів виник через спостереження за домашніми улюбленцями. Якщо kota тягнути за хвіст, він буде пручатися і рухатися дуже повільно. Це неприємно і довго! Так само і зі справами: коли людина не поспішає або відкладає роботу, кажуть, що вона «тягне kota за хвіст».

2. Вправа «Хто швидше відгадає».

Прочитай загадку та визнач, який фразеологізм передає її зміст.

Справа є, та не робиться,

час минає — все відкладається,

повільно, довго все триває...

Як це називається?

(Тягнути kota за хвіст.)

3. Вправа «Склади сенкан».

Склади сенкан до фразеологізму «тягнути kota за хвіст».

1 слово — тема; 2 слова — ознаки; 3 слова — дії; 4. Речення(синонім).

Наприклад: 1. Зволікання. 2. Довге, ліниве. 3. Відкладати, баритися, зупинятися. 4. Не тягни kota за хвіст, а починай писати.

4. Творче завдання «Хвіст-відмовка».

Завдання: Намалювати великого kota, чий хвіст дуже довгий і перетворюється на спіраль. На кожному витку спіралі діти пишуть поширені відмовки, які люди кажуть, коли не хочуть щось робити («зараз», «потім», «я ще не готовий», «може, завтра»).

Висновок: «Чим більше відмовок — тим довший хвіст у нашого kota, і тим більше часу ми втрачаємо».

5. Вправа «Фразеологізми-побратими».

До поданого фразеологізму добери синонімічні (близькі за значенням) фразеологізми, використовуючи фразеологічний словник.

😊☞☹ 6. Вправа «Фразеологізми-навпаки».

До поданого фразеологізму добери антонімічні (протилежні за значенням вислови).

☹☞ 7. Малюнок + історія.

Намалюй ситуацію до фразеологізму й склади 2–3 речення.

✍☞💡 8. Вправа «Маленька розповідь-велика думка».

Придумай коротку історію про хлопчика або дівчинку, які так довго «тягнули кота за хвіст», що потрапили у смішну ситуацію. Що саме вони робили повільно?

[7]

9. Вправа. Творче завдання. Створи сенкан до фразеологізму «Тягнути кота за хвіст».

Рядок 1: Тема (один іменник, який відповідає на питання хто? або що?).

Рядок 2: Опис (два прикметники, що характеризують тему, відповідають на питання який? яка? яке?).

Рядок 3: Дія (три дієслова, пов'язані з темою, відповідають на питання що робить?).

Рядок 4: Ставлення (фраза з чотирьох слів, яка висловлює особисте судження чи емоцію щодо теми).

Рядок 5: Підсумок (одне слово-синонім або ключова характеристика, що розкриває суть поняття).

«Купити kota в мішку»

1. Вправа «Фразеологічний детектив».

Знайди «порушника» — зайву букву і викресли її.
Прочитай утворений фразеологізм і поясни його значення. **Куупитти коота в міішку** [6].

Купити kota в мішку

Значення

Придбати що-небудь, не бачачи й не знаючи його якостей [2, с. 71].

Походження

Пов'язане з давніми ярмарками, де недобросовісні продавці підсували покупцеві замість цінного товару — наприклад, поросяти — звичайного kota, загорнутого в мішок. Обман виявлявся лише вдома.

2. Вправа «Хто швидше відгадає».

Прочитай загадку та визнач, який фразеологізм передає її зміст.

Якщо річ купили швидко,
не дивились, що там в ній,
може бути несподіванка —
що ж сказати нам тоді?
Що це за вислів?

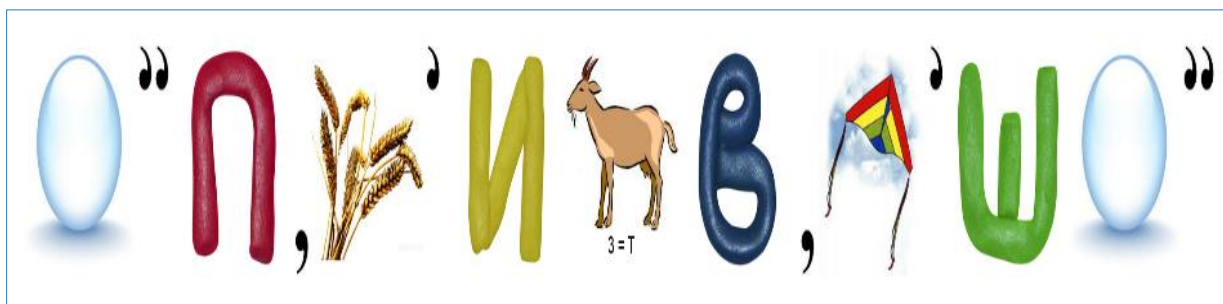

(Купити kota в мішку)

3. Вправа «Розшифруй і назви».

Розгадай ребус і запиши фразеологізм. Поясни його значення [5].

4. Вправа «Сучасний кіт в мішку».

Створити розповідь за мотивами коміксу «Пастка дешевих цін» [8].

📖 5. Вправа» Фразеологізми-побратими».

До поданого фразеологізму добери синонімічні (близькі за значенням) фразеологізми, використовуючи фразеологічний словник.

😊👉👎 6. Вправа «Фразеологізми-навпаки».

До поданого фразеологізму добери антонімічні (протилежні за значенням вислови), використовуючи фразеологічний словник.

7. Вправа «Анти-реклама».

Об'єднайтеся в невеликі групи або пари.

Завдання: створи коротку антирекламу, в якій потрібно: «прорекламувати навпаки» ситуацію або дію, пов'язану з фразеологізмом; покажи, чому це погано, невідгідно або смішно; поясни приховане значення вислову.

Приклад: «Хочете витратити гроші даремно? Купуйте речі, навіть не дивлячись! Сюрприз гарантовано — але чи приємний? Обирайте ризик замість розуму!» (Після виступу пояснить, що цей фразеологізм означає купувати щось, не перевіривши.)

7. Творче завдання. Напиши твір-есе «Подарунок».

Творче завдання. Створи сенкан до фразеологізму «Купити kota в мішку».

Рядок 1: Тема (один іменник, який відповідає на питання хто? або що?).

Рядок 2: Опис (два прикметники, що характеризують тему, відповідають на питання який? яка? яке?).

Рядок 3: Дія (три дієслова, пов'язані з темою, відповідають на питання що робить?).

Рядок 4: Ставлення (фраза з чотирьох слів, яка висловлює особисте судження чи емоцію щодо теми).

Рядок 5: Підсумок (одне слово-синонім або ключова характеристика, що розкриває суть поняття).

Фразеологізм «Жити як кіт із собакою»

1. Вправа «Фразеологічний детектив».

Знайди «порушника» – зайву букву і викресли її.
Прочитай утворений фразеологізм і поясни його значення [6].

Жиити як кііт із сообаакоою.

Значення

Постійно сваритися, ворогувати [4, с. 187].

Походження

Походження цього вислову пов'язане зі спостереженням за поведінкою тварин. Здавна люди помічали, що кіт і собака в одному домі часто ворогують: гавкають, шиплять, можуть переслідувати одне одного. Через це вони стали символом неприязні й конфлікту. Тому так кажуть про людей, які часто конфліктують і не можуть знайти спільної мови.

2. Вправа «Хто швидше відгадає».

Прочитай загадку та визнач, який фразеологізм передає її зміст.

Разом поруч проживають,
та постійно все сваряться,
ні миру, ні спокою –
як про них сказати?
Що це за вислів?

 (Жити як кіт із собакою)

3. Вправа «Розшифруй і назви».

Розгадай ребус і запиши фразеологізм. Поясни його значення [5].

4. Вправа «Діалог у зошиті».

Обери діалог, який тобі найбільше сподобався, і стань його співавтором – продовж розмову героїв.

Варіант 1 – Ти знову взяв мої речі без дозволу!

– А ти знову перебільшуєш! Це просто дрібниця!

– Для тебе дрібниця, а для мене – ні!

Варіант 2 – Ми постійно сваримося... Мені це вже набридло

– Мені теж! Але ти перший починаєш!

– Неправда! Це ти завжди...

Варіант 3 (у жартівливому стилі)

– Якщо так піде далі, ми точно житимемо як кіт із собакою!

– Уже живемо! Ти тільки не гавкай!

– А ти не шипи!

5. Вправа «Врятуй дружбу».

Уяви, що двоє друзів почали жити як кіт із собакою. Допоможи їм помиритися – **склади правило дружби**, використовуючи слова для довідки. Заповни пропуски так, щоб вийшов мудрий порада для друзів.

Правило дружби

Щоб не жити як кіт із собакою, потрібно вміти _____ одне одного. Важливо не лише говорити, а й уважно _____ співрозмовника.

Якщо виникає конфлікт, не слід одразу _____, краще спробувати _____ ситуацію спокійно.

Справжні друзі завжди готові _____ і підтримати.

Потрібно вміти _____, якщо ти помилився, і не боятися сказати «_____».

Пам'ятай: дружба будується на _____, повазі та взаєморозумінні.
Слова для довідки: розуміти, слухати, сваритися, обговорити, допомогти, вибачитися, пробач, довіри.

6. Вправа «Зberi історію». Як працювати:

- один учень пише початок історії (2-3 речення);
- другий — продовження (2-3 речення);
- потім знову перший – завершення.
- Обов'язково використати фразеологізм.

7. Вправа. Творче завдання. Створи сенкан до фразеологізму «Жити як кіт з собакою».

Рядок 1: Тема (один іменник, який відповідає на питання хто? або що?).

Рядок 2: Опис (два прикметники, що характеризують тему, відповідають на питання який? яка? яке?).

Рядок 3: Дія (три дієслова, пов'язані з темою, відповідають на питання що робить?).

Рядок 4: Ставлення (фраза з чотирьох слів, яка висловлює особисте судження чи емоцію щодо теми).

Рядок 5: Підсумок (одне слово-синонім або ключова характеристика, що розкриває суть поняття).

«Як кіт наплакав»

1. Вправа «Фразеологічний детектив».

Знайди «порушника» – зайву букву і викресли її.

Прочитай утворений фразеологізм і поясни його значення [6].

Як кіт наплакав.

Значення

Дуже мало, майже нічого [3, с.79].

Походження

Пов'язане з народними

спостереженнями: коти, на відміну від людей, не плачуть

справжніми слізьми — тому їхніх уявних «сліз» було б надзвичайно мало.

2. Вправа «Хто швидше відгадає».

Прочитай загадку та визнач, який фразеологізм передає її зміст.

Мене вживають, коли чогось

дуже-дуже мало,

ніби й є, але так мало,

що й не вистачає.

Що це за вислів?

(Як кіт наплакав)

3. Вправа «Розшифруй і назви».

Розгадай ребус і запиши фразеологізм. Поясни його значення.

[5]

4. Вправа «Досліди речення».

Досліди речення і встанови чим вони схожі і чим відрізняються.

Речення: 1. Роман купив блокнот і не роздивився його як слід.

2. Роман купив блокнот як kota в мішку.

Запитання після порівняння речень

-Яке з речень передає інформацію прямо, а яке – образно? Поясни.

-Що означає вислів «як кіт у мішку» в другому реченні?

-Чи однаковий зміст мають обидва речення? У чому різниця?

-Яке речення звучить цікавіше або яскравіше? Чому?

-Які емоції або ставлення передає друге речення?

-Чи можна замінити фразеологізм іншим висловом зі схожим значенням?

-Як змінюється виразність мовлення, коли ми використовуємо фразеологізми?

 5. Вправа «Речення-мініатюра».

Склади речення, використовуючи фразеологізм «як кіт наплакав».

 6. Вправа» Фразеологізми-побратими».

До поданого фразеологізму добери синонімічні(близькі за значенням) фразеологізми.

 7. Вправа «Фразеологізми-навпаки»

До поданого фразеологізму добери антонімічні(протилежні за значенням вислови).

8.Вправа «Де живе фразеологізм».

Поміркуй, у яких народних казках або оповіданнях можна використати вислів «як кіт наплакав». Наведи приклади.

Зразок: казка «Колобок» (У діда й баби борошна було як кіт наплакав, тому вони ледве спекли колобок);

казка «Рукавичка» (У лісі взимку снігу було як кіт наплакав, тому всі шукали, де зігрітися й перечекати холод).

**9. Вправа. Творче завдання. Створи сенкан до фразеологізму
«Як кіт наплакав».**

Рядок 1: Тема (один іменник, який відповідає на питання хто? або що?).

Рядок 2: Опис (два прикметники, що характеризують тему, відповідають на питання який? яка? яке?).

Рядок 3: Дія (три дієслова, пов'язані з темою, відповідають на питання що робить?).

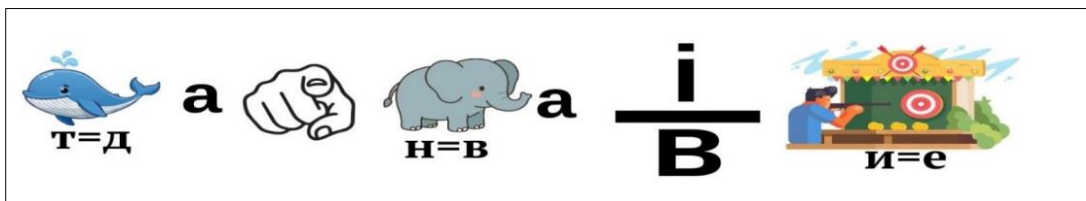
Рядок 4: Ставлення (фраза з чотирьох слів, яка висловлює особисте судження чи емоцію щодо теми).

Рядок 5: Підсумок (одне слово-синонім або ключова характеристика, що розкриває суть поняття).

Фразеологізми зі словом «вітер»

«Кидати слова на вітер»

1. Розгадай ребус та запиши фразеологізм, що утворився. Запиши.

2. Прочитай текст. Поміркуй, що означає цей фразеологізм.

Іванко пообіцяв Гнатові допомогти будувати будиночок для песика. Але о домовленій годині так і не прийшов – йому не хотілося відриватися від гри. Гнат хвилювався, чи не трапилося у друга якоїсь біди. А коли дізнався справжню причину, йому стало зрозуміло, що Іванко **кидає слова на вітер**.

3. Дізнайся значення фразеологізму за інформацією із словника:

Кидати слова на вітер означає
говорити необдуманно,
безвідповідально [1, с. 112].

4. Відшукай у рядку та обведи захований фразеологізм.

ДЖИКИДАТИСОЛВЛЛТАРРСЛОВАРПГЕШООДНАИВТТЛЛЬБВІТЕРОРЛ

5. Прочитай речення. В яких із них доречно вжити фразеологізм «кидати слова на вітер»?

А) Сашко пообіцяв принести цікаву книжку, і я йому вірю, бо він ніколи не _____.

Б) Не _____, якщо пообіцяв прибрати в кімнаті, то зроби це.

В) Молодша сестричка мріяла про нову ляльку, але поки що у неї _____.

6. Розглянь малюнок та придумай коротку розповідь за поданим початком із фразеологізмом «кидати слова на вітер».

Якось Михайлик попросив старшого брата Петра піти з ним на дитячий майданчик. Петрові не дуже хотілося, тому він ...

«Шукати вітра в полі»

1. Закресли склади, що повторюються. З решти складів утвори фразеологізм та запиши його.

ЖУ	ЛА	КРО	ВІТ	ЛА	ПЕ	ЖУ	МОН	ГА
ШУ	МОН	ТИ	МОН	КРО	В	ПО	ГА	ПЕ
КРО	КА	ПЕ	ПЕ	РА	МОН	КРО	ЛІ	.

2. Прочитай текст. Поміркуй, що означає цей фразеологізм.

Марійчине кошеня втекло з дому. Вся родина відправилась на пошуки втікача. Але це було як **шукати вітра в полі** – таке маленьке кошеня могло заховатися у найменшу шпаринку

Шукати вітра в полі означає марно та безрезультатно намагатися знайти те, що зникло, або неможливо відшукати [1, с. 112].

3. Прочитай інформацію зі словника.

Відшукай у рядку та обведи захований фразеологізм.

РІПІВСШУКАТИСОЛІВІТРАТСТЬЛЧЛІДЖВАПРПШЩЛІТЬБЧПОЛІП

4. Обери правильний варіант. «Шукати вітра в полі» говорять, коли:

- А) хтось дуже швидко біжить;
- Б) хтось гуляє в полі під час вітру;
- В) когось або щось неможливо знайти.

5. Розкажи, чи були в тебе ситуації, коли доводилося «шукати вітра в полі»?

6. Розглянь малюнок. Доповни розповідь словами з довідки.

Галинка не дуже любила _____, тож, в кімнаті дівчинки часто панував _____.

Одного дня вчителька запропонувала дітям принести до школи улюблені _____.

Галя заходилася шукати свого _____ кролика, але його ніде не було!

– Ой, та його тепер шукати – як _____! – засмутилася дівчинка.

Мама зайшла до кімнати, усміхнулася і сказала:

– Спочатку наведи _____, тоді й кролик знайдеться.

Довідка: лад, вітра в полі, іграшки, безлад, прибирати, плюшевого.

«У кишенях вітер свище»

1. Розгадай ребус та запиши фразеологізм, що утворився.

2. Прочитай текст. Поміркуй, що означає цей фразеологізм.

Катруся не була заощадливою. Свої кишенькові гроші витратила одразу і не завжди на потрібні речі. Так і сьогодні – на початку екскурсії все витратила на іграшки. А коли захотілося морозива – виявилося, що **в кишенях вітер свище**.

3. Прочитай пояснення із словника.

У кишенях вітер свище означає зовсім немає грошей, дуже бідна людина [1, с. 112].

4. У кого з героїв казок «у кишенях вітер свище»?

свище»? Поясни відповідь.

Молодий син

Баба і дід

Зайчик

Пан Коцький

5. Прочитай речення. В яких із них доречно вжити фразеологізм «у кишенях вітер свище»?

1. Молодша сестричка мріяла про нову ляльку, але поки що у неї _____, тож вона вирізала ляльок з паперу.

2. Хоча Мишко вже й третьокласник, але в нього й досі _____: замість книжок у портфелі самі іграшки!

3. У мандрівника _____, зате він може розказати багато цікавих історій.

6. Напиши поради, що можна зробити, якщо «у кишенях вітер свище»?

«В голові вітер грає»

1. Розташуй числа в порядку зростання і прочитай фразеологізм.

95	21	42	90	6	22	8	30	60	11	86	18	70	34	99	85
А	О	І	Р	В	В	Г	І	Т	О	Г	Л	Е	В	Є	Р

2. Прочитай текст. Поміркуй, що означає цей фразеологізм.

Петрик зовсім не слухав пояснення вчителя. Адже спостерігати за грою білок у гіллі дерев за вікном куди цікавіше! І знову сьогодні Петрик не знатиме, як виконати домашнє завдання. Тато часто каже, що у Петрика **в голові вітер грає**.

3. Прочитай пояснення зі словника.

В голові вітер грає означає що людина є легковажною, несерйозною [1, с. 112].

4. Познач в якій ситуації про людину можна сказати, що в неї «в голові вітер грає»:

☐

слухає пояснення на уроці, постійно

відволікається

☐

переходить вулицю на червоне світло, не дивиться на дорогу

☐

миє руки перед їжею, дотримується правил гігієни

☐

забуває одягнути шапку, губить свої речі

☐

складає речі на свої місця, планує свій день

☐

сміється і жартує під час важливої серйозної розмови

5. Доповни речення :

У Петрика в голові вітер грає, тому він _____.

Якщо у когось в голові вітер грає, він часто _____.

6. Обери правильне значення. В голові вітер грає означає:

А) людина дуже розумна;

Б) людина не думає про важливе;

В) людина любить гуляти у вітряну погоду.

7. Чи можна сказати, що в хлопчика на малюнку в голові вітер грає?

Склади розповідь за картинкою. Що сталося з хлопчиком. Дай йому пораду.

Фразеологізми зі словом «ворона»

« Біла ворона»

Значення. Людина, яка різко виділяється серед інших поведінкою, зовнішністю або поглядами [2].

1. Прочитай про походження вислову «Біла ворона».

Фразеологізму майже дві тисячі років і він увійшов у багато мов. Його автор – давньоримський поет Ювенал, який написав: «Доля наділяє царство рабам, полоненим...тільки щасливців таких менше, ніж білих ворон»

- Скільки років фразеологізму «Біла ворона»?

- Хто автор цього вислову?

<https://naurok.com.ua>

- Обери і обведи правильну відповідь: «Біла ворона – це ...»

А. Ворона у якої біле пір'я.

Б. Людина, яка пофарбувала волосся у фіолетовий колір.

В. Ворона, яку засипало снігом.

2. Склади історію (3 – 4 речення).

Початок уже є:

У класі з'явився новий учень. Він був трохи «білою вороною» , тому що

<https://www.poetryclub.com.ua/>

3. До виділеного слова добери і запиши антонім.

Біла ворона – _____

- Чи є у природі білі ворони? Прочитай.

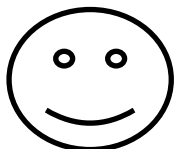
У природі білі ворони трапляються дуже рідко. Їхнє забарвлення зумовлене відсутністю в організмі пігменту (барви). Таких птахів закрючують їхні сірі родичі, бо вони вирізняються на тлі зграї.

- Пофантазуй, як би ти врятував (врятувала) білу ворону, яка з'явилась у зграї: _____

4. Домалюй портрет дівчинки і опиши (зовнішність, характер, звички).

«Біла ворона»

«Звичайна дівчинка»

«Ловити (лічити) ворон»

Ледарювати, байдикувати, бути неуважним,
не звертати уваги на головне та важливе [2].

1. Розфарбуй ворону. Опиши, яка вона:

Зовнішність _____

Характер _____

- Чи доводилось тобі на уроці «ловити ворон»?

Розкажи.

2. Запиши і доповни речення. Використовуй слова для довідки.

Лічити на уроці ворон означає

Слова для довідки: *уважно слухати, відволікатися, старанно працювати, бути неуважним, слухати вчителя, не чути пояснення, ледарювати, думати про своє.*

3. Спиши основну частину тексту. Заміни виділені слова так, щоб вони відповідали заголовку.

На математиці Андрійко ловив ворон.

Сьогодні першим уроком була математика. Андрійкові дуже *хотілося* працювати. Хлопчик вів себе *тихо* і дивився *на дошку*, а вчителька пояснювала новий вид задач. Вони йому здалися дуже *легкими*, тому що Андрійко *уважно* слухав пояснення вчителя. Він *не відволікався*, *звертав* увагу на головне та важливе.

Вчителька помітила, як працював учень і з докором сказала: «Андрійку, не лови ворон на уроці!»

[2https://raskraski.link/](https://raskraski.link/)

[3https://lh3.googleusercontent.com/](https://lh3.googleusercontent.com/)

4. Поясни, чому не потрібно на уроках ловити (лічити) ворон.

«Ворона в павиному пір'ї»

Значення. Вживається для характеристики людини, яка намагається здаватися важливішою, розумнішою або багатшою, ніж вона є насправді, присвоює чужі переваги і заслуги [2].

1. Прочитай казку за частинами.

Пави й ворона

1. Одна пишна ворона знайшла павичеве пір'я, яке випало у різнобарвних павичів. Вона подумала, що тепер дуже красно і пишно вбрана, тому вирішила вбратися в це пір'я.

<https://blogger.googleusercontent.com/>

2. Ворона скочила межи павичів, вважаючи себе однією з них. Але павичі відразу впізнали ворону, почали її скубти та виганяти.

3. Тоді ворона вирішила повернутися до своїх ворон. Але й там її не прийняли – старі ворони впізнали її в такому вбранні та почали соромити за те, що вона зреклася свого роду.

4. Не варто цуратися свого, а намагатися здаватися кращим за допомогою чужого – соромно.

Встанови відповідність:

Мораль казки № _____

Спроба стати павою № _____

Повернення до своїх № _____

Викриття ворони № _____

<https://st2.depositphotos.com/>

2. Обґрунтуй, хто тут «ворона в павиному пір'ї»?

Сашко розповідає, що він чемпіон з шахів, але насправді зовсім не вміє грати.

Оленка повідомила, що знає математику, тому що отримала високий рівень з діагностувальної роботи.

Іринка присвоїла чуже досягнення, а сама нічого не зробила.

«Ворони в павиному пір'ї» – це _____, тому що _____

3. Допиши історію.

Один учень хотів здаватися найрозумнішим у класі. Але всі відразу зрозуміли, що він був «вороною в павиному пір'ї», тому що _____

Не варто бути _____ краще бути собою.

«Лякана ворона і куца боїться»

Значення. Так говорять про того, хто пережив небезпеку і став надмірно обережним [2].

1. Порівняй і запиши.

«Смілива людина» – це _____

«Лякана ворона і куца боїться» – це _____

<https://st3.depositphotos.com/>

2. Пограй у гру. Обведи «Так» чи «Ні» біля речень, щоб вони відповідали фразеологізму «Лякана ворона і куца боїться».

- 1) Мишка боїться кота, бо він її з'їсть.
- 2) Денис злякався карася і тепер боїться їсти смажену рибу.
- 3) Юлечка вколола пальчик і тепер ніколи не ходить босоніж.
- 4) Мама не їсть цукерки, тому що у неї болять зуби.

Так Ні

Так Ні

Так Ні

Так Ні

3. Вислови думку.

Чи добре постійно боятися? Як подолати страх?

Спочатку намалюй свій найбільший страх.

Тепер перетвори його на смішного.

4. Подумай і допиши, що сталося раніше.

Галинка тепер не їсть мед, тому що _____

Артем тепер ніколи не піднімає на уроках руку, тому що _____

Яку пораду ти даси цим дітям? _____

4. Знайди Монстрика. Проведи доріжку. Про одного напиши самостійно.

Він зовсім не страшний

Він нікого не боїться

Він злякався і йому страшно

Він дуже обережний

Він схожий на квітку

Він _____

<https://naurok.com.ua/>

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «КІНЬ»

«Хід конем»

Прочитай значення фразеологізму та його походження.

Хід конем – дія або прийом, який застосовують у крайньому випадку. Хитрий хід, несподіваний поворот подій, обхідний маневр в будь-якому протистоянні.

Вираз шахової термінології: кінь як фігура ходить незвичайно, «стрибає».

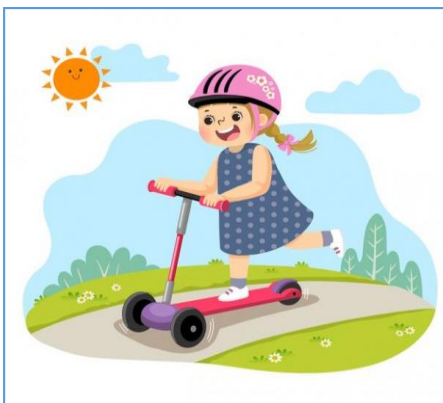
Завдання:

- 1) прочитай початок історії, яка створена за фразеологізмом «хід конем»;
- 2) спробуй придумати продовження цієї історії, використовуючи малюнок і слова з довідки.

Довідка: нехай, молодша сестричка, поїде, ми, наввипередки, побігти, переможець, перший, поїде.

Максимко вийшов гуляти на майданчик. У руках він тримав новенький самокат. Його найкращий друг Артемко давно мріяв покататись саме на такому самокаті. Він попросив Максима дати йому проїхатись. Але Максимко першим хотів промчатись на новенькому самокаті. Хлопці ніяк не могли вирішити хто буде їхати першим. Справа ледь не дійшла до великої сварки.

Вони стояли навпроти один одного насуспені, аж поки Артем не зробив хід конем. Він сказав: ...

«Бути на коні»

Прочитай значення фразеологізму.

Бути на коні – бути у виграшному становищі, мати успіх.

Завдання:

1. Пригадай, коли ти зробив будь яку справу, або виконав завдання найкраще.
 2. Що ти відчував ?
 3. Який у тебе був настрій, коли ти зрозумів, що ти переможець?
 4. Що допомогло тобі стати переможцем?
 5. Склади та запиши есе (4-5 речень), взявши за заголовок цей вислів.
- Доповни свою роботу малюнком.
-

[illegible]

«Дарованому коню в зуби не заглядають»

Прочитай значення фразеологізму.

Дарованому коню в зуби не заглядають – подарунок потрібно приймати із вдячністю, незалежно від того, подобається він тобі, чи ні.

1. Прочитайте текст. Поміркуй, які слова в цьому тексті треба вставити, щоб він відповідав заголовку і в ньому розкривався зміст фразеологізму «дарованому коню в зуби не заглядають».

Не той подарунок

Сашко дуже любив гратися машинками. У нього була колекція _____, але він мріяв про _____.

На _____ день народження до Сашка прийшов _____ і подарував йому _____.

Але ж Сашко так мріяв про _____! Він розчаровано зітхнув, поклав _____ на стіл і сказав, що _____.

Бабуся почула ці слова, підійшла до _____, і тихо сказала: «Дарованому коню в зуби не заглядають, Сашуню». Хлопчик здивувався, адже _____.

Тоді бабуся пояснила йому, що цей вираз означає. що _____.

Сашко зрозумів, що _____, підійшов до ..._____, _____.

І сказав, що _____.

2. Прочитай фразеологізми. Поміркуй, які з них найточніше передають головну думку цього тексту.

А) Подароване не вибирають. В) Не суди подарунок за обгорткою.

Б) На дарунок не дивляться криво. Г) Що дали, тим і радій.

3. Склади текст-міркування на тему «На дарунок не дивляться криво»

Я вважаю, що народна мудрість «На дарунок не дивляться криво» вчить нас бути _____.

Кожен подарунок – це:

по-перше, _____.

по-друге, _____.

по-третє, _____.

Отже, _____.

«Сідлати свого коника»

Прочитай значення фразеологізму.

Сідлати свого коника – починати розмову на улюблену тему або діяти власними випробуваними методами, прийомами.

Походження цього фразеологізму:

Кінь у давнину був для козака не просто засобом пересування, а вірним товаришем, від якого залежало життя. «Осідлати коня» — означало приготуватися до бою, вирушити в похід, почати діяти.

Завдання 1.

1. Розглянь уважно малюнок.
2. Які почуття він у тебе викликає?
3. Який настрій?
4. Як звучить цього коня?
5. З якої він казки?
6. Що він вміє робити?
7. Обери кольори і розмалюй цього коня.

Завдання 2.

1. Поміркуй, що у тебе найкраще виходить? Можливо ти гарно співаєш, або танцюєш? А може віртуозно граєш у футбол чи чудово декламуєш вірші? Чи ти неперевершено розв'язуєш задачі і складні приклади? Чи твій коник – це доглядати за квітами, або за тваринами?

Намалюй або напиши про це невеликий твір на тему «Мій коник».

ФРАЗЕОЛОГІЗМ ЗІ СЛОВОМ «ГОРОБЕЦЬ»

«Стріляний горобець»

Значення: Досвідчена, загартована життям, бувала, витривала людина, яку важко перехитрити, обдурити). **Стріляний горобець** (або стріляний птах, стріляний вовк) — це влучний вислів, яким називають надзвичайно досвідчену, бувалу людину, яка багато чого бачила в житті та яку дуже важко обдурити чи перехитрити. Образ походить від спостережень за поведінкою птахів. Горобці — дуже обережні створіння. Якщо птаха вже була поранена мисливцем (стріляна) або просто стикалася з небезпекою, вона стає вкрай недовірливою до людей та пасток. Відповідно, і людина, яка обпеклася на чомусь у минулому, стає незламною та хитрою у таких справах [1, с. 190].

Прочитай про походження вислову «стріляний горобець».

Фразеологізм має слов'янське походження. Належить до народної творчості. Століттями використовувався в народній мові. В українській літературній мові та словниках з'явився у XIX столітті. Виник на основі повір'я, що птах, який вижив після поранення, стає набагато обережнішим, досвідченішим.

Яке походження має вислів?

- Хто автор фразеологізму?
- Коли з'явився у словниках української мови?
- Яке народне повір'я взято за основу?

1. Знайди правильне пояснення змісту фразеологізму. З'єднай лінією.

Стріляний горобець – це ...	легковажна, несерйозна людина.
	добродушна людина.
	людина, яку важко перехитрити.
	смілива людина.

2. Поміркуй: хто «стріляний горобець»?

- ☐ Новий учень;
- ☐ Досвідчений тренер;
- ☐ Малюк.

 Чому? _____

3. Доповни речення словами так, щоб утворився текст.

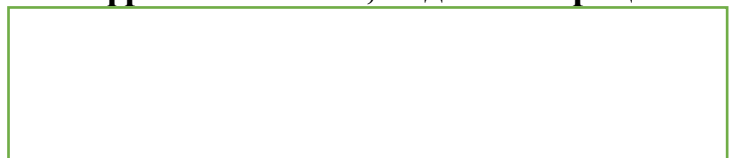
У дворі _____ вирішили пограти в «хованки». _____ сховався за старим _____ і думав, що його ніхто не знайде. Але _____ була вже *стріляним горобцем* у цій грі. Вона знала всі схованки й одразу вигукнула:

- _____, виходь! Я тебе знайшла! _____ здивовано запитав:

— Як ти здогадалася? А _____ лише усміхнулася:

— Я вже стільки разів грала, що мене _____!

4. Пофантазуй. Намалюй такого горобця, який виглядатиме мудрим і досвідченим. Підпиши малюнок фразеологізмом, над яким працював.

«Лічити горобців»

Значення. Нічого не робити, не працювати, ледарювати [1, с. 442].

1. Прочитай про походження вислову «лічити горобців».

Походження фразеологізму пов'язане з народними спостереженнями за людьми, які не виконують жодної корисної роботи, марно витрачають час, не хочуть працювати, безвідповідальні. Його вважають українським народним висловом, якому близько 200 років.

- Скільки років фразеологізму?
- Хто автор вислову?
- Як з'явився в українській мові?

2. Знайди правильне пояснення змісту фразеологізму. З'єднай лінією.

Лічити горобців –	підгодовувати горобців.
	бути дуже уважним.
	марно витратити час, байдикувати

3. До поданого фразеологізму добери фразеологізми-синоніми.

Лічити горобців – _____

Фразеологізми для довідки:

пекти раків, намотати на вус, ловити ґав, накивати п'ятами, бити байдики, десятий сон бачити, і за холодну воду не братися.

4. Доповни речення словами так, щоб утворився текст.

Жила-була дівчинка Софійка. Вона дуже любила дивитися у вікно, мріяти. Одного разу мама попросила її полити квіти. Донька взяла відерце, але замість того, щоб працювати, зупинилася біля _____. Почала милуватися білим цвітом калини, яка росла _____.

– _____, ти знову взялася лічити горобців! Квіти чекають на воду, – нагадала мама.

– Ой, я зовсім _____! – засміялася дівчинка.

Вона _____ квіти й зрозуміла: добре мріяти, але ще краще – _____.

5. Розглянь картинку. Поміркуй, який фразеологізм тобі нагадує. Склади

розповідь (3-4 речення) за картинкою [2]. Використай вислів, над яким працював(ла).

«Горобці цвірінькають у голові»

Значення. Легковажна, несерйозна людина [1, с.191].

1. Прочитай про походження вислову «горобці цвірінькають у голові».

Горобець – невеликий, метушливий птах. Він згадується у багатьох українських народних казках та прислів'ях.

Фразеологізм «горобці цвірінькають у голові» має давню історію. Йому близько 150–200 років. Походження вислову пов'язане з народними уявленнями, де галасливі птахи символізують безлад, а саме цвірінькання – легковажність, безтурботність, відсутність серйозних думок.

- Які народні уявлення пов'язані з походженням цього вислову?
- Скільки років фразеологізму?

2. Знайди правильне пояснення змісту фразеологізму. З'єднай лінією.

Горобці цвірінькають у голові –	гарно співати.
	бути допитливим, розумним.
	бути безтурботним, дивакуватим.

3. Поміркуй, яким фразеологізмом можна замінити виділені слова.

Відредагуй речення.

Хлопчик таке наговорив, що всі зрозуміли – *він дивакуватий, легковажний та несерйозний.*

Хлопчик таке наговорив, що всі зрозуміли – _____.

4. Розглянь уважно картинку. Спробуй за нею написати повчальну розповідь про хлопчика, використавши вислів «горобці цвірінькають у голові».

[2]

«Сили як у горобця»

Значення. Дуже мало [1, с.191].

1. Прочитай про походження вислову «сили як у горобця».

Дай відповіді на питання.

Цей вислів з'явився в українській мові на основі народних спостережень. Адже горобець – маленький птах, який виглядає легким, тендітним і не здатним до значних фізичних зусиль.

В українській мові часто порівнювали людину з тваринами чи птахами, щоб яскраво передати певну рису. Фразеологізму «сили як у горобця» кілька сотень років. У народній мові бере свій початок ще з XVI–XVIII століття.

- *Хто автор вислову?*
- *Як з'явився фразеологізм в українській мові?*
- *Скільки йому років?*

2. Вибери і обведи правильну відповідь.

Вислів «сили як у горобця» використовується у значенні:

- А) фізично розвинена людина;
- Б) здорова людина;
- В) слабка, квола або людина, яка не має фізичної витривалості.

3. Продовж речення.

1) Після довгої хвороби у мене сили як у горобця, тому я...

2) Мій герой мав сили як у горобця, але...

4. Розгадай ребус із фразеологізмом [3].

5. Підкресли вислови, які є антонімами до цього фразеологізму.

Як кіт наплакав, сили як у лева, як мокра курка, міцний як дуб.

6. Склади казку (5-7 речень), в якій головний герой буде мати силу як у горобця, але зможе подолати всі труднощі.

Фразеологізми зі словом «ХАТА»

**1. Прочитай текст. Підкресли фразеологізм зі словом «хата».
Поясни, як ти його розумієш.**

- 1) Сашко з сестрою гуляли зоопарком. Біля вольєру слонів дівчинка вигукнула:
 - Дивись, яка вона маленька!
 - Ого маленька! Як три хати і млин! – здивувався Сашко, дивлячись на слониху за огорожею.Аж тут з-за ноги мами-слонихи визирнуло слоненя.
- 2) В неділю Ромчик прокинувся пізно. Потягнувся і глянув на себе у дзеркало:
 - Де мій гребінець? На голові як у дурного на хаті! З такою зачіскою і з кімнати не вийдеш.
- 3) Настала осінь. Час перелітним птахам у вирій летіти. Зібралися лелеки, ластівки, шпаки на галявині та радяться, кому як мандрувати. І курка до них прибігла. Метушиться між іншими і квокче:
 - І я з вами! І я з вами! Я теж птаха, теж літаю.
 - Ти, звісно, птаха. Та твоя хата моєї хаті троюрідний погріб – відказав лелека. – Повертайся додому. Ти – не перелітний птах.
- 4) Прийшли подружки до Маринки, влаштували вечірку. Музику гучну ввімкнули. Танцюють, веселяться!
Повернулася з роботи мама:

- Ну і розгулялись ви, дівчата, аж хата трясеться! – зауважила вона.
 - Ми ще трохи, матусю. Потім все приберемо! – пообіцяла Маринка.
- 5) Поверталася бабуся з магазину. Раптом розірвався пакет, і всі покупки розсипались. Хлопчаки, що грали неподалік, кинулися на допомогу. Лише Дмитрик лишився стояти осторонь. Друзі швидко допомогли бабусі зібрати все у торбинку.
- Чому ти не допомагаєш? – здивовано спитали у Дмитрика.
 - А я тут до чого? Моя хата скраю... – пробурмотів той у відповідь.
 - Будеш лишатись осторонь – залишишся сам, – з докором відповіли друзі.
- 6) – Вчора ми після школи були у Світланки, сьогодні піду до Катрусі, а на завтра домовилась погуляти з Іринкою, – з захватом розповідала бабусі Марійка.
- І що тобі вдома не сидиться? Тобі що, хата глиною воняє? – здивувалась бабуся.
 - До чого тут хата? Ми ж в квартирі живемо! – не зрозуміла Марійка.

2.Перевір себе. В текстах були фразеологізми.

- Як три хати і млин – використовується як характеристика когось товстого, огрядного, того, хто має великі, масивні форми тіла [6].
- Як у дурного на хаті – неохайний (про зачіску) [5, с. 741].
- Твоя хата моїй хаті двоюрідний погріб – дуже далека рідня або зовсім не родичі [5, с. 741].
- Аж хата трясеться – з великою силою, дуже сильно [5, с. 741].
- Моя хата скраю – хто – небудь через власну байдужість не бажає втручатись в щось, бути причетним до чогось; кого – небудь щось не стосується [5, с. 741].
- Хата глиною воняє – не сидиться вдома, не хочеться бути в хаті. Використовується як докір або жартівливе здивування [6].

3. З'єднай фразеологізм з його тлумаченням:

Аж хата трясеться –	без належного порядку, неохайно.
Як у дурного на хаті –	небажання втручатись у щось, бути причетним до якоїсь справи.
Як три хати і млин –	дуже далека рідня, або зовсім не родич.
Моя хата скраю –	щось робиться з великою силою, дуже сильно.
Твоя хата моїй хаті троюрідний погріб –	дуже великий за розміром, товстий, громіздкий.

*З одним з фразеологізмів склади речення.
Чому тиобираєш саме цей фразеологізм?
Перестав склади, щоб прочитати
фразеологізм:*

- Омя ахта раюск.
- Аж таха сетрясять
- Як у рудонга ан атіх
- Кя рит тиха і лимн

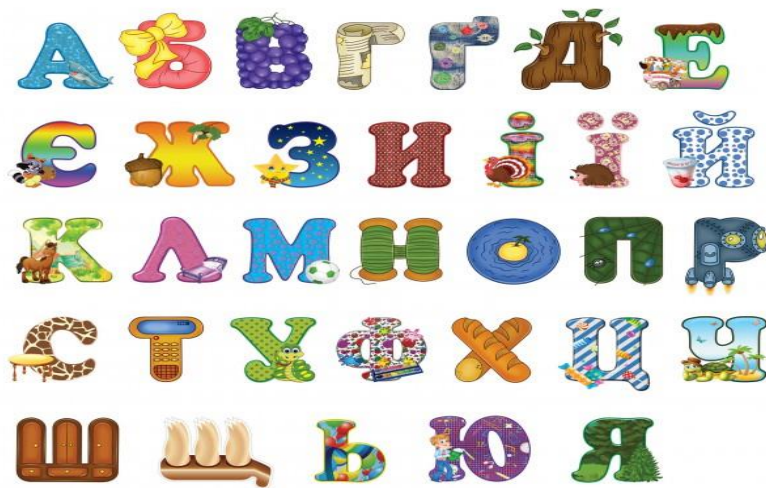
4. Відгадай фразеологізм за картинкою:

5. Розшифруй фразеологізми. Користуйся алфавітом, як ключем.

Цифра в клітинці – номер букви в абетці.

1	9	26	1	23	1	23	21	33	22	7	23	31	22	33
---	---	----	---	----	---	----	----	----	----	---	----	----	----	----

17	19	32	26	1	23	1	22	15	21	1	32
----	----	----	----	---	----	---	----	----	----	---	----

33	15	24	6	24	21	18	19	4	19	18	1	26	1	23	12
----	----	----	---	----	----	----	----	---	----	----	---	----	---	----	----

33	15	23	21	11	26	1	23	11	12	17	16	11	18
----	----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	----	----	----

26	1	23	1	4	16	11	18	19	32	3	19	18	33	8
----	---	----	---	---	----	----	----	----	----	---	----	----	----	---

6.Збери фразеологізми, з'єднавши смужки одного кольору. Запиши утворені фразеологізми. З одним на вибір склади речення та запиши його.

як	моя	як	хата
і	трясється	три	твій
на	хати	у	хата
аж	млин	скраю	хаті
дурного	троюрідний	хаті	погріб
	моя	хата	

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «ЗНАННЯ»

«Знання людині, що крила пташині»

Значення. Людина, яка має освіту, знання, може ними скористатися для досягнення своєї мети) [1].

Вправа 1. Розгадай ребус і вислови свою думку про значення цього фразеологізму.

Вправа 2. Знайди серед запропонованих прислів'їв ті, які мають [2]
таке саме значення, як і вислів «Знання людині — що крила пташині»:

1. Вік живи — вік учись.
2. Пташка красна своїм пір'ям, а людина — своїм знанням.
3. Книга вчить, як на світі жить.
4. Голова без знань, як ліхтар без свічки.
5. Мудрий не все каже, що знає, а дурний не все знає, що каже.

Вибери один із запропонованих висловів і обговори з однокласником/однокласницею. Який висновок ви зробили?

Вправа 3. Прочитай коротку історію про двох друзів.

Максим та Олег мріяли побудувати справжню ракету і полетіти до зірок. Максим щодня читав книги про космос, астрономію та фізику. Олег лише грав у комп'ютерні ігри й казав: «Навіщо це вчити? Виростемо — і так усе зрозуміємо». Минули роки. Максим став відомим інженером-конструктором у космічній галузі, а Олег так і не зміг здійснити свою мрію.

Запитання до тексту:

1. Хто з хлопців мав «крила» для здійснення мрії, а хто лишався лише мрійником? Чому?
2. Як ця історія підтверджує вислів «Знання людині, що крила пташині».
3. Знайди інформацію про розвиток космонавтики в Україні та про першого космонавта-випробовувача Леоніда Каденюка. Поділись нею.

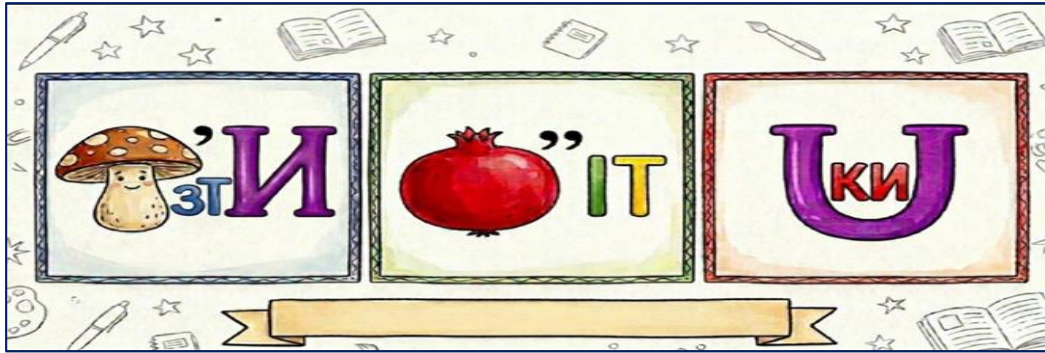
Творче завдання.

Напиши 3-4 речення, про те, які знання вже сьогодні потрібні тобі для здійснення мрії? Що ще треба зробити, щоб у тебе були «крила» для щасливого майбутньому? _____

«Гризти граніт науки»

Значення. Наполегливо оволодівати знаннями [3].

Вправа 1. Розгадай ребус і поясни значення цього фразеологізму.

Вправа 2. Попрацюй зі словником фразеологізмів.

Скористайся QR-кодом.

Знайди серед поданих висловів той, який є протилежним за значенням (антонімом) до фразеологізму «гризти граніт науки». Склади і запиши із ним одне речення.

[3]

1. Пекти раків.
2. Бити байдики.
3. Проходити крізь вогонь і воду.

Вправа 3. З'єднай частини прислів'їв та висловів про навчання.

Знайди серед них наш фразеологізм.

Вік живи — ...

а з лісу виводить.

Наука в ліс не веде,

гризти граніт науки.

Щоб стати успішним, треба щодня

вік учись.

Вправа 4. Фразеологічний конструктор (віднови текст).

Вставте фразеологізм «гризти граніт науки» у текст, поставивши дієслово «гризти» у правильну граматичну форму (минулий, теперішній чи майбутній час, однина чи множина).

«Колись мій дідусь цілими вечорами _____, щоб стати відомим інженером. Тепер і я у своїй кімнаті щодня _____, бо мрію вступити до університету. Упевнений, що у майбутньому всі мої однокласники так само наполегливо _____ задля власного успіху».

«Світло знань»

Значення. Знання допомагають у житті [1].

Вправа 1. Розгадай ребус і вислови свою думку про вислів.

Вправа 2. Прочитай текст. Знайди у ньому повторення та заміни виділені слова на наш вислів — «світло знань» (у правильній формі). Перепиши виправлений текст у зошит.

Книги — це справжній скарб для людини. Вони дарують нам **багато корисної науки та освіти**. Той, хто щодня читає, відкриває для себе **навчання**, яке допомагає жити. Прагни до науки, і твій розум стане сильним!

Вправа 3. Прочитай казку. Знайди фразеологізм, який допоміг головному герою.

Жив-був маленький Зайчик, який дуже боявся темряви. Одного разу чарівне Сонечко подарувало йому розумну книжку. Коли Зайчик відкрив її, то відчув, як кімнату залило лагідне світло знань. Він почав читати, дізнався багато нового, і його страх темряви назавжди зник!

Дай відповіді на питання:

Чому знання допомогли герою не боятися? Про що дізнався Зайчик?

Вправа 5. Фразеологізм «світло знань» має багато синонімів. Прочитай і підкресли лише ті слова, які можна використовувати замість виразу «світло знань»:

☐ Освіта	☐ Мудрість
☐ Яскрава лампочка	☐ Сонячний день
☐ Наука	☐ Навчання

Творче завдання. Склади сенкан до слова «знання».

Рядок 1: Тема (один іменник, який відповідає на питання хто? або що?)

Рядок 2: Опис (два прикметники, що характеризують тему, відповідають на питання який? яка? яке?)

Рядок 3: Дія (три дієслова, пов'язані з темою, відповідають на питання що робить?)

Рядок 4: Ставлення (фраза з чотирьох слів, яка висловлює особисте судження чи емоцію щодо теми).

Рядок 5: Підсумок (одне слово-синонім або ключова характеристика, що розкриває суть поняття).

«Книжка – джерело знань»

Значення. Вислів вказує на те, що у книжках можна знайти відповідь на всі запитання [1].

Вправа 1. Розгадай ребус і поясни значення цього фразеологізму.

[2]

Вправа 2. «Словесний конструктор».

З літер фразеологізму «КНИЖКА – ДЖЕРЕЛО ЗНАНЬ» збери якнайбільше нових слів. Запиши їх. (Літери можна переставляти місцями й не обов'язково використовувати всі одразу). _____

Вправа 3. З'єднай частини відомих висловів так, щоб утворилися прислів'я. Обговори у групах значення кожного утвореного вислову.

1. Книга вчить..	а знання з книжок.
2. Золото добувають із землі	а весь світ показує.
3. Книжка — малий екран	як на світі жить.

Вправа 4. «Знайди пару» (Письмово).

Поєднай фразеологізм з його значенням. Запиши утворені пари в зошит.

Фразеологізм	Значення
1. Набиратися розуму	А. Старанно й наполегливо вчитися.
2. Гризти граніт науки	Б. Ставати розумнішим, здобувати знання.
3. Просвітлювати розум	В. Забути все, що знав; переплутати думки.
4. Каша в голові	Г. Допомогати комусь дізнатися правду, навчити.

Творче завдання.

Створи есе для висловлювання власного погляду щодо вислову «Книжка – джерело знань». _____

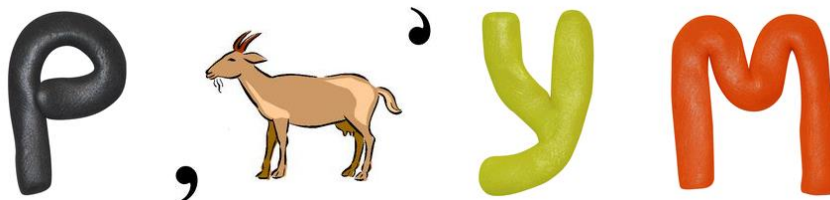
ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «РОЗУМ»

«Взятися за розум»

Значення. **Взятися за розум (вхопити за розум)** – означає стати розсудливим, розважливим, почати поводитися правильно, розумно або старанно вчитися [1, с.132].

 Завдання 1: «Розгадай ребус». Розшифруй заховане слово, щоб дізнатися, що допомагає нам думати, вчитися та розв'язувати задачі.

Твоя відповідь: _____

 Завдання 2: «Творча лабораторія» Доповни речення, вибравши правильне словосполучення та запиши його: *«Сергій увесь перший семестр лінувався, але після канікул вирішив нарешті ...»* [2, с. 45–47].

- а) бити байдики;
- б) взятися за розум;
- в) шукати вітра в полі.

Твій варіант: _____

 Завдання 3: «Творча хвилинка». Подивись на малюнок нижче. Запиши 1–2 речення про те, чому, на твою думку, персонаж на малюнку «взявся за розум». Що змінилося в його поведінці?

«Розуму не позичати»

Значення. **Розуму не позичати** — так кажуть про дуже розумну, кмітливу, мудру людину, яка здатна сама в усьому швидко розібратися і знайти вихід із будь-якої ситуації [1, с. 584].

Завдання 1. «Розгадай ребус».

Розгадай ребус, щоб дізнатися, що є найкращим другом того, кому «розуму не позичати».

Підказка: Джерело знань, яке допомагає нам ставати мудрішими та розумнішими.

Твоя відповідь: _____

Завдання 2. Логічний лабіринт «Знайди синонім».

Хлопчик Андрійко — дуже кмітливий, про нього кажуть, що йому «розуму не позичати». Знайди серед хмари слів ті, якими можна замінити цей вираз (слова-синоніми). Обведи їх олівцем.

Завдання 3. «Редактор журналу».

Уяви, що ти працюєш редактором дитячого журналу. Тобі надіслали текст, але автор переплутав значення виразу. Виправ помилку та запиши правильний варіант речення.

Олег зовсім не вчився, не читав книжок і писав із помилками, бо йому розуму не позичати.

Твій виправлений текст:

«Розкинути розумом»

Розкинути розумом — означає напружено, глибоко або зосереджено над чимось міркувати, щоб знайти правильне рішення чи вихід із якогось становища [3, с.132].

Синоніми (як сказати по-іншому): думати, мислити, міркувати.

Завдання 1. Гра «Шифрувальник» (Ребус-загадка).

Розшифруй вираз, захований у таблиці. Для цього викресли усі літери «Х», «Ф» та «Ш». Поясни, коли так кажуть [4, с. 45–47].

Х	Р	Ф	О	Ш	З	К	Х
И	Ш	Н	У	Ф	Т	И	Х
Ф	Р	Ш	О	З	Х	У	М
Ш	О	Ф	М	Х	.		

Завдання 2. Творча лабораторія «Рятувальна операція».

Прочитай текст. Заміни виділені слова фразеологізмом «розкинути розумом» у потрібній формі. Як змінився текст?

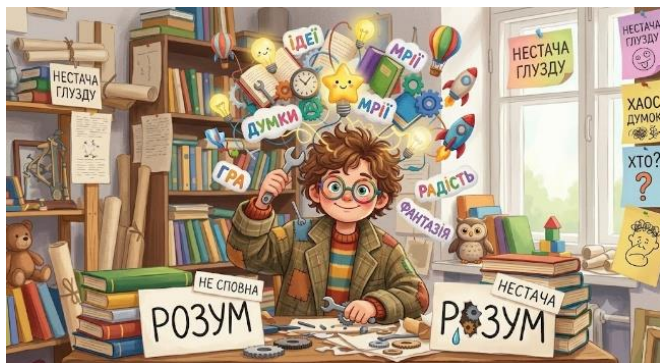
Михайлик довго сидів над складною задачею з математики і ніяк не міг її розв'язати. «Треба добре **подумати**, – вирішив хлопчик. – Якщо я уважно **поміркую**, то обов'язково знайду рішення!» Він заплющив очі, зосередився — і за п'ять хвилин відповідь була готова!

Завдання 3. Театральна хвилинка «Оживи фразеологізм».

Об'єднайтеся в пари. Один із вас має показати фразеологізм «розкинути розумом» за допомогою міміки та жестів (без слів), а інший – показати його **буквальне значення** (ніби ви справді щось розкидаєте в різні боки).

- Чому мова стає багатшою, коли ми використовуємо такі вирази?
- Які жести найкраще передають процес «напруженого мислення» (наприклад: прикласти палець до чола, підперти підборіддя рукою, почухати потилицю)?

«Несповна розуму»

❧ Що означає вираз «Несповна розуму»?

Уяви собі великий красивий глечик, повністю наповнений чистою водою — це розум людини [1, с. 514].

Словникова робота. Слово «**несповна**» означає «не повністю», «не цілий». Тобто у нашому уявному

глечикі не вистачає води. Коли про когось кажуть «несповна розуму», це означає, що людина робить щось дуже дивне, нерозумне, дурне або поводить ся так, наче втратила здатність спокійно міркувати.

Слова-родичі (синоніми): не всі вдома, дурненький, навіжений.

❧ Завдання 1. Мовний лабіринт «Збери докупи».

Уяви, що слова в реченні переплуталися місцями, як шматочки пазла. Спробуй розставити їх у правильному порядку, щоб утворилося речення з нашим фразеологізмом.

Слова для збирання: хлопчик, Наче, калюжі, стрибав, у, зимовій, несповна, розуму.

❧ Завдання 2. «Впіймай помилку».

Прочитай історію про Незнайку. Він знову все переплутав! Знайди, де саме він використав фразеологізм неправильно, і поясни чому.

«Мій товариш Ігор — справжній геній! Він знає напам'ять усі столиці світу, найкраще в класі рахує та виграв олімпіаду з математики. Наш учитель сказав, що Ігор просто **несповна розуму!**»

- Чому Незнайко помилився? Який вираз насправді мав сказати вчитель?

❧ Завдання 3. «Творча лабораторія».

У якому реченні фразеологізм «несповна розуму» вжито у правильному значенні?

- ☐ Мишко розв'язав найскладнішу задачу, бо він був несповна розуму.
- ☐ Тато похвалив Сашка за гарну оцінку і назвав його несповна розуму.
- ☐ Оленка цілий день читала книжку, наче вона несповна розуму.
- ☐ Перехожі здивовано дивилися на чоловіка, який у лютий мороз вийшов на вулицю в літній футболці, ніби він несповна розуму.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «ДОБРО»

«Сіяти добро»

«Сіяти добро» — це фразеологізм (сталій вираз), який часто використовується як частина або основа прислів'я. Має переносне значення, означає робити добрі вчинки, поширювати любов, світло та турботу про оточуючих [8, с. 794].

Вираз має **біблійне коріння**. Як хлібороб засіває ниву, так і добра людина «наповнює» світ навколо себе позитивом, очікуючи на добрі «сходи».

1. Робота з літературним твором.

1) Прочитайте казку.

У маленькому селі жив хлопчик Марко. У нього було **золоте серце** — він завжди допомагав іншим: то бабусі воду принесе, то кошеня нагодує.

Одного дня Марко вирішив **сіяти добро** — він почав робити маленькі добрі справи щодня. Він навіть не чекав подяки, бо робив усе **від щирого серця**.

Минув час, і люди в селі теж стали добрішими. Вони допомагали Маркові та один одному, бо зрозуміли: **добро повертається добром**.

І так усі почали **жити в мирі та злагоді**, радіючи кожному дню [7].

2) Творча робота «Продовж речення...»

Завершіть речення, спираючись на текст та власні міркування:

- Марко почав сіяти добро, і воно проросло у... _____
- Жити у мирі та злагоді — це означає... _____
- Я вважаю, що добро завжди повертається, тому що... _____

3) Робота з прислів'ями.

Оберіть прислів'я, яке найточніше виражає головну мету казки, та поясніть свій вибір:

- Хто людям добра бажає, той і собі має.
- Добре слово краще за цукор і мед.
- Світ не без добрих людей.

4) Завдання «Дерево змін» (робота в групах).

Намалюйте на аркуші дерево без листя. Це — село до того, як Марко почав робити добро. Виріжте з паперу зелені листочки, напишіть на них «наслідки доброти» (наприклад: усмішка, допомога, дружба, мир) і прикріпіть їх на дерево, щоб воно «ожило».

5) Гра «Правда чи ні».

Прочитайте твердження та скажіть — правда це чи ні:

- Добро повертається добром. ☞ Правда ✓

- Мати золоте серце — це бути жадібним. ☞ Ні ✗
- Сіяти добро означає робити гарні справи. ☞ Правда ✓
- Жити в мирі та злагоді — це постійно сваритися. ☞ Ні ✗
- Робити добро від щирого серця — це чекати нагороду. ☞ Ні ✗

6) Театралізація.

Розіграйте невелику сценку, де Марко допомагає бабусі або рятує кошеня. Покажіть, як змінився настрій героїв після доброї справи.

7) Завдання «Скарбничка добрих справ».

Намалюйте велике серце або скарбничку і впишіть 3–5 справ, які кожен з вас може зробити сьогодні для своєї родини, друзів або природи.

«Платити доброю монетою»

Платити доброю монетою – це здатність людини віддячувати за зроблене їй добро аналогічним чином [8, с. 631].

Цей фразеологізм має позитивне забарвлення і підкреслює шляхетність людини, її чесність та вдячність.

1. «Ситуативний вибір».

Завдання: прочитай дві короткі історії. Визнач, в якій із них доречно вжити фразеологізм «Платити доброю монетою». Обґрунтуй свою відповідь.

Історія 1: Оленка забула вдома ручку, а Максим позичив їй свою запасну. Наступного дня, коли Максимові знадобилася допомога з розв’язанням задачі, Оленка залюбки йому все пояснила.

Історія 2: Андрій обіцяв прийти на тренування вчасно, але знову запізнився на пів години, через що команда не встигла відпрацювати тактику.

2. «Добери пару».

Завдання: до фразеологізму «платити доброю монетою» добери з довідки антоніми і синоніми.

Довідка: віддячувати тим самим; давати здачу; платити тією ж монетою; камінь за пазухою; міряти тією ж міркою; як гукнеш, так і відгукнеться.

3. «Редактор» (розвиток мовлення).

Завдання: знайди помилку у вживанні фразеологізму та запиши виправлений варіант.

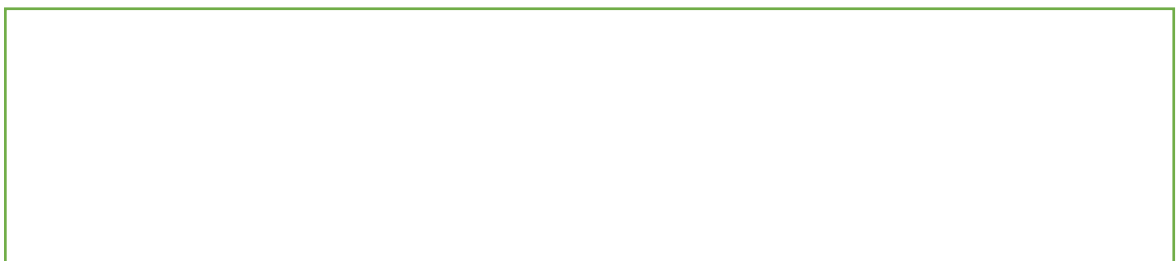
Якось наш сусід по дачі допоміг татові полагодити паркан. Тато вирішив заплатити йому доброю монетою, тому він купив у сусіда старий велосипед і заплатив за нього високу ціну.

4. «Творча лабораторія» (письмо).

Завдання: напиши твір-міркування на тему: «Чому важливо платити доброю монетою?».

5. «Художня візуалізація».

Завдання: намалюй «Добру монету». Як би вона виглядала, якби була справжньою валютою в країні Ввічливості? Що на ній було б зображено? Поясни свій малюнок за допомогою значення фразеологізму.

«Світ не без добрих людей»

Світ не без добрих людей – цей вислів трактується як твердження про наявність чуйних і готових допомогти особистостей навіть у найскладніших обставинах [8, с.782]. Він означає, що завжди знайдеться той, хто готовий прийти на допомогу, проявити милосердя чи надати підтримку.

1. Робота з літературним твором.

Прочитай казку. Виконай завдання.

Казка про подорожнього та чарівний ліхтар [6].

Давним-давно у підніжжя синіх гір жив хлопчик на ім'я Лука. Він був дуже щирим, але одного разу з ним трапилася біда: він загубив свою улюблену сопілку, яку змайстрував йому дідусь. Лука так засмутився, що вирішив її шукати.

Довго йшов хлопчик, але бачив навколо лише людей, які поспішали у своїх справах. Хтось навіть штовхнув його, не перепросивши, а хтось відмовив у склянці води. Лука сів край дороги й гірко заплакав. – Напевно, у світі більше не залишилося добра, – прошепотів він, витираючи сльози рукавом.

Раптом небо затягнуло хмарами, і почалася сильна злива. Лука не встиг сховатися і зовсім змок. І тут над ним розкрилася велика парасоля. Це була старенька бабуса, яка проходила повз нього [2].

– Чому ти сумуєш, дитино? – лагідно запитала вона. Лука розповів про свою біду і про те, що світ здається йому холодним і байдужим.

Бабуса посміхнулася, дістала з кошика теплий пиріжок і дала хлопчикові.

– Не кажи так, синку. Світ не без добрих людей, просто іноді ми не можемо його розгледіти.

Того ж вечора Лука опинився в чужому селі. У нього не було де заночувати. Раптом один коваль, побачивши змерзлого хлопчика, покликав його до своєї оселі, нагодував вечерю і дозволив виспатися на теплій печі. А вранці, коли Лука збирався йти далі, коваль виніс хлопчику його сопілку! [2]

– Це твоя? – запитав чоловік і пояснив хлопчику, що його син знайшов цю сопілку вчора біля річки. Він хотів залишити її собі, бо вона дуже гарно співає, але батько сказав сину: «Можливо, десь плаче дитина, яка її загубила. Треба повернути».

Лука взяв сопілку в руки, і його серце сповнилося радістю. Він зрозумів: хоча він зустрів багатьох байдужих, саме старенька бабуса з парасолькою та чесний коваль допомогли йому повернути віру в людей.

Відтоді Лука завжди казав:

– Яка б темна ніч не була, завжди знайдеться той, хто тримає для тебе ліхтар. Бо **світ не без добрих людей**.

Завдання:

1. «Магічні предмети» (асоціації).

У казці було кілька важливих предметів. Напиши, яку роль вони відіграли в житті Луки:

Сопілка – це . _____

Парасоля – це . _____

Тепла піч – це . _____

2. «Порада від бабусі».

Бабуса сказала Луці: «Світ не без добрих людей, просто іноді ми не можемо його розгледіти».

- Як ти розумієш ці слова?

- Напишіть 2–3 речення про те, де «ховалося» добро в цій казці (наприклад: у пиріжку, у чесності коваля тощо). _____

3. «Малюнок-символ».

Намалюйте ліхтар, про який згадується в кінці казки.

Усередині ліхтаря замість вогника напишіть імена людей (або назви їхні вчинки), які допомогли Луці. Це буде твій «Ліхтар Доброти».

4. Завдання «Дерево добрих справ» (Творче / Колективне). Намалюйте на великому аркуші дерево без листя. Це наше «Дерево добрих справ». Подумайте і згадайте випадок, коли вам хтось допоміг (незнайома людина, однокласник чи сусід).

Виріжте з паперу листочок і напишіть на ньому одним словом, що це була за допомога (наприклад: «підказали», «поділилися», «захистили»). Приклейте листочок до дерева.

Висновок: подивіться, як багато листя з'явилося на дереві. Ми бачимо, як багато добрих справ роблять люди. Отже, світ не без добрих людей.

<https://vseosvita.ua/>

«Добре слово в перлах ходить»

«Добре слово в перлах ходить» – цей вислів акцентує на винятковій значущості доброзичливого ставлення [8, с. 821].

Добре слово здатне творити дива, дарувати радість і лікувати сумний настрій. Ласкава та ввічлива мова робить людину «багатою» і красивою всередині.

1. Гра «Скарбничка перлин». Творче завдання.

Умова: уяви, що кожне ваше добре слово перетворюється на справжню перлину.

- 1) Намалюй гарну мушлю.
- 2) Всередині «мушлі» намалюй кружечки-перлини.
- 3) У кожній перлині напиши одне добре слово, яке ти сьогодні сказав або хочеш сказати комусь (наприклад: дякую, давай допоможу, молодець, вітаю) [5].

2. «Одягни» слово в «перли» (робота з лексикою).

Завдання: перед вами пари слів. Одне з них – «колюче» (грубе), а інше – «в перлах» (добре). Виберіть лише ті слова, які гідні «ходити в перлах», і обведіть їх.

А) Замовкни	–	Помовч, будь ласка.
Б) Дай мені	–	Чи не міг би ти дати?
В) Мені байдуже	–	Я співчуваю тобі.
Г) Ти поганий	–	Давай, спробуємо ще раз разом.

3. Вправа «Магічне перетворення» (розвиток мовлення).

Буває, що ми кажемо звичайні речення. Спробуй перетворити їх на такі, щоб вони «засяяли як перли».

А) «Напиши за мене задачу»:

Б) «Я не хочу з тобою грати».

4. «Чому перли?» (Логічне мислення).

Поміркуй і з'єднай лініями, чому добре слово схоже на перлину:

1. Перлина рідкісна і дорога	А. Його приємно чути кожному
2. Перлина прикрашає людину.	Б. Щире добре слово — це велика цінність
3. Перлина гладенька й ніжна.	В. Ввічлива людина виглядає шляхетною

5. Творче завдання «Магія доброго слова» (Розвиток емоційного інтелекту).

Загадка: «Що не коштує грошей, але цінується дорожче за золото?»
(Добре слово).

Спробуй уявити, як виглядає ввічливість. Намалюй людину, яка говорить, і замість звичайних ліній-звуків з її вуст виходить намисто з перлів.

Обговорення: «Чому до такої людини іншим хочеться підійти ближче?»

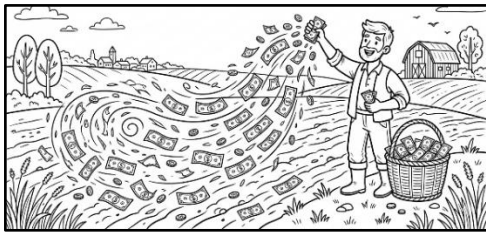
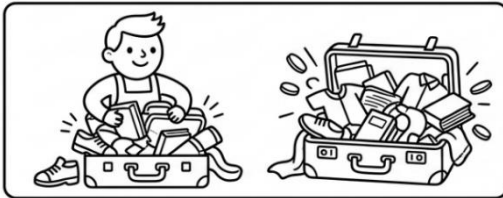
На кожній намальованій перлині напиши комплімент, одне «перлове» слово: наприклад: «Вірю в тебе», «Ти молодець», «Дякую», «Будь ласка».

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЗІ СЛОВОМ «ГРОШІ»

«СИПАТИ ГРІШМИ»

Значення. Бути необачним у витратах; надмірно, нерозсудливо витратити кошти [2, с. 806].

1. Знайди малюнок до фразеологізму «Сипати грішми» і розфарбуй його.

2. Введи фразеологізм у речення та напиши.

3. Прочитай уважно. Доповни фразеологізмом «сипати грішми» ті речення, де він підходить за змістом.

Дівчина була розтратливою й, як половою.

Бідному робітнику ледь вистачало на хліб і він

На іменини тато вирішив і купив усім гостям найбільші порції морозива.

Бабуся качкам зерно.

4. Розгадай ребус. Запиши фразеологізм.

5. Склади розповідь за даною кінцівкою.

Івась вирішив, що вже не буде сипати грішми.

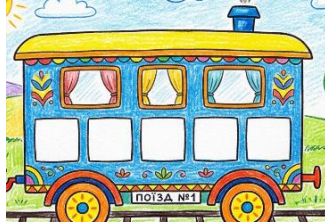
«ГРЕБТИ ГРОШІ ЛОПАТОЮ»

Значення. Дуже швидко, без великих затрат праці багатіти, наживатися [1, с.196].

1. Розглянь малюнок, відгадай фразеологізм.
2. Познач в якому значенні вживається фразеологізм? Обґрунтуй свою відповідь.
а) у прямому б) у переносному

3. Впиши фразеологізм у віконця вагончиків

[4]

4. Вправа «Влучне речення». Придумай і напиши речення з фразеологізмом «гребти гроші лопатою».

5. До вживання в якому стилі мовлення тяжіє фразеологізм «гребти гроші лопатою»?

- а) науковому б) офіційно-діловому в) художньому

6. Вправа «Розподіли». Прочитай подані фразеологізми синоніми і антоніми до фразеологізму «гребти гроші лопатою». Запиши їх у відповідні колонки.

Купатися в золоті, вітер у кишенях свище, грошей кури не клюють, рахувати копійки, лапу лизати, жити на широку ногу

синоніми	антоніми

7. Вправа «Думка на папері». Як ти думаєш, що потрібно робити людям, щоб «гребти гроші лопатою» чесним шляхом? Напиши 2-3 речення.

«БЕЗ КОПІЙКИ»

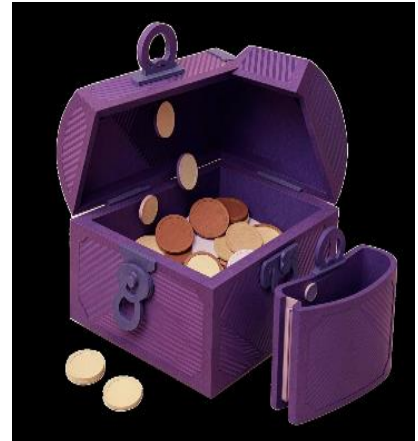
Значення. Не маючи зовсім грошей [1, с. 389].

1. Малюємо фразеологізм. Намалюй персонажа, про якого можна сказати, що він «без копійки». Подумай, як твій малюнок показує, що у персонажа немає грошей.

(Підказка: зверни увагу на одяг, житло)

2. Прочитай слова. Напиши, вставляючи пропущені букви. Вставлені букви розташуй по порядку, утвори фразеологізм. Запиши його.

Ри..ка, з..лень, бе..соння, швид..о, ..лень, поше..ки, л..тає, ча..ка, коза..., карт..на

3. Прочитай речення. Обери ті, де фразеологізм «без копійки» вжито правильно.

☐

Івасик хотів купити морозиво, але він був без копійки.

☐

Максим без копійки дуже швидко бігав.

☐

Після ярмарку дідусь повернувся — без копійки, все витратив на подарунки.

☐

Він без копійки за душею нових іграшок.

4. Склади різні за метою висловлювання речення з фразеологізмом «без копійки» (розповідне, питальне, спонукальне).

Підказка: 1. Вибери героя. 2. Вигадай цікаву ситуацію – казкову або з реального життя. 3. Напиши речення.

«КОПІЙКИ МІДНОЇ НЕМА ЗА ДУШЕЮ»

Значення. Хто-небудь не має грошей, дуже бідний [3 с.430].

1. Поєднай слова фразеологізму з відповідною звуковою схемою.

Копійки	[– о – ó]
мідної	[– о – ó = о]
нема	[– о = ó = – о]
за	[= ó – – о = о]
душею	[– о]

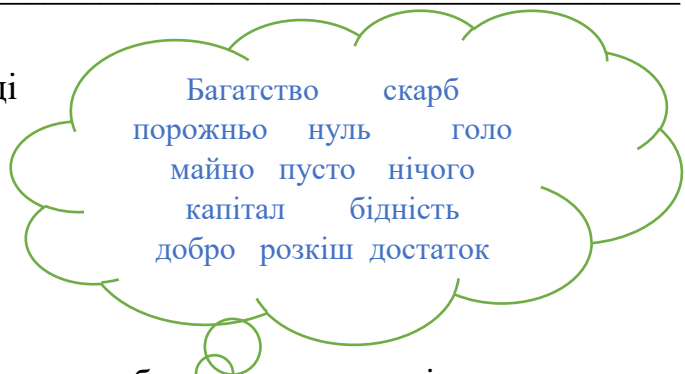
<https://depositphotos.com/ua>

2. Вправа «Допоможи казковому герою». Прочитай речення про казкових героїв. Вибери ті, в яких можна використати вислів «копійки мідної нема за душею». Перефразуй і запиши.

Котигорошко був дуже сильним і переміг Змія. Попелюшка багато працювала, але була бідною і не мала власних грошей. Лисичка-сестричка була хитрою і змогла обманути Вовка. Дроворуб працював увесь день, але все одно нічого не мав.

3. «Хмаринка слів» [5].

Вибери та підкресли в хмаринці лише ті слова, які «товаришують» із фразеологізмом «копійки мідної нема за душею».

4. «Оживи ситуацію».

Напиши текст-міркування для того, щоб висловити власні погляди на тезу «Чому людина може «копійки мідної не мати»? Поділись зі своїми думками з друзями.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ДО СЛОВА «НОТА»

«Фальшива нота»

Значення. Фальшива нота – щось нещире, неправдиве, лицемірне [1, с. 41].

1. Розгадайте ребус. Запиши відповідь.

2. Прочитай ситуацію. Напиши, що на твою думку, означає фразеологізм «фальшива нота».

Марійка привітала маму з днем народження, сказала гарні слова. Потім тихо додала: – Я це сказала, бо мене попросили...

Це прозвучало як фальшива нота.

3. Доповніть речення фразеологізмом «фальшива нота» у потрібній формі.

Петрик розповідав історію, але в його словах відчувалася _____. На _____ прозвучали його слова. У дружній розмові не повинно бути _____.

4. Познач значення фразеологізму «фальшива нота»:

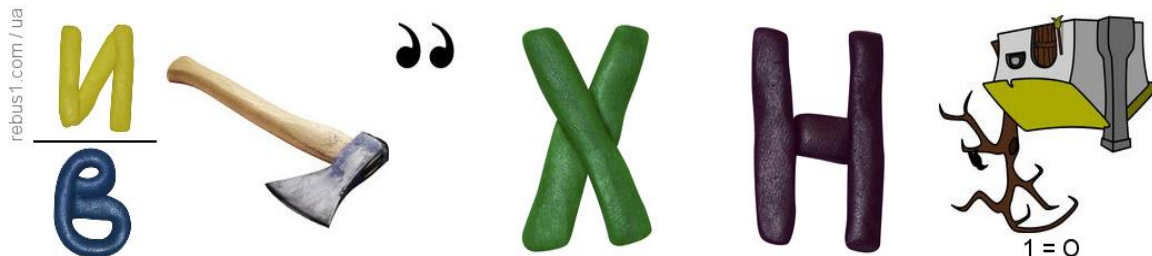
- а) що-небудь нещире, неправдиве, лицемірне;
- б) співати не в такт;
- в) нічого не робити.

5. Склади та запиши речення з фразеологізмом «фальшива нота».

«На високих нотах»

Значення. На високих нотах – підвищеним голосом від обурення, незадоволення, радості і тощо [1, с.442].

1. Розгадай ребус. Запиши відповідь.

2. Познач, у яких випадках доречно використати цей фразеологізм?

- а) тиха розмова;
- б) весела розмова;
- в) розмова підвищеним голосом від обурення.

3. Добери синоніми до фразеологізму “на високих нотах”. За бажанням скористайся довідкою.

Довідка: підвищеним тоном, голосно, надмірно емоційно, гучно та ін.

4. Доповни речення фразеологізмом “на високих нотах” у потрібній формі.

Під час гри Петрик та Сергійко раптово почали розмовляти _____

Тато пояснив, що не варто розмовляти _____

Ми намагалися не розмовляти _____, щоб нікого не образити.

5. Поснай фразеологізм та його тлумачення. Запиши.

Бити байдики	розмова підвищеним голосом від обурення
Як сніг на голову	нічого не робити
На високих нотах	раптово, несподівано

6. Як ти вважаєш, чи завжди добре спілкуватися “на високих нотах”? Чому? Напиши про це 3-4 речення.

«Як по нотах»

Значення. Як (мов, наче і т. ін.) по нотах – легко, без ускладнень, як слід; ніби за наперед продуманою схемою. [1, с. 442].

1. Прочитай речення, знайди фразеологізми-антоніми, випишіть їх та поясніть значення. За потреби, скористайся довідкою. Все добре йшло. Сказати не гріх, як в пісні, як по нотах (П. Дорошко) [1, с. 442]. Адже намагаюся робити все найкраще, весь напружуюся., а виходить через пень-колоду (М. Ю. Тарновський) [1, с. 488].

(Довідка: через пень-колоду – за непродуманою схемою, не так, як слід [2, 266]).

2. Заміни виділені слова у тексті на фразеологізми. За потреби, скористайся довідкою.

Діти почали працювати над проектом. Все йшло **як слід**. Спочатку обговорення проходило спокійно, але згодом розмова стала **надмірно емоційною**. У виступі однієї групи раптом з'явилася **нещирість**. Це було дуже помітно. Проте вони зібралися і довели справу до кінця.

(Довідка: як по нотах, на високих нотах, фальшива нота).

3. Знайди «зайве» слово-тлумачення фразеологізму «як по нотах»:

- а) бездоганно;
- б) легко;
- в) хаотично;
- г) чітко.

4. Установи відповідність, поєднавши початок і кінець речення.

1. Ми добре підготувались, тому	а) робота просувалась без труднощів
2. У команді панувала злагода, і	б) усе йшло як по нотах
3. План був продуманий, тож	в) результат перевершив очікування

5. Уяви день, коли все йшло як по нотах. Напиши невеликий текст (4-5 речень), використавши цей фразеологізм. Додай деталі, які передають гарний настрій. Придумай цікаве завершення або несподіваний поворот, висновок.

«На одній ноті»

Значення. На одній ноті – одноманітно, монотонно [1, с. 442].

1. Заміни виділені слова фразеологізмом «на одній ноті»

Петрик розмовляв **монотонно** увесь час. День пройшов тихо та **одноманітно**. Фільм виявився нудним, бо сюжет був **одноманітним**.

2. Обери синоніми до фразеологізму «на одній ноті»:

- а) різноманітно;
- б) одноманітно;
- в) монотонно;
- г) емоційно.

3. Знайди речення, у яких фразеологізм «на одній ноті» вжито недоречно (не відповідає його значенню). Запиши правильний варіант.

Він відповідав на одній ноті, постійно змінюючи аргументи. Її голос звучав на одній ноті – без жодних емоцій. Учні працювали на одній ноті, але кожен мав свою ідею.

Виступ був на одній ноті, тому швидко набрид слухачам.

4. Попрацюй в парах. Створи діалог (3–5 реплік), у якому один співрозмовник говорить «на одній ноті», а інший помічає це й висловлює своє ставлення.

5. Поєднай фразеологізм та його тлумачення. Запиши.

На одній ноті	що-небудь нещире, неправдиве, лицемірне
Як по нотах	одноманітно, монотонно
На високих нотах	легко, без ускладнень, як слід
Фальшива нота	підвищеним голосом від обурення

6. Прочитай текст. Знайди фразеологізми, поясни їх лексичне значення.

У класі готувалися до святкового концерту. Петрик читав вірш **на одній ноті**, тому вчителька порадила йому додати більше емоцій. Марійка співала так гарно, що все звучало **мов по нотах**. Наприкінці репетиції діти почали сперечатися **на високих нотах**, але швидко помирилися й продовжили працювати разом.

СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Агеєнко О.С.

1. Goroh.pp.ua/фразеологія.
2. Зображення хати. URL: <https://depositphotos.com/>.
3. Український алфавіт. URL : <https://gloss.ua/citynews>.
4. Ілюстрації до завдання «Відгадай фразеологізм за картинкою». URL: <https://chatgpt.com/images/>
5. Словник фразеологізмів української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мов.-інформ. фонд. / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. ; відп. ред. В. О. Винник. Київ : Наук. думка, 2003. 786 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001851>.
6. Усна народна творчість. Фразеологізми, притаманні регіону. Тлумачення від gemini.google.com.
7. Зображення хати. URL: <https://charatoon.com/?dl=4687>.

Врадій Т.А.

1. Словник фразеологізмів української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мов.-інформ. фонд. / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. ; відп. ред. В. О. Винник. Київ : Наук. думка, 2003. 786 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001851>.
2. Ребус. URL: http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator.
3. Сайт III. URL: <https://wordart.com/create>.
4. Малюнки створені за допомогою штучного інтелекту Gemini.

Гвоздарьова С.В.

1. Білоноженко та ін. Фразеологічний словник української мови. Том 1, 2. Київ, 1993. URL: <https://archive.org/details/slov557/page/258/mode/2up>
2. Словник УКРЛІТ.ORG Публічний електронний словник української мови URL : <http://ukrlit.org/slovnyk/%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B8%D0%B9>
3. Освітній проект «Мова — ДНК нації» (розділ «Фразеологізми»): URL: <https://ukr-mova.in.ua/library/frazeologizmu/>
4. Ірина Мацко «Агентство добрих ведмежих послуг» URL: <https://youtu.be/khTzroNRYSE?si=jxH04ksFkLhvdDc0>
5. Dovidka.biz.ua Фразеологізми URL: <https://dovidka.biz.ua/category/ukrayinsa-mova/frazeologizmi/>
7. Gemini 3 Flash Image : генератор зображень. Google. URL: <https://gemini.google.com/>

Голованова О.В.

1. Словник фразеологізмів української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мов.-інформ. фонд. / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. ; відп. ред. В.О. Винник. Київ : Наук. думка, 2003. 786 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001851>.

2. Українська мова та читання: підруч. для 4 кл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч.1/ Большакова І. О., Хворостянський І. Г. Харків : Ранок, 2021.128 с.

Зображення створені за допомогою GEMINI:

1. Зображення «Пропускати мимо вух». URL: <https://g.co/gemini/share/d04ccf86750f>.

2. Зображення «І вухом не веде». URL: <https://g.co/gemini/share/ade340a43a2b>.

3. Зображення «Вуха позакладало». URL: <https://g.co/gemini/share/5fa715d7abdc>.

4. Зображення «Не вірити своїм вухам». URL: <https://g.co/gemini/share/95be5a730194>.

5. Зображення «В одне вухо влітає, а в друге вилітає». URL: <https://g.co/gemini/share/89de260bc40c>.

6. Зображення «Візьми вуха в руки». URL: <https://g.co/gemini/share/e37854aef550>.

7. Зображення «І стіни мають вуха». URL: <https://g.co/gemini/share/cb0c0d6821b7>.

8. Зображення «Вуха нагострити». URL: <https://g.co/gemini/share/ceac49b786c5>.

9. Зображення «Розвісити вуха». URL: <https://mail.google.com/>

Дабич А.В.

1. Роєнко Л.М. Вивчення фразеологізмів у початкових класах. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/5/visnuk_19.pdf

2. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2011. 364 с., С. 168-170.

3. Інноваційні підходи до вивчення фразеологізмів у початковій школі: формування мовної та комунікативної компетентності. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6456/6310>

4. Зображення згенеровані за допомогою програми III Gemini. URL: <https://gemini.google.com/u/1/app?pageId=none>

5. Словник фразеологізмів української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мов.-інформ. фонд. / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. ; відп. ред. В. О. Винник. Київ : Наук. думка, 2003. 1106 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001851>.

Дар'єва І.І.

1. Словник фразеологізмів української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мов.-інформ. фонд. / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. ; відп. ред. В. О. Винник. Київ : Наук. думка, 2003. 786 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001851>.

2. Із скарбів фразеології / *Українська мова і література в школі*. 1980. № 8.

3. Ужченко Т.Г. Дидактичний матеріал з української мови. Київ : Освіта, 1992.

4. Картинка «Емоції». URL: <https://www.alamy.com/stock-photo-illustrations-of-funny-faces-129929285.html>

5. Сайт «Мова ДНК нації». URL: <https://ukr-mova.in.ua/>

Деменковець Л.С.

1. Типові освітні програми для 1–4 класів (під керівництвом О. Савченко).

2. Державний стандарт початкової освіти.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь : Перун, 2005.

4. Словник фразеологізмів української мови. / уклад. Білоноженко В.М., Гнатюк І.С., та ін. Київ : Наукова думка, 2003.

5. Пономарьов О. Д. Культура слова: мовностилістичні поради. Київ : Либідь, 2001. 240 с.

6. Вашуленко М. С. Українська мова та читання: Методика навчання. Київ: Освіта, 2019.

7. Ужченко В. Д. Словник фразеологізмів української мови. Київ : Генеза, 2010.

8. Щербак Л. Ігрові технології на уроках української мови в початковій школі. *Початкова школа*. 2021. №5.

9. Гісь О., Яцків О. Вчимося думати: збірник вправ з розвитку логічного мислення. Львів : Світ, 2012.

10. Академічний тлумачний словник української мови (СУМ) URL : <http://sum.in.ua>.

11. Бабич Н. Д. Фразеологія української мови. Чернівці : Рута, 2006.

12. Словник фразеологізмів української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мов.-інформ. фонд. / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. ; відп. ред. В. О.

Винник. Київ : Наук. думка, 2003. 786 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001851>.

13. Юшук І. П. Практикум з правопису української мови. Київ : Освіта. 2012, 270 с.

14. Чак Є. Д. Світловод розмовного мовлення. Київ : Радянська школа, 1986, 136 с.

15. Сучасні ігрові технології в початковій школі / упоряд. О. Кондратюк. Київ: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти.

Комару по коліна. URL:

<https://goroh.pp.ua/Фразеологія/горобцю%20по%20коліна>

З комара зробити вола (слона). URL:

<https://goroh.pp.ua/Фразеологія/робити%20з%20мухи%20слона>

Ніхто не чув, як комар чхнув.

Сенченко І. Ю. Оповідання та казки URL:

https://biblioo.org/opovidannia/ukrainian-writers/opovidannia-ivana-senchenko/#google_vignette

І комар носа не підточить.

1. Забіяка В. А., Забіяка І. М. *Світ фразеологізмів. Етимологія, тлумачення, застосування*. Київ : ВЦ «Академія», 2012. С. 142.

2. Фразеологічний словник української мови : у 2 кн. / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. Київ : Наукова думка, 1993. Кн. 1. С. 388. 5.

3. Словник фразеологізмів української мови / Уклад.: Г. М. Удовиченко. Київ : Вища школа, 1984.

4. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови: посіб. Київ : Знання, 2007. 494 с.

Сіли як у комара під коліном.

1. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологічний словник української мови. Київ : Освіта, 1998. С. 104.

2. Васильчишина М. Фразеологія волинських говірок. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Львів, 2023. Вип. 79. С. 182.

Мультфільм про комара. URL:

<https://depositphotos.com/ua/vector/mosquito-cartoon-53093781.html?qview=81588598>

Ілюстрації 2-7, створено за допомогою ШІ ChatGPT.

Дмитрієва С.А.

1. Добірка фразеологізмів про ніс.

URL: [Словник фразеологізмів на порталі Горох](#).

2. Водити за носа (тлумачний онлайн-словник). URL:

<https://goroh.pp.ua/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%92%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%BD%D1%96%D1%81>

3. Крутити носом (тлумачний онлайн-словник). URL:

<https://goroh.pp.ua/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%BA%D1%80%D1%83%D1%82%D0%B8%D1%82%D0%B8%20%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%BC>

4. Пхати свого носа (тлумачний онлайн-словник). URL:

<https://goroh.pp.ua/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D1%81%D1%83%D0%BD%D1%83%D1%82%D0%B8%20%D1%81%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B0>

5. Задирати носа (тлумачний онлайн-словник). URL:

<https://goroh.pp.ua/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%B7%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%20%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%B0>

6. Картки-зображення до фразеологізмів «водити за носа», «крутити носом», «пхати свого носа», «задирати носа». URL:

<https://notebooklm.google.com>

7. Комікси до фразеологізмів «крутити носом», «пхати свого носа», «задирати носа». URL: <https://notebooklm.google.com>

8. Генератор QR-кодів. URL:

<https://www.websiteplanet.com/uk/webtools/free-qr-code-generator/>

Дубина М.О.

1. Словник фразеологізмів. Горох.

URL: <https://goroh.pp.ua/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F>

2. Ребус URL:

http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator&slovo=%C7%CD%C0%CD%CD%DF%CB%DE%C4%C8%CD%B2%D9%CE%CA%D0%C8%CB%C0%CF%D2%C0%D8%C8%CD%B2&skip=1&mode=0

3. Словник української мови. ONLINE. URL:

<https://sum20ua.com/?page=681&searchWord=%D0%B3%D1%80%D0%B8%D0%B7%D1%82%D0%B8&wordid=20106>

4. Ребуси. URL: <https://vseosvita.ua/library/rebusy-na-temu-svitlo-i-tin-piznaiemo-pryrodu-6-klas-779185.html>

URL:

https://chatgpt.com/s/m_6a099ae0bf8c8191ad63c1595029d9ca

Іванова К.О.

1. Словник українських ідіом / уклад. Удовиченко Г. М. Київ : Радянський письменник, 1968. 463 с.
2. Словник фразеологізмів української мови / відповідальний ред. Винник В. О. Київ : Наукова думка, 2003. 788 с.
3. Робота з фразеологізмами на уроках української мови (із досвіду роботи вчителя початкових класів Ганієвої Світлани Олексіївни). URL: <https://naurok.com.ua/opis-dosvidu-robota-z-frazeologizмами-na-urokah-ukra-nsko-movi-v-pochatkoviy-shkoli-285056.html>.
4. Ідеї роботи з усіма фразеологізмами. URL: <https://app.chalkie.ai/lessons/a190db15-1112-4abb-aa1e-35d4c913e353>
5. Генерація ребуса «Як собака на сні». URL: http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator&enter=1#google_vignette
6. Генерація зображень до усіх фразеологізмів. URL: <https://gemini.google.com/app/39d36823a5157d4d?hl=uk> (дата звернення 19.04.2026)
7. URL: <https://chatgpt.com/share/69f8469d-92ec-8331-8b75-07633cd141ce> (дата звернення 19.04.2026)

Ковальська Т.Г.

Як з гуся вода

1. Картинка до фразеологізму «Як з гуся вода». URL : <https://pernatidruzi.org.ua/>
2. Зображення фразеологічного словника. URL : <https://bukva.in.ua/>
3. Картинка «Дівчинка з хлопчиком пишуть». URL : <https://www.youtube.com/>
4. Картинка «Знак питання». URL : <https://www.google.com/>
5. Картинка «Знак пошуку». URL : <https://www.google.com/>
6. Матеріали ІІІ

Буря в склянці води

1. Картинка «Буря в склянці води». URL : <https://zakarpatty.net.ua/>
2. Картинка «Знак роздумів». URL : <https://www.google.com/>
3. Картинка «У Лісовій школі». URL : <https://scontent.fdnk3-2.fna.fbcdn.net/>
4. Картинка «Океанська буря». URL : <https://molbuk.ua/>
5. Картинка до загадки. URL : <https://tomalogy.com/>
6. Матеріали ІІІ

Носити воду решетом

1. Картинка до фразеологізма «Носити воду решетом». URL : <https://surl.li/dsceto>
2. Знак «Антоніми». URL : <https://create.vista.com/uk>

3. Картинка до завдання творчої лабораторії. URL : <https://life.pravda.com.ua/>

4. Картинка до вправи «Робота з ілюстрацією». URL : <https://depositphotos.com/ua>

2. Картинка «Редагування тексту» URL : <https://vseosvita.ua/>

3. Матеріали III

Набрати в рота води

1. Картинка до фразеологізма. URL : <https://onclinic.ua/>

2. Знак «Заміни одним словом». URL : <https://depositphotos.com/ua>

3. Знак «У пошуках». URL: <https://ramzoo>

4. Знак «Важливо!» URL : <https://dity.zp.ua/news/vazlivo>

5. Картинка «Вернісаж творчості». URL : <https://www.dyvotsvit.com.ua/>

6. Матеріали III.

Лазаренко Ю.С.

1. Словник фразеологізмів української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мов.-інформ. фонд. / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. ; відп. ред. В.О. Винник. Київ : Наук. думка, 2003. 786 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001851>.

2. Савченко О. Я., Красуцька І. В. Українська мова та читання: підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти. Ч. 2.

3. Ужченко В. Д., Ужченко Т. Г. Фразеологічний словник української мови. Київ: Освіта, 1998.

4. Вашків Л. П. Ігри на уроках української мови в 3–4 класах: посібник для вчителя. Тернопіль : Підручники і посібники, 2018.

5. Картинки до фразеологізмів Google Gemini.

Левченко О.В.

1. Зображення згенеровано за допомогою штучного інтелекту до казки «Про Марка та золоте серце» на базі моделі Gemini. Google Search (дата звернення: 30.04.2026). URL :

<https://gemini.google.com/app/3f02ddb5da65aab6?hl=uk>

2. Зображення згенеровано за допомогою штучного інтелекту до казки «Про подорожнього та чарівний ліхтар» на базі моделі Gemini. Google Search (дата звернення: 30.04.2026). URL :

<https://gemini.google.com/app/a9f40747a331229b?hl=uk>

3. Зображення згенеровано за допомогою штучного інтелекту до історії «Про паркан» на базі моделі Gemini. Google Search (дата звернення: 30.04.2026). URL : <https://gemini.google.com/app/385a3990faf65f59?hl=uk>

4. Зображення згенеровано за допомогою штучного інтелекту до завдання «Ситуативний вибір» на базі моделі Gemini. Google Search (дата звернення: 30.04.2026). URL : <https://gemini.google.com/app/385a3990faf65f59?hl=uk>

5. Зображення згенеровано за допомогою штучного інтелекту до вправи «Твоя магічна мушля добрих слів» на базі моделі Gemini. Google Search (дата звернення: 30.04.2026). URL : <https://gemini.google.com/app/385a3990faf65f59?hl=uk>

6. Текст казки «Лука та чарівний ліхтар». Створено за допомогою AI на Google Search, що працює на базі Gemini (дата звернення: 30.04.2026).

7. Текст казки про Марка та золоте серце. Створено за допомогою AI на Google Search, що працює на базі Gemini (дата звернення: 30.04.2026).

8. Фразеологічний словник української мови : у 2 кн. / уклад.: В.М. Білоноженко та ін. Київ : Наукова думка, 1993.

9. Дерево добрих справ. URL : <https://vseosvita.ua/>

Лисенко О.М.

1. Словник фразеологізмів на порталі Горох. URL: <https://goroh.pp.ua/>

2. Генератор QR кодів. URL: <https://www.websiteplanet.com/uk/webtools/free-qr-code-generator/>

3. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологічний словник української мови. Київ: Освіта, 1998. 224 с.

4. Забіяка В.А., Забіяка І.М. Фразеологічний словник школяра. Київ: Освіта, 2007. 111с.

5. Яковлева А.М. Сучасний тлумачний словник української мови. Харків: ПП «Торсінг плюс», 2007. 670с.

6. Тарас Береза «Скажи українською». Львів : Апріорі, 2019. 455с.

7. Тарас Береза «Мова – не калька: словник української мови» Львів : «Апріорі», 2016. 662с.

Луценко М.П.

1. Вислів, згенерований штучним інтелектом (III).

2. Генерування картинок: III Chat GPT.

3. Авраменко відповідає. URL: <https://tsn.ua/>.

4. Фразеологія. URL: <https://goroh.pp.ua/>.

5. Українська мова: блог. URL: <http://movakrapka.blogspot.com/>.

6. Відеоматеріали. Цікаві факти про жаб. URL: <https://www.google.com/>.

7. Катриченко К.С Наочний матеріал «Ілюстрації до фразеологізмів». URL: <https://clipr.cc/yb2VF>.

8. Тести. Фразеологізми. Українська мова. 10 клас. URL: <https://clipr.cc/K9a41>.
9. Розмальовка жаби. URL: <https://lnk.ua/MPf2eTSG7>.
10. Ілюстрації до фразеологізмів. URL: <https://uamodna.com/>.

Момонт В.В.

1. Словник фразеологізмів української мови : Білоноженко В.М. URL: <https://archive.org/details/slov557/page/42/mode/2up>
2. Фразеологічний словник школяра / В.А.Забіяка, І.М.Забіяка. Київ: Освіта, 2007.
3. Фразеологічний словничок. 1-4 класи / уклад. Т.І.Крехно. Харків : Ранок, 2010.
4. Фразеологічний словник української мови / Г.М.Удовиченко. Київ : Головне видавництво видавничого об'єднання «Вища школа». Т.1. 1984.
5. Ребус. URL : <http://rebus1.com/ua>
6. Картинки з котиком : створено за допомогою ШІ. URL: <https://chatgpt.com/g/g-S8ztDuUKM-ukrainskii-chat-gpt?locale=hi-IN>
7. Картинки до вправи «Маленька розповідь-велика думка»: створено за допомогою ШІ .URL : <https://chatgpt.com/c/69f25a78-0e30-83eb-a41a-95214864039d>
8. Картинки до комікса: створено за допомогою ШІ. URL : <https://chatgpt.com/c/69f21620-1da4-83eb-93d6-5fe31826b848>

Полоз Г.В.

1. Словник фразеологізмів української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мов.-інформ. фонд. / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. ; відп. ред. В.О. Винник. Київ : Наук. думка, 2003. 786 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001851>.
2. Словник найуживаніших фразеологізмів. URL: https://ukr.edera.com/frazeologya/slovník_naiuzhivanshih_frazeologzmv (дата звернення 24.04.2026).
3. Фразеологічний словник української мови онлайн. URL: <https://123.slovaronline.com/> (дата звернення 24.04.2026).
4. Зображення: Ілюстрація до казки «Кіт у чоботях». URL: <https://kazochka.org.ua/kazky/kit-u-chobotiakh>
5. Ілюстрація до казки «Солом'яний бичок». URL: <https://derevo-kazok.org/solomjanij-bichok-ukrayinska-kazka.html>
6. Ілюстрація до казки «Коза-дереза». URL: <https://dovidka.biz.ua/koza-dereza-analiz-kazky/>

7. Ілюстрація до казки «Пан Коцький». URL: <https://derevo-kazok.org/pan-kockij.html>
8. Генерація зображень до фразеологізма «у кишнях вітер свище». URL: <https://chatgpt.com/uk-UA/> (дата звернення 22.04.2026); <https://gemini.google.com/?hl=uk> (дата звернення 22.04.2026).
9. Генерація зображень до фразеологізма «в голові вітер грає». URL: <https://chatgpt.com/uk-UA/> (дата звернення 22.04.2026); <https://gemini.google.com/?hl=uk> (дата звернення 22.04.2026).
10. Генерація зображень до фразеологізма «кидати слова на вітер». URL: <https://chatgpt.com/uk-UA/> (дата звернення 22.04.2026); <https://gemini.google.com/?hl=uk> (дата звернення 22.04.2026).
11. Генерація зображень до фразеологізма «шукати вітра в полі» URL: <https://chatgpt.com/uk-UA/> (дата звернення 22.04.2026); <https://gemini.google.com/?hl=uk> (дата звернення 22.04.2026).

Петренко О.П.

1. Словник фразеологізмів української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мов.-інформ. фонд. / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. ; відп. ред. В.О. Винник. Київ : Наук. думка, 2003. 786 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001851>.
2. Грінченко Б. Словарь української мови : у 4 т. Київ : Вид-во Академії наук Української РСР, 1958–1959.
3. Желехівський Є., Недільський С. Малорусско-німецький словар : у 2 т. Львів, 1886. URL: <https://archive.org/details/malorussko-nimetskyi-slovar> (дата звернення: 14.06.2026).
4. Коцюба З. Чи завжди жінка бабою була? URL: <https://uamodna.com/articles/chy-zavzhdy-zhinka-baboyu-bula/> (дата звернення: 14.06.2026).
5. Номис М. Українські приказки, прислів'я і таке інше : збірники О.В. Марковича та інших. Санкт-Петербург : Друкарня Тиблена і комп. І. Куліша, 1864. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0008919> (дата звернення: 14.06.2026).
6. Практичний російсько-український словник приказок / уклад. В. Підмогильний, Є. Плужник. Харків : Державне видавництво України, 1929. Репринтне видання. Київ, 2009. URL: <https://escriptorium.karazin.ua/items/ef857c2b-6157-40b2-84c1-6ae40ed37d84> (дата звернення: 14.06.2026).
7. Франко І. Галицько-руські народні приповідки : у 3 т. Львів : Наукове товариство ім. Шевченка, 1901–1910. URL: <https://www.i-franko.name/uk/Folklore/1901/GalRusProverbs.html> (дата звернення: 14.06.2026).

8. Жінка як «Ворота Життя», або Що насправді означає правічне слово «Баба» // Радіо ТРЕК. URL: https://radiotrek.rv.ua/articles/zhinka_yak_vorota_zhyttya_abo_shcho_naspravdi_oznachaie_pravichne_slovo_baba_306547.html (дата звернення: 14.06.2026).
9. Словопедія : онлайн-словники української мови. URL: <http://slovopedia.org.ua> (дата звернення: 14.06.2026).
10. Slovnyk.me : словники української мови онлайн. URL: <https://slovnyk.me> (дата звернення: 14.06.2026).
11. Dovidka.biz.ua : довідково-інформаційний портал. URL: <https://dovidka.biz.ua> (дата звернення: 14.06.2026).
12. Korusno-znatu.in.ua : інформаційно-пізнавальний ресурс. URL: <https://korusno-znatu.in.ua> (дата звернення: 14.06.2026).
13. Іщенко М. Баба: походження та значення слова // Телеграф. URL: <https://news.telegraf.com.ua/ukr/obshhestvo> (дата звернення: 14.06.2026).
14. Ілюстрації до роботи згенеровано за допомогою ChatGPT / OpenAI. URL: <https://chatgpt.com> (дата звернення: 14.06.2026).

Романюкова В.Г.

1. Фразеологічний словник української мови / АН України, Ін-т укр. мови / уклад.: В. М. Білоноженко та ін., редкол.: Л. С. Паламарчук (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1993. Кн. 1 . 1993. 528 с.
2. Фразеологічний словник української мови / АН України, Ін-т укр. мови / уклад.: В. М. Білоноженко та ін., редкол.: Л. С. Паламарчук (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1993. Кн. 2 . 1993. с., с. 529-980.
3. Словник фразеологізмів української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мов.-інформ. фонд; уклад.: В. М. Білоноженко та ін. ; відп. ред. В.О. Винник. Київ: Наук. думка, 2003. 786 с.
4. Збірка вправ «Подорож у світ фразеології». URL: <https://vseosvita.ua/library/zbirka-vprav-podoroz-u-svit-frazeologii-191804.html>
5. Презентація. URL: <https://naurok.com.ua/frazeologizmi-na-urokah-ukrainsko-movi-v-pochatkovih-klasah-464210.htm>
6. Зображення генеровані за допомогою GEMINI:
<https://g.co/gemini/share/9a05cfdde52d>
<https://g.co/gemini/share/fcf4ea7f47b4>
- 7.Зображення генероване за допомогою GAMMA. URL: <https://gamma.app/docs/Untitled-ewqruj6k5nvv9wa?mode=doc>.

Стеценко Г.М.

1. Картинка «Біла ворона». URL : <https://naurok.com.ua/>
2. Інформація про походження вислову. URL : <https://dovidka.biz.ua/>
3. Картинка «Олівець». URL : <https://www.poetryclub.com.ua/>
4. Розмальовка «Ворона». URL : <https://raskraski.link/>
5. Розмальовка «Діти за партою». URL : <https://lh3.googleusercontent.com/>
6. Картинка «Ворона в павиному пір'ї». URL : <https://blogger.googleusercontent.com/>
7. Казка про ворону в павиних пір'ях. URL : https://blogger.googleusercontent.com
8. Картинка «Знак питання». URL : <https://st2.depositphotos.com/>
9. Картинка «Ворона на гілці». URL : <https://st3.depositphotos.com/>
10. Картинка «Монстрики». URL : <https://naurok.com.ua/>
11. Матеріали III.

Стукаленко О.П.

1. «Хід конем», значення. URL: <https://korusno-znatu.in.ua/frazeologizmy/hid-konem/>
2. Малюнок коня, антистрес. URL: <https://malunok.top/rozmalovka/kin-antystres/>
3. Малюнок дівчинки на самокаті. URL: <https://derevo-kazok.org/uploads/tale-img-2/malenka-vidmochka-ta-samokat-olena-skulovatova.jpg>
4. Дарованому коню в зуби не заглядають. URL: <https://goroh.pp.ua/>
5. Хід конем. URL: <https://goroh.pp.ua/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D1%85%D1%96%D0%B4%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BC>
6. Сідлати свого коника. URL: <https://goroh.pp.ua/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%A1%D1%96%D0%B4%D0%B%D0%B0%D1%82%D0%B8%20%D1%81%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0>
7. Бути на коні. URL: <https://goroh.pp.ua/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%96>
8. Малюнки до фразеологізмів згенеровані за допомогою III Gemini.

Харитонова М.М.

- 1.Словник фразеологізмів української мови / укладачі В.М.Білоноженко, І.С.Гнатюк, В.В. Дятчук, Н.М. Неровня, Т.О.Федоренко. Київ : Наукова думка, 2003. 788 с.
- 2.Калашник В.С., Колоїз Ж.В. Словник фразеологічних антонімів української мови. Київ : Довіра, 2004. 284 с.
3. Генератор ребусів. URL : http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator
4. Генерування картинок. URL : <https://chatgpt.com/uk-UA/>

Чорнобривець Л.А.

1. Словник фразеологізмів української мови / НАН України, Ін-т укр. мови, Укр. мов.-інформ. фонд. / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. ; відп. ред. В.О. Винник. Київ : Наук. думка, 2003. 786 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001851>.
2. Картинки створені за допомогою штучного інтелекту Gemini.
- 3.Ребус створено за допомогою генератора ребусів. URL: http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator&enter=1

Шумейко Ю.М.

1. Забіяка В.А., Забіяка І.М. Фразеологічний словник. Лексичні завдання і головоломки. / посіб. для початкової школи. Тернопіль : Підручники і посібники, 1999.
2. Створення малюнків. URL: <https://chatgpt.com/uk-UA/>
3. Фразеологічний словник. URL: <https://goroh.pp.ua>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

(вчителі початкових класів, учасники творчої групи «Інноваційні освітні технології для удосконалення мовно-мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти: практики для щоденного використання»)

АГЕЄНКО Ольга Сергіївна	Комунальний заклад “Ліцей “Муніципальний колегіум” Кіровоградської міської ради
ВРАДІЙ Тамара Анатоліївна	Добровеличківський ліцей “Гармонія” Добровеличківської селищної ради Кіровоградської області
ГВОЗДАРЬОВА Світлана Василівна	Гімназія імені Т.Г.Шевченка Олександрійської міської ради Кіровоградської області
ГОЛОВАНОВА Ольга Володимирівна	Комунальний заклад “Злинський ліцей” Злинської сільської ради
ДАБИЧ Антоніна Василівна	Комунальний заклад “Академічна гімназія Кропивницької міської ради”
ДАР’ЄВА Інна Іванівна	Чечеліївська філія Новостародубського ліцею Петрівської селищної ради Олександрійського району Кіровоградської області
ДЕМЕНКОВЕЦЬ Людмила Сергіївна	“Опорний заклад “Ліцей № 1 імені Героя України Березняка Євгена Степановича Помічнянської міської ради Кіровоградської області”
ДМИТРИЄВА Світлана Анатоліївна	“Опорний заклад “Ліцей № 1 імені Героя України Березняка Євгена Степановича Помічнянської міської ради Кіровоградської області”
ДУБИНА Марія Олександрівна	Добровеличківський ліцей “Гармонія” Добровеличківської селищної ради Кіровоградської області
ІВАНОВА Ксенія Олексіївна	Богданівський ліцей імені І.Г.Ткаченка Суботцівської сільської ради Кропивницького району Кіровоградської області
КОВАЛЬСЬКА Тетяна Григорівна	Комунальний заклад “Ліцей сучасної освіти “Інтелект” Світловодської міської ради”
ЛАЗАРЕНКО Юлія Сергіївна	Гімназія імені Т.Г.Шевченка Олександрійської міської ради Кіровоградської області
ЛЕВЧЕНКО Олена Василівна	Капітанівський ліцей Новомиргородської міської ради Кіровоградської області

ЛИСЕНКО Оксана Миколаївна	Комунальний заклад “Маловисківська гімназія №3 імені Григорія Перебийноса” Маловисківської міської ради
ЛУЦЕНКО Марія Петрівна	Комунальний заклад “Тарасівський ліцей” Кетрисанівської сільської ради
МОМОНТ Віта Вікторівна	Комунальний заклад “Ліцей “Науковий” Кропивницької міської ради»
ПОЛОЗ Ганна Володимирівна	Богданівський ліцей імені І.Г. Ткаченка Суботцівської сільської ради Кропивницького району Кіровоградської області
ПЕТРЕНКО Оксана Петрівна	Комунальний заклад “Ліцей “Муніципальний колегіум” Кіровоградської міської ради
РОМАНЮКОВА Валентина Григорівна	Комунальний заклад “Злинський ліцей” Злинської сільської ради
СТЕЦЕНКО Галина Михайлівна	Комунальний заклад “Бобринецький ліцей № 1” Бобринецької міської ради Кіровоградської області
СТУКАЛЕНКО Ольга Петрівна	Комунальний заклад “Класична гімназія Кропивницької міської ради”
ХАРИТОНОВА Марина Миколаївна	Філія Добровеличківського комунального закладу Добровеличківський ліцей «Інтелект» Добровеличківської селищної ради Кіровоградської області
ЧОРНОБРИВЕЦЬ Лариса Анатоліївна	Степова філія Первозванівського ліцею Первозванівської сільської ради Кропивницького району Кіровоградської області
ШУМЕЙКО Юлія Миколаївна	Комунальний заклад “Ліцей “Перспектива” Світловодської міської ради

СКАРБНИЦЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ: ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Збірник матеріалів
до вивчення фразеологізмів у початковій школі*

Підписано до друку 07.06.2026 р.
Формат 60х84 1/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman».
Друк – принтер. Тираж – __прим.
Зам. № 492

КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», вул. Велика
Перспективна, 39/63, Кропивницький, 25006

Віддруковано в лабораторії інформаційно-методичного
забезпечення освітнього процесу КЗ «КОІППО імені Василя
Сухомлинського», вул. Велика Перспективна,
39/63, Кропивницький, 25006